

Mediji u Srbiji o rodno
zasnovanom nasilju u
2015. i 2016. godini

Kako protiv nasilja - uloga medija

Autorka
dr Zorica Mršević

Publikacija je nastala u okviru zajedničkog projekta Integrisani odgovor na nasilje nad ženama i devojčicama u Srbiji II, koji realizuju UNICEF, UN Women, UNFPA i UNDP u partnerstvu sa Vladom Republike Srbije, na čelu sa Koordinacionim telom za rodnu ravnopravnost. Integrisani odgovor na nasilje nad ženama i devojčicama u Srbiji usmeren je na razvoj društvenog i institucionalnog okruženja koje će doprineti nultoj toleranciji i iskorenjavanju nasilja nad ženama u Srbiji. Zajedničkim delovanjem agencija Ujedinjenih nacija i Vladinih tela doprinosi se rešavanju problema nasilja u porodici i partnerskim odnosima, unapređuje podrška ženama, devojčicama i njihovim porodicama i stvara okruženje koje ne toleriše nasilje.

Projekat se sprovodi uz podršku Vlade Švedske.

Stavovi izneti u ovoj publikaciji predstavljaju stavove autorke i ne odražavaju nužno stavove Ujedinjenih nacija, Vlade Republike Srbije i Vlade Švedske.

Sadržaj

Uvod	5
Nasilje nad ženama i medijski odgovorno etično izveštavanje o tom fenomenu	5
Uticaj medija na formiranje javnog diskursa u pogledu nasilja nad ženama	6
Slika nasilja nad ženama u Srbiji: loše i dobre prakse	7
Akti kojima je u Srbiji regulisano medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama i regulatorna tela	9
Komparativni pogled iz 2017. godine na analize medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama i preporuke iz 2013. i 2014. godine u poređenju sa analiziranim periodima 2015. i 2016. godine	12
Primenjen metodološki postupak	14
1. Nivo medijskog proizvoda	14
2. Nivo usaglašenosti s kodeksima profesionalnog izveštavanja	15
3. Nivo organizacije medijske pro-dukције	15
4. Nivo vanmedijskih uticaja	15
Karakteristike uzorka obrade analize dvogodišnjeg perioda 2015–2016. godine	15
Analizirane objave u 2015. godini – ukupno 402 medijske objave	16
Analizarne objave u 2016. godini – ukupno 350.	17
Analiza medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama po medijskim žanrovima	17
Analiza interpretativnih tekstova	18
Primeri interpretativnih tekstova 2015. godini	19
Primeri interpretativnih tekstova iz 2016. godine	20
Analiza kratkih vesti o porodičnom nasilju – primeri informativnih tekstova	21
Analiza analitičkih najboljih medijskih izveštaja o nasilju nad ženama u 2015. godini	22
Analiza analitičkih najboljih medijskih izveštaja o nasilju nad ženama u 2016. godini	24
Medijsko izveštavanje o femicidu	26
Hegemonistički maskulinitet u medijskom izveštavanju o nasilju nad ženama	27
Tekstovi u vezi s femicidom, objavljeni 2015. godine	28
Tekstovi u vezi s femicidom, objavljeni 2016. godine	29
Masovni femicid	30
Masovna ubistva 2015. godine	30
Masovna ubistva 2016. godine	31

Kako protiv nasilja - uloga medija

Medijsko izveštavanje o nepartnerskom femicidu	32
<i>Primeri femicida starica u 2015. godini</i>	35
<i>Primeri femicida starica u 2016. godini</i>	36
<i>Primeri drugih femicida nepartnerskih žena u 2016. godini</i>	36
Sinovi ubice	36
<i>Sinovi ubice majki u 2015. godini</i>	37
<i>Sinovi ubice majki 2016.godini</i>	38
Mediji o sudskim postupcima u slučajevima rodno zasnovanog nasilja	38
Presude za partnerske femicide	39
Presude za ubistva starica	39
Presude za ubistva majki	39
Presude u kojima su izrečene niske kazne	40
Presude u slučajevima koji su u prethodnom periodu privlačili medijsku pažnju i pažnju javnosti	41
Medijsko izveštavanje o seksualnom nasilju nad ženama u 2015. godine	41
Medijsko izveštavanje o seksualnom nasilju nad ženama u 2016. godini	44
Presude za silovanje	45
Izjave političara i funkcionera o nasilju nad ženama	47
Izjave osuda nasilja nad ženama	47
Izjave podrške rodnoj ravnopravnosti	48
Najgori medijski momenti u dvogodišnjem periodu (2015–2016)	49
Presude u slučajevima nasilja u krugovima javnosti poznatih osoba	55
Pozitivni uticaji medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama u krugovima javnosti poznatih ličnosti	56
Zaključne napomene: kuda i kako	57
Preporuke	61
Preporuke medijima	61
Preporuke Savetu za štampu i Regulatornom telu za elektronske medije	62
Preporuke međunarodnim organizacijama i domaćim organizacijama civilnog društva	62
ANEX 1	63
Summary	63
Recommendations	66

Uvod

Nasilje nad ženama i medijski odgovorno etično izveštavanje o tom fenomenu

U ovoj studiji koristiće se definicija nasilja nad ženama prema dokumentima Ujedinjenih nacija.¹ Nasilje nad ženama jeste ispoljavanje istorijski nejednakih odnosa društvene moći između muškaraca i žena, koji su doveli do diskriminacije i dominacije muškaraca nad ženama, kao i do sprečavanja potpunog napretka žena. Nasilje nad ženama jeste jedan od osnovnih društvenih mehanizama kojima se žene prisiljavaju da budu u podređenoj poziciji u odnosu na muškarce. Nasilje nad ženama predstavlja prepreku u postizanju jednakosti, razvijanja i mira.

Sloboda izražavanja i medija podrazumeva i odgovorno izveštavanje.² Odgovornost u novinarstvu gradi se na vrednostima poput istine, potpunosti, blagovremenosti i jasnoće, kao i na poštovanju etičkih principa.

Mediji su važno sredstvo u konstruisanju, rekonstruisanju i dekonstruisanju mesta žena i muškaraca u modernom društvu. Rodno osetljivi, društveno odgovorni mediji mogu odigrati važnu ulogu u efikasnom eliminisanju rodno zasnovane diskriminacije u društvu i rodno zasnovanih stereotipa.³ Takođe, oni

su važan deo demokratije i – kao takvi – imaju posebnu odgovornost da promovišu poštovanje ljudskog dostojanstva, rodnu ravnopravnost i borbu protiv svih oblika diskriminacije.⁴ Pozitivna uloga medija ogleda se u promovisanju rodne ravnopravnosti, u predstavljanju žena u medijima i nestereotipnom prikazivanju žena i muškaraca, čime mediji pomažu u prevazilaženju prepreka ka rodnoj ravnopravnosti. Pozitivna uloga koju mediji imaju u promovisanju rodne ravnopravnosti podstiče uravnoteženje predstavljanje žena u medijima i nestereotipno prikazivanje žena i muškaraca. Društveno odgovorni mediji prikazuju pozitivne primere ravnopravnosti položaja, odgovornosti i interesa, poštovanja i doprinosa žena i muškaraca – u javnoj i privatnoj sferi života. Vizija društveno odgovornih medija predstavlja izuzetno značajan korak u izgradnji zdravog i demokratskog društva koje će – bez stereotipa i diskriminacije – pružiti mogućnosti za samostvarivanje svim ženama i muškarcima u oblastima i javnog i privatnog života, bez izuzetka i diskriminacije.⁵ Može se konstatovati da mediji u Srbiji, u posmatranom dvogodišnjem periodu, uglavnom nisu u potpunosti usaglašeni s takvim, možda previsoko postavljenim zahtevima u pogledu društveno odgovorne medijske produkcije kada je u pitanju izveštavanje o nasilju nad ženama. Izuzeci su nedeljnici *Vreme* i *NIN*, dnevne novine *Danas* i *Politika*, i lokalne novine *Pančevac*.

1 Deklaracija o eliminaciji nasilja prema ženama, Rezolucija Generalne skupštine UN 48/104, od 20. decembra 1993. godine i Pekinska deklaracija – Platforma za akciju, par. 118. Četvrte svetske UN konferencije o ženama, Peking, 1995. godine i Rezolucija 54/134 Generalne skupštine UN 1999, kada je UN usvojio da je 25. novembar Međunarodni dan protiv nasilja nad ženama.

2 EU podseća na to da sloboda medija podrazumeva i odgovorno izveštavanje.

3 Tepšić Dijana, 2012, Rodni i mediji – rodni stereotipi i slika žena u medijima, Zbornik radova, Ljetna škola

rodne ravnopravnosti, Ur: Spomenka Krunić Banja Luka: Univerzitet u Banjoj Luci, Gender centar za jednakost i ravnopravnost polova

4 Op.cit. 147

5 Op. cit. 154, 155.

Uticaj medija na formiranje javnog diskursa u pogledu nasilja nad ženama

Smatra se da mediji imaju veliki, čak presudan uticaj na javno mnjenje i na društvene strukture koje donose odluke.⁶ Većina građana i građanki oslanja se na medije – kao izvor informacija o rodnoj ravnopravnosti. Stoga, neophodno je unapređivati rodno osetljivo medijsko izveštavanje i otklanjati seksizam i diskriminacioni govor u medijskom prostoru.⁷

Kao kohezioni i integracioni faktor društva, javni servisi moraju u potpunosti da budu izvor nepristrasnih i nezavisnih informacija, inovativnog i raznovrsnog sadržaja, u skladu s najvišim etičkim standardima i standardima kvaliteta programa ili programskih sadržaja i tako postanu referentne tačke za informisanje javnosti.⁸ Kako Habermas ističe, uloga medija jeste u kreiranju „javne sfere“ – sfere javnog mnjenja i javne debate, dok Bodrijar i Mekluan smatraju da mediji menjaju stvaraju na način „stvaranja nove stvarnosti“ koja postoji samo u medijima.⁹ Zato, sasvim je izvesno to da se danas suočavamo s medijskom proizvodnjom značenja, a ne s pukim medijskim transportom poruka, jer mediji ne odražavaju samo stvarnost, već istovremeno i kreiraju i prezentuju jednu vrstu nove, sopstvene medijske metastvarnosti. Kao da prava realnost više ne postoji, kako navodi Gidens,¹⁰ već samo

one slike stvarnosti koje nam omogućuju mediji. U ovoj analizi važno je postojanje te svesti o medijskoj metastvarnosti, jer procesi medijske informacione produkcije mogu – kada i ako to ocene profitabilnim – sistematski da prikrivaju nepravedne društvene odnose (u konkretnom slučaju, rodnu neravnopravnost), prezentirajući ih pod fasadom nepristrasnosti, ideološke, klasne i rodne neutralnosti.

Kreiranju te nove dimenzije stvarnosti iskriviljavanjem činjenica doprinose naročito mediji tabloidnog tipa, čiji se medijski stil naziva tabloidizacijom. Tabloidizacija se koristi i kao sinonim za senzacionalizam i pretežno ima negativnu konotaciju, jer je povezana sa sadržajem lošeg kvaliteta i tehnikama nemoralnog izveštavanja. Kao specifično „zagađenje“ medijskog prostora, tabloidizacija predstavlja trend pada profesionalnih standarda u novinarstvu, uz povećan interes za privatne živote i postepeno uništavanje ozbiljnosti izveštavanja o događajima. Tabloidizacija promoviše traćeve, glasine, afere i skandale. Tabloidi su novine malog formata, čiji je sadržaj lak, čitaocima razumljiv, brzo se čita, koriste se veliki, u sadržinskom smislu, obično senzacionalistički naslovi, velike slike koje su dominantne u odnosu na tekst, a izbor tema uglavnom je zabavnog karaktera i u vezi je sa sportom, estradom i poznatim ličnostima. U svetu, tabloidi su u početku bili zamišljeni kao novine namenjene ženama, a krajem tridesetih godina prošlog veka profilišu se kao senzacionalističke kvazilevičarske novine za radničku klasu. Tabloidno novinarstvo pribegava „neobičajenim i crnim činjenicama“, radi povećanja čitanosti, gledanosti i slušanosti i ima negativan uticaj na čitače, gledaoce i slušaoce, na njihovu društvenu svest. Tabloidi ne zaobilaze složenije teme, ali one su obrađene na pojednostavljen način, kao „zaglupljivanje“ čitalaca, s namerom da se od građanske populacije stvori masa bez

6 Pokrajinski ombudsman, 2013, Deset godina Pokrajinskog ombudsmana 2003–2013, Novi Sad: Pokrajinski ombudsman, str. 28.

7 Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2016. do 2020 godine

8 Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Srbiji do 2016. godine, „Sl. glasnik RS“ br.75/2011“

9 Gidens Entoni, 2007, Sociologija, Beograd: Ekonomski fakultet, str. 464–465.

10 Gidens, op.cit. 342.

kritičke svesti, koja će bez pitanja i sumnji slediti popularne i političke trendove. Tabloidi u Srbiji, početkom devedesetih godina prošlog veka, kao tržišnocentrična štampa, imaju gotovo izražen politički fokus. I za razliku od zemalja u kojima su tabloidi uglavnom sinonim za zaglavljinje, ili trivijalizaciju javnog života, glavna uloga ovdašnjih tabloida jeste saplitanje društva na demokratskom putu.

Analiza medijskih sadržaja i praksi izveštavanja o nasilju nad ženama može da podstakne inače neiskorišćen potencijal žena kao konzumenata medija, čiji stavovi treba da budu uzeti u obzir. Naime, žena je i inače ključni porodični potrošač koji ne kupuje samo za sebe, nego za celu porodicu, trošeći pritom između 85 i 90 odsto ukupnog porodičnog budžeta. Nezadovoljstvo konzumenata medija ne mora da se odrazi u vidljivo protestno smanjenoj prodaji. Dovoljno je već i to da bude adekvatno artikulisano i – kao takvo – saopšteno medijskoj i opštoj javnosti, čemu ova analiza svakako daje osnova i elemenata.

Slika nasilja nad ženama u Srbiji: loše i dobre prakse

Medijske sadržaje još uvek karakterišu seksizam i mizoginiju. Mediji i dalje iskazuju i podstiču patrijarhalne kulturne obrasce i stereotipizirane rodne uloge žena i muškaraca. Neretko, može se uočiti da mediji implicitno afirmišu uverenje da nasilnici „imaju pravo“ kao muškarci da u nekim situacijama reaguju nasilno (npr. u slučaju sumnje u bračnu/partnersku prevaru, odbijanja žene da se vrati „deci i porodici“, a u stvari u nasilnu zajednicu, kada je reč o ženskoj „neposlušnosti“, „dugačakom jeziku“). To može da deluje i kao vid muškog redakcijskog solidarisana s nasilnikom, ali i kao vid povlađivanja

prepostavljenim vladajućim stereotipima medijskih konzumenata.

Neretko, mediji putem situacionog, informativnog novinarstva (koje je neophodan prvi korak) predstavljaju nasilne slučajeve isključivo kao pojedinačne, izolovane i privatne probleme konkretne žrtve i konkretnog nasilnika. Ako se ostane na tome, time se relativizuje odgovornost kao zajedničke krivice žrtve i nasilnika, javlja se i pojava negativnog kontekstuiranja žrtve, kada se već u naslovima tekstova sugerisu stavovi koji imaju iritirajući, mizogini sadržaj. Kao posebno loši, izdvajaju se oni medijski izveštaji koji sadrže kvazinaučnu analizu nasilja, koji se zasnivaju na rodnim stereotipima i poluistinama i plod su kvazistročnosti mizoginih „stručnjaka“.

Uočava se nepoštovanje načela medijske etike kada je u pitanju identitet učesnika slučajeva nasilja nad ženama. Kritiku zasluzuju te – nažalost, dosta česte – medijske prakse koje su neopravdane sa stanovišta medijske etike (kao što su npr. objavljivanje slike žrtve, jasna identifikacija i maloletnih i punoletnih žrtava ili srodnika žrtava, adrese stanovanja, radnih organizacija gde su zaposleni, delova grada u kojima žive i škola koje deca pohađaju). Kada su u pitanju Romi kao akteri nasilnog događaja, sve ovo dobija razmere gotovo potpunog zanemarivanja profesionalne etičnosti.

Izveštaji o nasilju obojeni su jasnom težnjom ka senzacionalizmu, što kombinovanosvećpoznatim „objašnjenjima“ nasilja – uz oslanjanje na rodne stereotipe, okrivljavanje žrtava, nevođenje računa o privatnosti, uz otkrivanja identiteta žrtava, uz stalno kretanje na ivici neukusa, šunda i kiča – daje negativnu sliku medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama. Komparativnom analizom medijskog izveštavanja, neophodno je identifikovati tabloidni pristup rodno zasnovanom nasilju, kao jednu od negativnih medijskih praksi. Naime, kako je društvo, pogodjeno krizom,

prilično izgubilo vrednosne kompase, može se uočiti manjak etičnosti i novinarskog profesionalizma. Zato je vidna pojava (tzv. *posttruth*), slobodnog falsifikovanja činjenica, uz plasiranje otvorenih neistina, često uvredljivog karaktera. U takvu „medijsku slobodu“ uklapa se tipični tabloidni pristup nasilju nad ženama, kojim se izražavaju stavovi da postoji neko opravdanje zašto su nasilni muškarci takvi: ljubomorni su (uz to ide verovanje da je ljubomora produkt ljubavi i strasti, te da muškarci imaju prava i na ljubomoru i na njeno nasilno ispoljavanje), imaju ili su imali neke druge probleme u životu (nezaposlenost, alkoholizam, siromaštvo), a neretka su objašnjenja tipa da su žene koje trpe nasilje izazvale to nasilje svojim ponašanjem. Tabloidi su uveli i pojavu romansiranja nasilja nad ženama i u medijima i uopšte u javnom mnjenju, često izveštavajući u takvim prilikama o „velikoj ljubavi“, „snažnim strastima“, „tragičnoj vezi“, „šekspirovskom zapletu“. Time se nameće uverenje da postoje argumenti kojima se nasilje može opravdati, čime se zapravo ono legitimizuje kao prihvatljiv obrazac ponašanja.

Ono što snižava kvalitativni nivo medijskog produkta i čini ga lošim jesu kvazianalize, rodno zasnovani stereotipi, „zdravorazumašenje“.¹¹ Korene svega toga nalazimo u relativno bezazlenim novinarskim poštupalicama, upotrebljavanim da se razbije monotonija ponavljanja istih imenica, koje iako nisu upotrebljene s lošim namerama ipak sadrže stereotipe (npr. da su muškarci „jači pol“, a žene „slabiji, nežniji pol“ i „lepše polovine“). Potom se s toga lako prelazi na stereotipne „istine“ o tome koji su interesi, sposobnosti i kapaciteti žena, kako se „prava“ žena oblači, izgleda, ponaša, koja je javna, liderška uloga „pravog“ muškarca. Medijski stil afirmisanja stereotipa dodatno jača *status quo* podele društvene moći između žena i muškaraca i doprinosi afirmisanju stereotipnog shvatanja rodno zasnovanog nasilja kao nečega što

muškarci zbog svoje prirode „prirodno“ čine nad ženama koje – opet, zbog svoje prirode – treba „prirodno i normalno“ to da podnose. Stereotipi se najčešće koriste kao način da se opšteprihvaćenim floskulama prikrije sopstveno nerazumevanje problematike nasilja nad ženama. Iz toga proizlazi negativno, diskriminišuće prisustvo stereotipa, okrivljavanje žrtve, relativizacija krivice, umanjenje ozbiljnosti krivičnog dela, diskvalifikacija žrtve istorijom ili kvaziistorijom njenog privatnog života (npr. govori se da piće, menjala je poslodavce i poslove, radila je u inostranstvu, kod nje žive osim njene dece i deca njenog muža koji je u zatvoru, o deci su se starali njeni roditelji), kalkulacijama o uzrocima, naknadna stigmatizacija žrtve. Kao jedan od mogućih načina umanjivanja nasilja, uočen je romansiran način deformisanja stvarnosti u kojoj se stvara slika da primarno uopšte i nije reč o nasilju, već pre svega o snažnim, uzajamnim emocijama i strastima, intenzivnoj uzajamnoj romansi s tragičnim završetkom. Time se za nasilje okrivljuju žrtve, zamagljuju se mehanizmi rodno zasnovanog nasilja i u krajnjoj liniji opravdava se takvo nasilje.

Prilikom analize medijskog izveštavanja, bilo je neophodno da se ne analiziraju samo loše strane, odnosno da se analiza ne zadrži samo na njima, već da se istom prilikom uoče i analiziraju i dobre strane medijskog izveštavanja. Te dobre strane treba onda promovisati kao modele dobre prakse. Medijsko predstavljanje ma kojeg oblika nasilja, pa i nasilja nad ženama, uvek ima određeni akcioni, mobilišući potencijal. To treba da se ima u vidu i kada je u pitanju kritika i kada je u pitanju pohvala. Takođe, kada se u medijskim analizama govori o toj ulozi medija, potrebno je uvek navesti te konkretnе pozitivne medijske primere, ma koliko bili možda retki ili sporadični, a potrebna je i prateća analiza sadržaja primera dobre prakse medijskog izveštavanja.

Dobre strane medijskog pristupa rodno zasnovanom nasilju ogledaju se posebno u onome što se naziva ulogom

11 Jovanović A., 2017, Formule ubijanja, Peščanik, 21. juli 2017.

„duvača u pištaljku”, dakle, društvenih aktera koji svojim aktivnostima skreću pažnju javnosti na slučajeve negativnih društvenih pojava, u ovom slučaju pojave nasilja nad ženama, posebno onih najtežih oblika višedecenijskog trajanja okončanih smrtnim ishodom.

Ono što medijskim izveštajima o nasilju nad ženama podiže kvalitet i čini ih analitičkim jeste angažovanje kompetentnih sagovornica/sagovornika koji imaju kapacitet da daju kvalitetni odgovor na pitanja etiologije i fenomenologije nasilja nad ženama. Ponekad su to već postojeće analize preuzete od nevladinih organizacija i stručnjakinja i stručnjaka, ponekad izjave državnih zvaničnika. Potrebno je u medijskoj analizi, dakle, oceniti obim postojanja analitičkih izveštaja u odnosu na informativne, ali i kvalitet angažovanih sagovornica/sagovornika, kvalitet njihovih poruka u pogledu vršenja mogućeg javnog pritiska da se unapredi rad nadležnih državnih organa i službi. Neophodno je u medijskim izveštajima navoditi i postojeći pravni aspekt krivičnih i prekršajnih dela nasilja nad ženama (što najčešće izostaje), jer se na taj način prezentira javnosti ozbiljnost tih dela.

Neophodno je pribavljanje informacija i od institucija kojima se žrtva obraćala, istraživanje njihovih intervencija i preispitivanje (službenih) odgovornosti za nečinjenje ili za nedostatak zaštite. Izjave komšija, svedoka i srodnika pokazale su se takođe kao vredan i ponekad verovatno jedini izvor podataka o postojanju višegodišnjeg nasilja, o bezuspešnom obraćanju žrtve institucijama, o prethodnom nasilnom ponašanju ubice i tome slično, o čemu institucije obično nemaju podataka, ili ako ih i imaju, ne žele da se samookrivljuju njihovim javnim izlaganjem.

U ovom dvogodišnjem periodu, nisu uočeni u ranijim periodima relativno česti medijski napadi (medijski linčevi) na profesionalne žene koje se nalaze na javnim

i državnim funkcijama, ili su u nekim drugim ulogama u žiži javnosti, koji podržavaju negativan, mizogini stav javnosti prema ženama uopšte, te – kao takvi – i sami predstavljaju vid nasilja nad ženama.

Akti kojima je u Srbiji regulisano medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama i regulatorna tela

Tematsku oblast medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama eksplicitno ne reguliše nijedan propis, ali se na nju može indirektno primeniti niz zakonskih odredaba, kodeksa profesionalne etike, kao i odredaba javnih politika koje su u vezi sa obavezom tačnog i blagovremenog informisanja, zaštitom ljudskog dostojanstva, zabranom diskriminacije i slično.

Nacionalni ustavnopravni i profesionalno-etički okvir propisa i javnih politika, koji se mogu primeniti na medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama, počinje sa ustavnim odredbama o neprikosnovenosti ljudskog dostojanstva, zabrani diskriminacije i ravnopravnosti žena i muškaraca.

Najvažniji međunarodni dokument u oblasti etičnosti medijskog izveštavanja, na koji se ugleda i domaća regulativa, jeste tzv. Minhenska deklaracija, Deklaracija o pravima i dužnostim novinara.¹² Preamble Minhenke deklaracije počinje principijalnom tvrdnjom: „Pravo na informisanje, na slobodno istraživanje i na kritikovanje predstavlja jednu od osnovnih sloboda svakog ljudskog bića.“ Iz tog principa proizlazi pravo javnosti „da bude informisana o događajima i mišljenjima“, a osnovni elementi etičnog novinarstva jesu:

12 Usvojena 24. i 25. novembra 1971. godine, u Minhenu.

obezbediti čitavoj publici tačnu, poštenu (*fair*) i potpunu informaciju, zaštititi one koji se profesionalno bave informisanjem od svih oblika pritisaka ili prinude, koji bi ih sprečili da pružaju javnosti validne informacije, obezbediti najbolji moguć protok informacija u društvu, u skladu sa osnovnom i suštinskom misijom štampe u liberalnim režimima. U okviru svoje medijske kuće, novinar ima ličnu odgovornost: prema svojoj publici kojoj se direktno obraća i prema čitavoj javnosti, prema svojim izvorima informacija i prema osobama o kojima govori, prema profesionalnim pravilima i prema organizacijama koje se staraju o njihovom poštovanju, prema svojim ličnim ubeđenjima koja proizlaze iz njegove savesti, prema rukovodstvu redakcije koje, pak, odgovara za rad svakog novinara – izdavaču ili vlasniku medijske kuće, kao i oglašivaču čije reklame objavljuje.

Većina domaćih dokumenata kojima je regulisano medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama sadrži načelo društvene odgovornosti medija, zabranu podsticanja diskriminacije, mržnje i nasilja. Svi ističu

¹³ Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2016. do 2020. godine

interes javnosti da bude informisana, kao i važnost omogućavanja građanima da formiraju sopstveno mišljenje o pojавama, događajima i ličnostima. Javni interes u oblasti javnog informisanja jeste istinito, nepristrasno, pravovremeno i potpuno informisanje.

Prikazom ili opisom scene nasilja u mediju ili medijskom sadržaju ne sme se povrediti dostojanstvo žrtve nasilja. Zabranjuje se govor mržnje i nalaže se poštovanje pretpostavke nevinosti, po kojoj se нико u mediju ne sme označiti učiniocem kažnjivog dela, odnosno oglasiti krivim ili odgovornim pre pravnosnažnosti odluke suda.

Neophodno je negovanje vrednosti demokratskog društva, unapređivanje političke, polne, međunacionalne i verske tolerancije i razumevanja, kao i predstavljanje osnovnih ljudskih prava i sloboda, demokratskih vrednosti i institucija i unapređivanje kulture javnog dijaloga, i poštovanje privatnosti, puna afirmacija građanskih prava i sloboda, primene međunarodno priznatih normi i principa koji su u vezi naročito s poštovanjem ljudskih prava.

Najvažnija domaća dokumenta jesu:

Zakoni: Zakon o javnom informisanju i medijima („Sl. glasnik RS”, broj 12/2016); Zakon o oglašavanju („Sl. glasnik RS”, broj 6/16); Zakon o javnom informisanju i medijima, („Sl. glasnik RS”, broj 83/14); Zakon o javnim medijskim servisima („Sl. glasnik RS”, broj 83/14); Zakon o elektronskim medijima („Sl. glasnik RS”, broj 83/2014); Zakon o radiodifuziji („Sl. glasnik RS”, br. 62, 85, 86/2006 i 41/2009)

Podzakonska akta: Pravilnik o zaštiti ljudskih prava u oblasti pružanja medijskih usluga Saveta Regulatornog tela za elektronske medije iz 2015. godine; Statut Republičke radiodifuzne agencije („Sl. glasnik RS”, broj 102/2005); Preporuka o vremenu emitovanja rijaliti programa, novembar 2015.

Kodeksi: Savet za štampu: Kodeks novinara Srbije, 2016; Kodeks novinara Srbije, Uputstva i smernice, urednica Aleksandra Popović, Beograd: Fondacija „Konrad Adenauer”, 2009; Kodeks novinara Srbije – uputstva i smernice, urednik Nino Brajović, 2008; Etički kodeks elektronskih medija, ANEM, Beograd, 22.2.2002.

Javne politike: Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2016. do 2020. godine;¹³ Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Srbiji do 2016 („Sl. glasnik RS”, broj 75/2011); Nacionalna strategija za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i partnerskim odnosima („Sl. glasnik RS”, broj 27/2011).

Kako protiv nasilja - uloga medija

Sadržaj

Kada je u pitanju objavljivanje o nasilju (posebno o onom sa smrtnim ishodom), važi pravilo da se informacije o tragičnom događaju objavljuju bez senzacionalizma i uz poštovanje privatnosti i dostojanstva žrtve takvog događaja, žrtvinih srodnika ili drugih žrtvi bliskih lica. Ne sme se na neprimeren način spekulisati o uzroku, toku i posledicama tragičnog događaja, broju žrtava tragičnog događaja, njihovom identitetu i njihovom stanju nakon događaja (npr. da li su povređeni, preminuli, nestali). Pružalač medijske usluge ne sme izlagati pritisku žrtvu, žrtvine srodnike ili druga žrtvi bliska lica da daju izjavu u vezi s tragičnim događajem.

Pravo medija jeste da imaju različite uređivačke koncepte, ali je obaveza novinara i urednika da prave jasnu razliku između činjenica koje prenose, komentara, pretpostavki i nagađanja. U izveštavanju o događajima koji uključuju lični bol i šok, novinar je dužan da svoja pitanja prilagodi tako da odražavaju duh saosećanja i diskrecije. Zaštita privatnosti i identiteta podrazumeva ne samo zaštitu imena (označavanje osumnjičenog inicijalima), već i zaštitu drugih podataka koji bi mogli da upute na njegov identitet (fotografija, adresa, opis izgleda, bračno stanje, socijalni status, pripadnost nekoj grupi, imena suseda, rođaka i prijatelja). Žrtve i osumnjičeni često nisu svesni moći medija. Novinar je obavezan da to ima u vidu, te da ne zloupotrebljava neznanje svojih sagovornika. Novinar ne sme na osnovu razgovora da otkrije identitet žrtve ili eventualnog počinioца.

Novinari moraju da izbegavaju fraze koje imaju šovinističke, seksističke, ili na bilo koji drugi način diskriminatorne konotacije (na primer: „pripadnica lepšeg pola“, „pripadnik jačeg pola“). Novinar poštuje privatnost, dostojanstvo i integritet ljudi o kojima piše. Prilikom izveštavanja o nesrećama i krivičnim delima, nije dozvoljeno objavljivanje imena i fotografija žrtava i počinilaca koje ih jasno identifikuju.

Nije dozvoljeno ni objavljivanje bilo kakvih podataka koji bi indirektno mogli da otkriju identitet bilo žrtve, bilo počinjoca, pre nego što nadležni organ to zvanično saopšti. Greška državnih organa ne podrazumeva „dozvolu“ za kršenje etičkih principa profesije. S novinarstvom su nespojivi objavljivanje neosnovanih optužbi, kleveta, glasina, kao i izmišljenih pisama. Novinar ne sme među ljude unositi neopravdan strah, niti im ulivati lažne nade. Novinari i urednici naročito treba da izbegavaju spekulacije i prenošenje nedovoljno proverljivih stavova u izveštavanju o nesrećama i tragedijama u kojima ima stradalih odnosno u kojima su teško pogodjeni materijalni i drugi interesi građana.

Zaštita žena od diskriminacije i poštovanje rodne ravnopravnosti predstavljaju osnov ostvarivanja ljudskih prava, utvrđen međunarodnim dokumentima koja je Republika Srbija potvrdila. Dokumenta javnih politika problemski obuhvataju i pitanje postojanja rodnih stereotipa u medijima. Neophodno je stvaranje društva koje javno osuđuje nasilje kao zločin, promocijom nenasilnog ponašanja, rodne ravnopravnosti i borbor protiv diskriminacije. Nasilje nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima još je na marginama javnosti i ne tretira se kao opštedruštveni problem. Da bi se obezbedio adekvatan politički i društveni ambijent u sistemskoj borbi protiv nasilja, neophodno je podizati svest javnosti promocijom nenasilnog ponašanja, rodne ravnopravnosti i antidiskriminacije. Cilj je izmena postojećih društvenih obrazaca koji stvaraju okolnosti i uslove u kojima se nasilje usvaja kao model ponašanja, što obezbeđuje povoljan ambijent za njegovu pojavu – ispoljavanje tamo gde izostaje društvena osuda.

Regulatorna tela

Pre obraćanja nezavisnim telima, Povereniku za zaštitu ravnopravnosti, Zaštitniku građana, Povereniku za zaštitu informacija od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti i krajnjoj instanci i redovnim sudovima, građanima su na raspolaganju dva regulatorna, profesionalna tela kojima je moguće obraćanje zbog kršenja etičkih standarda profesionalne novinarske etike – Savet za štampu i Regulatorno telo za elektronske medije.

Savet za štampu jeste nezavisno, samoregulatorno telo koje okuplja izdavače, vlasnike štampanih i on-lajn medija i profesionalne novinare. Ovaj savet osnovan je da bi pratio poštovanje Kodeksa novinara Srbije u štampanim i on-lajn medijima i rešavao žalbe pojedinaca i institucija na sadržaje štampanih medija. Deluju shodno Kodeksu novinara Srbije i sopstvenoj savesti, poštujući zakone i pod parolom: *Brzo, besplatno, pravično!*¹⁴ Regulatorno telo za elektronske medije (REM)¹⁵ jeste sukcesor Republičke radiodifuzne agencije (RRA). REM je samostalna nezavisna regulatorna organizacija sa svojstvom pravnog lica, koja vrši javna ovlašćenja s ciljem: delotvornog sprovođenja utvrđene politike u oblasti pružanja medijskih usluga u Republici Srbiji; unapređivanja kvaliteta i raznovrsnosti usluga elektronskih medija; doprinosa očuvanju, zaštiti i razvoju slobode mišljenja i izražavanja; radi zaštite interesa javnosti u oblasti elektronskih medija i zaštite korisnika usluga elektronskih medija, u skladu sa odredbama Zakona o elektronskim medijima, na način primeren demokratskom

14 Članovi Saveta za štampu: [Alo](#), [Blic](#), [Večernje novosti](#), Evropske novosti, [Dnevnik](#), [Politika](#), [Kurir](#), [24 sata](#), [Sportski žurnal](#), [Sport](#), [Magyar Szó](#), [Danas](#). Magazini: [Vreme](#), [Aktor](#), [Nedeljnik](#), [Optimist](#), [Tip](#), [Zov](#), [Kalibrar](#), [Treće oko](#), [Enigma](#), "CorD" magazine, [Lovac](#), [Cosmopolitan](#), [Elle](#), [Men's Health](#), [Moja lepa bašta](#), [Moj stan](#), [National Geographic](#), [Novi magazin](#), [Sensa](#), [Burda Style](#), [Lisa Story](#), [Gloria](#), [Mama](#), [Bilje](#) i [zdravlje](#), Oglasne novine, [Newsweek](#). Novinske agencije: Beta i Fonet. <http://www.savetzastampu.rs/cirilica/clanovi>

15 <http://www.rem.rs/sr/o-nama>

društvu. Regulator je funkcionalno i finansijski nezavisan od državnih organa i organizacija, pružalaca medijskih usluga i operatora.

Komparativni pogled iz 2017. godine na analize medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama i preporuke iz 2013. i 2014. godine u poređenju sa analiziranim periodima 2015. i 2016. godine

Redovno vođenje ovakvih medijskih analiza, kao stalno kontinuirano kvalitativno analiziranje medija i izveštavanje javnosti o uočenim dobrim i lošim stranama, omogućava percepciju alternativu medijskog dizajniranja stvarnosti, ignorisanje neadekvatnosti i neblagovremenosti institucionalnih reakcija na nasilje.

Ostaje potreba da se nastavi vođenje ovakvih medijskih analiza i nadalje, kao stalno, kontinuirano kvalitativno analiziranje medija i izveštavanje javnosti o uočenim dobrim i lošim stranama. Analiza medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama, naime, kao što je istaknuto 2013. godine, nije sama sebi svrha, već je prva linija otpora stereotipnoj, mizoginoj medijskoj konstrukciji fenomena nasilja nad ženama u Srbiji. I dalje postoji potreba redovnog analiziranja medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama, poznatog kao pristup *naming and shaming*, odnosno potreba za javnim ukazivanjem na medijske izveštaje o rodno zasnovanom nasilju koje najviše krše odredbe profesionalne etike.

Takođe, postoji potreba analiziranja i kritičkog komentarisanih medijskih

izveštaja o rodno zasnovanim nasilju u elektronskim izdanjima i naročito pratećih komentara čitalaca (ili „čitalaca”), jer se tu redovno nalaze komentari koji sadrže uvrede, diskriminatorne i uznemiravajuće izjave, pa i otvorene pretnje nasiljem, pohvale nasilnicima, podržavanje nasilja muške supremacije. Da bude još gore, ta pojava se neretko naziva „stavovima javnog mnjenja”, iza čega se krije kaljuga nečijih „botova”, anonimnih on-lajn komentatora, ili redakcijskih trikova da izbegnu sankcionisanje za sopstveni govor mržnje i mizoginiju.

Neophodno je da urednici i novinari budu edukovani u pravcu poznavanja i razumevanja ključnih karakteristika nasilja nad ženama, mada se podrazumeva i to da oni stvarno nisu dužni da budu stručnjaci u oblasti teorije roda. Ono što se od njih može očekivati jeste činjenično korektno, nestereotipno, nediskriminativno izveštavanje o konkretnim događajima, kao i davanje prostora analitičkim prilozima sa stručnim sagovornicama i sagovornicima.

Ženski pokret ponekad mnogo godina ponavlja iste zahteve, pa se i u svim našim dosadašnjim analizama ponavlja zahtev da se javnosti omogući informacija o broju femicida, ubistava žena od strane muškaraca, bez obzira na njihov odnos, odnosno bezobzirano to da li su u porodično-partnerskom odnosu ili nisu uopšte ni u kakvom odnosu. Potrebno je da javnost ima pristup podacima o svim femicidima i silovanjima, bez obzira na sistem statističke obrade podataka, koji trenutno koristi MUP.

Svaka naša analiza medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama sadrži sagledavanje potrebe da mediji prepozna problem nasilja nad višestrukom diskriminisanim ženama (Romkinje, starije žene, žene sa invaliditetom, lezbijke, žene sa sela, nezaposlene, samohrane majke). To se nastavlja i u pogledu medijskih objava u 2015. i 2016. godini.

Tabloidi neguju stil izveštavanja o nasilju koji je trivijalan i senzacionalistički. Ta pojava je započela prethodnih godina, s prvim izveštajima o nasilju čiji su akteri poznate ličnosti – bilo u ulozi nasilnika, bilo žrtve nasilja. Osim što se te nasilne situacije smeštaju u rubrike zabava, estrada, *hot stories*, *showtime* i tome slično, uklapajući se u takav stil izveštavanja „karnevalskog“ tipa, karakteristika im je i minimalizacija ozbiljnosti nasilja. Prateći takve izveštaje ne dobija se poruka da je nasilje opasno po život, već upravo suprotno, da je to deo „normalnog i redovnog“ partnerskog odnosa, neka vrste lake partnerske igre i obostrane zabave.

Uočljiva je potreba medijske dekonstrukcije patrijarhata. Potrebno je prekinuti s medijskom praksom visokog pozitivnog vrednovanja patrijarhata kao „najboljeg“ i „pravog“ načina organizovanja „zdravih“ porodičnih odnosa, te objasniti da je patrijarhat nepravedan, diskriminoran, prevaziđen, u današnje vreme anahron način porodičnog organizovanja, kao i to da je nasilje nad ženama jedan od njegovih proizvoda.

Ranije se retko mogao naći epilog u vidusudske presude koj je seranije objavljava samo u najbrutalnijim slučajevima i onima koji su skrenuli najviše pažnje javnosti. U analiziranom dvogodišnjem periodu (2015–2016), izveštaji o sudskim epilozima postaju redovni, što je svakako pozitivna promena. Ali nastavlja se negativna praksa, posebno kada se radi o najtežim slučajevima sa smrtnim ishodom, npr. mediji izveštavaju kao da je reč o neobjašnjivoj tragediji koja se uglavnom nije mogla predvideti. Ubistvo se obično ne predstavlja kao deo dugogodišnje prisutnog nasilja, jer su mediji fokusirani na trenutni događaj i njegove tragične aspekte, a čitava priča nikada nije ispričana.

Rizici po bezbednost, kada su u pitanju starije žene, jesu redovna pojava, a nikako ne bi smeli da budu prenebregnuti,

niti bi trebalo da se isključe iz oblasti femicida, tj. ubistava žena od strane muškaraca. Ta tema, kao i u prethodnim periodima, jednostavno nije zastupljena u medijima, koncentrisanim na slučajeve nasilja nad ženama od strane njima poznatih nasilnika, uglavnom članova njihovih porodica.

I dalje postoji potreba da se svaki takav slučaj identifikuje kao rodno zasnovano nasilje, kao i da se kontekstualizuje, navođenjem domaćih i internacionalnih rezultata istraživanja i statistika – kao uklapanje u trendove ili odstupanje od njih. Ipak, ta praksa polako počinje da zaživljava u analiziranom periodu (2015–2016). To se dešava u drastičnijim slučajevima nasilja, femicida i masovnih femicida, kada se obično navode strane i domaće statistike, analize, izjave stručnjaka, saopštenja i protesti relevantnih aktera, ali su deo i medijskih serijala posvećenih prezentiranju stručnih analiza fenomena rodno zasnovanog nasilja.

Pre posmatranog dvogodišnjeg perioda, mediji u Srbiji su se retko konsultovali sa ekspertima, a kada su to činili, to su najčešće bili isti „poznati kriminolog“ i „eminenti psihijatar“, koji svi – po pravilu – negiraju rodni i patrijarhalno kontekstualni karakter nasilja nad ženama i u svemu tome vide situacioni, afektivni, lični i trenutni problem. Međutim, u posmatranom dvogodišnjem periodu, njih više nema i sve su ređe analize koje negiraju rodni karakter nasilja nad ženama, što je pozitivna promena.

Neophodno je da se nasilje nad ženama i devojčicama sagledava u kontekstu rodne ravnopravnosti, zloupotrebe muške moći i kršenja ljudskih prava, a ne kao „nezgoda“, „loš odnos“ ili kao posledica izgleda i aktivnosti koje žena preduzima (hodala sama posle mraka, pije u baru, itd.). Još uvek je aktuelna opšta primedba da se nasilje nad ženama, pogotovo ono sa smrtnim ishodom, često smešta u kontekst ekonomске krize ili balkanskog mentaliteta, čime se skida deo odgovornosti sa učinioца i smešta se u domen „objektivnih“ ili čak „neizbežnih“ okolnosti.

Primenjen metodološki postupak

Ova analiza medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama kvalitativnog je tipa, što je metoda koja danas u savremenim društvenim naukama umnogome zamenjuje kvantitativan istraživački postupak, pa je to slučaj i sa analizama medijskih praksi i stilova.

Neophodno je svako istraživanje o medijskom izveštavanju na ma koju temu, samim tim i na temu nasilja nad ženama, bazirati na kontinuiranom, svakodnevno vođenom *pressclipping-u* tokom perioda od minimalno dve do tri godine. Ukoliko je moguće, potrebno je proširiti kliping-praćenje i na godinu pre i godinu dana posle posmatranog perioda koji je neposredno fokusiran konkretnom medijskom analizom, jer takav pristup omogućuje saznanje epiloga i reakcija na događaje iz prethodne godine, kao i uočavanje medijskih trendova i samim tim produženu medijsku komparativnu analizu, što se sve pokazuje u periodima dužim od godinu dana. Samo se tako dobija jasan uvid u karakteristike sadržine medijske produkcije.

Ova analiza medija izvršena je na sledeća četiri nivoa, mada s različitim obimom pažnje usmerene na pojedine nivoe.

1. Nivo medijskog proizvoda

Prvi i glavni nivo ove analize, kao i prethodnih analiza, čine individualna svojstva medijskih proizvoda. Analiza medijskih proizvoda ujedno je i najčešći vid medijske analize ili barem zauzima najviše prostora u takvim analizama. Taj pristup bio je uočljiv umnogome i u ovoj analizi medijskih proizvoda objavljenih 2015. i 2016. godine. Posebno je poklonjena pažnja trima najviše prisutnim medijskim žanrovima – informativnom, interpretativnom i analitičkom žanru. U sva tri žanra, prilozi mogu da budu potpisani ili

nepotpisani, mogu da sadrže intervjuje ili kraće izjave svedoka, relevantnih aktera, citate stručnjaka stavove i argumente iz teorije roda, kriminalističkih, kriminoloških i komunikoloških disciplina i slično. Kao i u prethodnim godinama, analitički tekstovi nastaju uglavnom na osnovu podataka dobijenih od kompetentnih, kvalitetnih sagovornika. Pažnja je poklonjena takođe i veličini i kvalitetu tekstova, činjenici da li jesu ili nisu potpisani, kao i lociranosti po rubrikama.

2. Nivo usaglašenosti s kodeksima profesionalnog izveštavanja

Drugi nivo čini analiza profesionalnih pravila i procedura, profesionalnih i etičkih kodeksa.

3. Nivo organizacije medijske produkcije

Treći nivo analize obuhvata analizu organizacije medijske produkcije u medijskim organizacijama koje imaju svoju (dakako, i rodno zasnovanu) podelu uloga, hijerarhiju, procedure, grupnu dinamiku, a što je najmanje vidljivo publici, tj. konzumentima medija, ali i analitičarima medijskih sadržaja. I u ovoj analizi će to biti slučaj, upravo zbog toga što se medijska produkcija ipak odvija iza zatvorenih vrata, sve dok pažnju javnosti ne izazove neki značajniji događaj, kao što je npr. u 2017. godini to bila objava da u BBC-ju najbolje novinarke zarađuju tek oko jedne četvrtine zarade svojih muških kolega. U Srbiji, u posmatranom dvogodišnjem periodu, takođe može da se konstatiše s tog nivoa organizacije medijske produkcije da su potpisani izveštaji o nasilju nad ženama prava retkost, što je jedan od vidova profesionalne diskriminacije novinarki koje čine većinu novinara. Time im je onemogućeno ili usporeno sticanje profesionalne reputacije i „novinarskog imena”, čime se takođe doprinosi učvršćivanju rodno zasnovanih

profesionalnih barijera, poznatih kao „stakleni plafon”.¹⁶

4. Nivo vanmedijskih uticaja

Četvrti analitički nivo sadrži identifikovanje i analizu mogućih, direktnih ili indirektnih, vanmedijskih uticaja (npr. političkih subjekata) na medijske sadržaje. Ostaje konstatacija da se o najtežim oblicima fizičkog i seksualnog nasilja nad ženama saznaće isključivo iz medija, jer broj femicida u Srbiji i dalje nije službeno javno objavljeni podatak, što je već samo po sebi značajan vanmedijski momenat koji onemogućuje i medijsko, ali isto tako naučno i aktivističko, korektno saznavanje obima te pojave. U toj situaciji, preostaje nam tzv. „udaranje recki” tj. brojanje medijskih izveštaja – kao jedinih izvora saznanja o slučajevima femicida. Mediji na taj način i dalje imaju vrlo istaknutu ulogu „duvača u pištaljku”, dakle, onih jedinih koji upozoravaju na postojanje te društvene pojave, ali ih ta istaknuta uloga stavlja u ranjivu poziciju izloženosti mogućim uticajima.

Karakteristike uzorka obrade analize dvogodišnjeg perioda 2015–2016. godine

Uzorak obrade ovog istraživanja bio je Ebartov presklipling „Medijske objave – Integrisani odgovor na nasilje nad ženama u toku 2015. i 2016. godine“ po ključnim

¹⁶ Pod izrazom „stakleni plafon“ podrazumevaju se nevidljive prepreke koje sprečavaju žene u dostizanju čelnih i rukovodećih pozicija u poslovnoj hijerarhiji, kao i u dostizanju viših pozicija moći u javnom, političkom i medijskom životu. Stakleni plafon jeste rezultat neravnopravnosti žena i muškaraca, što se ogleda u ukorenjenim stereotipima o muškim i ženskim ulogama u društvu, segregaciji zanimanja po polu, poteškoćama žena u usklađivanju poslovnih i privatnih obaveza i većem učestvovanju žena u neplaćenim poslovima (oko staranja o domaćinstvu, deci i drugim članovima/članicama porodice).

Kako protiv nasilja - uloga medija

Sadržaj

pojmovima: nasilje nad ženama, nasilje u porodici, rodna ravnopravnost, rodna diskriminacija, seksualno nasilje, položaj žena, ubistva žena, počinioци nasilja nad ženama.

Prema UNDP preskliplingu „Medijske objave – Integrисani odgovor na nasilje nad ženama u toku 2015. i 2016. godine”, bilo je: 2015. godine – 5.761 objava, 2016. godine – 6.469 objava. Termin „objava” ušao je u upotrebu u našem jeziku kao bukvalan prevod jedne jedinice medijskog priloga (dakle, sve je „objava” i vest, i najava, i članak, i izveštaj, svaka jedinica). Kliping je skup objava u jednom danu, odnosno zbir po jednoj vremenskoj jedinici (npr. dan, mesec, godina).

Uži tematski kriterijumi (podteme) formirani su na osnovu metodološkog modela koji je korišćen prethodnih godina, da bi bila omogućena komparacija svojom podudarnošću s ranije analiziranim podtemama: femicidi (partnerski i nepartnerski), izjave političara i funkcionera o nasilju nad ženama, najbolji medijski izveštaji o nasilju nad ženama, izveštaji o slučajevima nasilja nad ženama u inostranstvu, seksualno nasilje nad ženama, optužbe, presude, (ne) rešeni femicidi – slučajevi u kojima ubica nije pronađen, slučaj o kome se najviše pisalo, medijsko stvaranje moralne panike, nasilje nad ženama u krugovima poznatih, medijske tištine, aktivnosti, saopštenja i apeli ženskih organizacija, izveštavanje o nasilju nad transženama i lezbijkama, primeri senzacionalističkog, kvaziduhovitog, neetičnog izveštavanja, izjave, izveštaji i intervjuj nezavisnih institucija o nasilju nad ženama.

U tematskom smislu, najčešće su objave o femicidima svih vrsta – partnerskom, nepartnerskom (npr. ubistva usamljenih starica, maloletnih devojaka, medicinskih sestara, konobarica), porodičnom (uglavnom sinova, ženoubica majki), praćenom suicidom ženoubice, praćenom seksualnim nasiljem, te o masovnom femicidu sa ubistvom

muškaraca ili bez ubistava muškaraca, o presudama ženoubicama i tomeslično. Razlog učestalog pominjanja femicida u ovoj analizi medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama jeste to što femicid privlači najviše pažnje medija i mnogo je češća tematska sadržina od izveštaja o ostalim vidovima rodno zasnovanog nasilja, koji mogu, ali najčešće ne moraju da budu medijski pokriveni. To je ujedno i glavni razlog za to što se i ova studija najviše kreće oko femicida – kako u komunikološko-medijskom smislu, tako i u neizbežno fenomenološko-kriminološkom pogledu. Ujedno, medijsko izveštavanje o femicidima donosi podatke i o značajnim manjkavostima institucionalne reakcije na nasilje nad ženama u Srbiji, ali i samo sobom ukazuje na medijske manjkavosti u vidu nepoštovanja kodeksa medijske etike. Kao takvi, medijski izveštaji daju osnov za upućivanje kritika i institucijama i medijima, kao i za formiranje preporuka za poboljšanje njihovih praksi i politika.

Analizirane objave u 2015. godini – ukupno 402 medijske objave

Prema zadatim užim kriterijumima (podtemama), u 2015. godini bilo je objavljeno 311 tekstova, čemu treba dodati i 91 tekst na temu femicida, objavljen u toj godini (koji čine 22.6 posto objava), što je ukupno – 402 analizirane objave.

Prema medijskim žanrovima (informativni, interpretativni, analitički), analizirano je sledeće: informativne objave – 76 (vesti uglavnom, ali i crtice, obaveštenja, kraće informacije, što čini 18.9% posmatranog uzorka). Kao i prethodnih godina, najveći broj pripadao je interpretativnom medijskom žanru, i njih je bilo oko 290, što čini 72.1 posto posmatranog uzorka. U taj žanr ulaze izveštaji, izjave, kolumnе, intervjuji, fičeri. Najčešći među njima su (sve kraći) izveštaji, a najređi fičeri.

Samo 16 (što čini 4%) bilo je vrhunskih (top) analitičkih i istraživačkih

tekstova, u koje ulaze prilozi o stručnim panelima, okruglim stolovima, medijskim tribinama i slično. Ostalih analitičkih priloga, uglavnom onih koji su prenosili zbivanja s konferencija posvećenih nasilju nad ženama i rodnoj ravnopravnosti, bilo je oko 20.5%

Analizarne objave u 2016. godini – ukupno 350.

Prema zadatim užim kriterijumima, u 2016. godini bilo je 279 objava o nasilju nad ženama i 71 tekst o femicidima (20.3%), što čini ukupno 350.

Od ukupnog broja objava, 54 objave bile su informativne: uglavnom vesti, crtice, kraće informacije (ukupno 15%). Kao i prošlih godina, najveći broj činile su interpretativne objave, kojih je bilo oko 270, što od zbira analiziranih objava čini 77.1%. Najčešće, u pitanju su bili izveštaji, izjave, kolumnе, intervjui, dok su najređi bili fičeri. Top analitičkih/istraživačkih objava bilo je samo 11 (osvrti, okrugli stolovi, medijske tribine i slično), što čini 3.1% od posmatranog

uzorka, dok je ostalih analitičkih, najviše onih koji su prenosili zbivanja s konferencija, bilo oko 15, što čini 4.3% posmatranih objava.

Analiza medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama po medijskim žanrovima

Opšteprihvачena tipologija novinarskih žanrova još uvek ne postoji, ali pojedini domaći autori ipak diferenciraju postojanje pojedinih žanrove (vrste, rodove),¹⁷ što je primenljivo i na ovu analizu medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama:

1. informativni ili faktografski (vest); 2. interpretativni (prošireni izveštaj, komentar, kolumna, beleška, osvrt, crtica, hronika, fičer); 3. analitički ili istraživački (reportaža, kolumna, intervju, članak, kritika). Neki drugi žanrovi, kao npr.

17 Tomić B, 2012, Uvod u medije, Beograd: Čigoja štampa

Top 16 tekstova u 2015. godini

- „Nedovoljna primena zakona o diskriminaciji”, Pančevac, 2015, br. 1, 9. januar;
- „Nedovoljna primena zakona o diskriminaciji”, Pančevac br. 2, 5. februar;
- „Nedovoljna primena zakona o diskriminaciji”, Pančevac br. 3, 5. mart;
- „I država siluje, zar ne?” Jovana Gligorijević, nedeljnik Vreme 5. mart;
- „Romkinje su izložene nasilju više od ostalih žena”, Slavica Vasić, Politika ,6. mart;
- „Žene su instrument društva”, Jovana Gligorijević, nedeljnik Vreme, 12. mart;
- Intervju s Nevenom Petrušić u časopisu N/N: „Ljudska prava nisu luksuz”; 7. maj;
- „Nasilje nad ženama – ambis razorenog društva”, Gala Bogunović, 29. maj 2015, Danas;
- „Gde smo izgubili žrtvu”, Sandra Petrušić, 4. jun, N/N;
- „Žrtve nepoverenja i lažnog morala”, Biljana Vasić, nedeljnik Vreme, 25. jun;
- „Policija i (samo)zaštita žena”, Aurelija Đan, 27. jul, Danas;
- „Sustina rodne ravnopravnosti”, Tomić Nataša Petrović, Danas, 16. septembar;
- „Ima li silovanja u braku”, N.N, Novosadski reporter, 17. septembar;
- „Pa ti si džuvljarka”, Jelena Grujić Žindović, N/N, 24. septembar;
- „Nevidljivi ožiljci u ime krvi i tla”, Jovana Gligorijević, Vreme, 12. novembar;
- „Međunarodni dan borbe protiv nasilja u porodici, zemlja u kojoj nasilnici šetaju slobodno”, Vanja Macanović, N/N, 26. novembar.

Top 11 tekstova u 2016:

- „Silovatelji se ne plaše naših zakona”, Sandra Petrušić, 4. februar, *N/N*, str. 30;
- „Sakaćenje ljudskih prava”, Tamara Skrozza, 11. februar, *Vreme*, str. 16;
- „Žene u policiji su neravnopravne”, Aurelija Đan, 9. mart, *Danas*, str. 8;
- „Kako bi bilo da su uloge obrnute”, Tamara Skrozza, 10. mart, *Vreme*, str. 28;
- „Kako napustiti nasilnika”, Jelene Jorgačević, 24. mart, *Vreme*, str. 22;
- „Spaljivanje veštica”, Tamara Skrozza, Jovana Gligorijević, 31. mart, *Vreme*, str. 30; Dodatak nedeljnika *Vreme* – „Protiv nasilja”, 31. mart 2016.
- „Dok država čuti”, J. Jorgačević, 24. april, *Vreme*, str. 28;
- „Slučaj ubistva u medijima”, Ivana Milanović Hrašovec, 5. maj, *Vreme*, str. 25;
- „Pravda dolazi kasno”, Katarina Stevanović, 23. jun, *Vreme*, str. 32;
- „Manje oružja, manje mrtvih žena”, J. Gligorijević, 8. decembar, *Vreme*, str. 28.

ilustrativni, beletristički, nenovinarski, neće ovog puta biti u fokusu ove analize zbog njihove tematske i sadržinske udaljenosti od nasilja nad ženama.¹⁸

Analiza interpretativnih tekstova

Interpretativni tekstovi najčešći su od medijskih žanrova koji izveštavaju o nasilju nad ženama u Srbiji i čine 70 do 80 posto svih izveštaja o toj temi u analiziranom periodu 2015–2016. godine (a situacija je bila skoro identična i u prethodno posmatrаниm periodima od 2012). Objavljeni su obično ili posle prvih vesti o nasilnim događajima u formi kraćih informativnih tekstova, da bi možda istog ili sledećeg dana usledili interpretativni tekstovi, bazirani na prikupljanju podataka od strane zaduženih novinara.

Zajednička osobina interpretativnih tekstova jeste redovna upotreba kolokvijalnog rečnika („muž davitelj”, „opet haos”, „pukao na poligrafu”, „nesrećna

¹⁸ Ibid.

Ti drugi medijski žanrovi jesu beletristički (priča, esej, kolumna, satira, kozerija, sarkazam, burleska, aforizam), ilustrativni (fotografija, strip, crtež, karikatura, mapa, tabela, grafikon, infografika) i nenovinarski (reklame, oglasi, obaveštenja, horoskopi, enigmatika).

žena”, „ljubavna drama”, „monstrum”, „bacila vradžbine”, „mali andeo”, „užasno bludničenje”, „neobjasnjivo nasilje”, „nežniji pol”), odstupanje od novinarske etike nepoštovanjem dostojanstva žrtve i njene porodice, nepoštovanjem prepostavke nevinosti, objavljivanjem fotografija koje jasno ukazuju na adresu žrtve i ostalih članova njene porodice uključujući i maloletnu decu, što je posebno naglašeno kada su u pitanju romske porodice (kada kao da svi obziri nestaju). Identitet žrtava redovno je potpuno otkriven, a njihovo dostojanstvo nezaštićeno.

Vrlo često, otkriva se identitet osumnjičenih, krši se pravo na privatnost, dešava se objavljivanje uznemirujućih sadržaja i objavljivanje podataka koji upućuju na identitet maloletnika (uglavnom dece nasilnika i žrtve), citiranje tračeva i podataka koji nisu od javnog interesa, prikazuju se senzacionalistički sadržaji, a ne preventivne ili vaspitno-obrazovne informacije, a nasilje u porodici pretežno se opisuje kao „događaj”, a ne krivično delo. Novinari i novinarke uglavnom ne uključuju u tekstove komentare stručnjaka i stručnjakinja, kao ni informacije o tome gde žrtve nasilja u porodici mogu da pronađu pomoć.¹⁹

¹⁹ Spasić D, Tadić M., 2017, „Zloupotreba oružja i rodno zasnovano nasilje”, Beograd: Udruženje CENTAR. Centar

Medijsko „razumevanje“ rezervisano je za zločinca (npr. iznosi se da on nije mogao da kontroliše ponašanje i da u dатој situaciji nije imao drugog izbora sem da bude nasilan prema njoj, ili da je ubije). Za žrtvu kao da nedostaje takvo razumevanje; o njoj se govori u jasno vrednosno negativnim terminima, npr. nekim ličnim svojstvima žrtve obesmišljava se njeno stradanje i daje opravdanje nasilju („bacala vradžbine“, „ponovo trudna“, „odbila da prijavi“). Iстicanje doprinosa žrtve vršenju nasilja nad njom, uz retko isticanje odgovornosti za nasilnika, predstavlja doprinos normalizaciji nasilja prema ženama. Taj stil „zdravorazumašenja“, zasnovan na najdominantnijim stavovima prisutnim u društvu,²⁰ vodi ka izveštavanju na osnovu predrasuda, tačnije, uz povlađivanje pretpostavljenim predrasudama javnosti, što onda vodi ka seksističkom medijskom izveštavanju. Zbog toga, izostaje vrlo jednostavna poruka da nasilje nije problem žena, niti problem konkretne žene, već društva i institucija. Zbog toga se neretko ističe i to da su mediji i dalje promoteri muške dominacije, uz stalnu projekciju negativnih i ponižavajućih slika žena u medijima, uz rodnu stereotipizaciju i diskriminaciju.²¹ Jer pogrešno predstavljanje žrtava nasilja može prouzrokovati to da „nasilnici prođu nekažnjeno, što je nedopustivo“²² na šta upozorava Mreža žena protiv nasilja.

Ono što u žanrovskoj paleti medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama nedostaje u Srbiji jeste podžanr interpretativnih tekstova – tzv. fičeri.²³ To su tekstovi koji sadrže autorove stavove i objašnjenja konkretnе društvene pojave. Reč je o interpretativnom novinarskom podžanru sa elementima faktografije, gde se

za istraživanje javnih politika, str. 59

20 Jovanović A., 2017, „Formule ubijanja“, Peščanik, 21. juli.

21 Tepić Dijana, 2012, „Rodni i mediji – rodni stereotipi i slika žena u medijima“, Zbornik radova, Ljetna škola ravnopravnosti, Ur.: Spomenka Krunić, Banja Luka: Univerzitet u Banjoj Luci, Gender centar za jednakost i ravnopravnost polova

22 Đorđević K., 2015, „Zašto građanska Srbija čuti o Ani Mariji Žujović“, Politika, 10. februar

23 Profi novinari, 2016, Fičer žurnalistika

činjenični podaci pominju samo kao osnova teksta, pošto fičeri sadrže primarno priču, a ne samo puko nabranje činjenica. Naime, novinari današnjeg vremena nisu i ne treba da budu samo sakupljači vesti. Za razliku od vesti, u fičeru su podaci kombinovani sa stavovima i zaključcima autora, jer se od novinara očekuje da istražuju, da budu kritični prema svetu u kojem žive, ali i proaktivni, tačnije, da pokreću javnu debatu o temama od opšteg interesa jer se bave javnim poslom.²⁴ „Fičerizacija“, dakle, podrazumeva da tekst ide dalje od osnovnih podataka, gradeći se na njima, da bi tom specifičnom autorskom personalizacijom teksta bili objašnjeni i rasvetljeni aktuelni društveni problemi. U tom pogledu, fičeri su na granici između interpretativnih i analitičkih tekstova.

Primeri interpretativnih tekstova 2015. godini

1. *Informer*, 2015, „Muž smrskao glavu ženi pa pobegao“, 29. januar

U tekstu se korektno navode činjenice ubistva osamnaestogodišnje Zufe koju je – prema medijskoj pretpostavci – ubio drškom sekire njen maloletni muž koji je u bekstvu. Navodi se da su povrede na glavi ubijene stravične, da je telo presvučeno i okupano te da se ne može odrediti gde se ubistvo desilo, iako porodica naivno tvrdi da ništa nisu dirali i da je ubijenu „ugrizao pacov“ dok je skupljala sekundarne sirovine, usled čega je povremeno gubila svest i padala, „pa se tako povredila“. Vrlo je diskutabilno objavljivanje fotografije ispred kuće ubijene na kojoj poziraju članovi porodice, kao na slici s letovanja. Može se pretpostaviti da je namera bila da se predstavi javnosti da je reč o Romima, kao i to da je iskorишćena njihova lakoverna želja da „im slika bude objavljena“ u novinama.

24 Valić Nedeljković D., „O novinarstvu i novinarima“, Novi Sad: Filozofski fakultet, str. 14.

2. *Informer*, 2015, „Ljubavnici dao ružu, pa ubio i nju i sebe”, 18. mart

Pod nadnaslovom „Šekspirovska ljubavna drama”, opisana je scena u kojoj šezdesetsedmogodišnji ubica odvozi kolima dvadesetdevetogodišnju ljubavnicu, navodno njenim roditeljima, da bi je u stvari odvezao u šumu, poklonio joj ružu a zatim je ubio, posle čega je i sam izvršio samoubistvo. Ubijena se u izjavama poznanika u početku opisuje kao dobra, vredna žena koja se nije stidela nijednog posla. Onda „Informer” nalazi način da okrivi ubijenu putem „svedočenja” sina ubice. Naime, sin ubice tvrdi da je ubijena „omađijala” njegovog oca i da mu je godinama izvlačila novac, a kao krunski dokaz za svoje tvrdnje navodi da dobra žena ne zavodi starijeg čoveka, nego sedi uz svoje dete. Za svoga oca iznosi da je častan, porodičan, čestit i ugledan čovek koga su u celom njegovom životu zanimali isključivo njegova supruga, porodica, deca i unucići. „Nekom višom silom, komandovala mu je 37 godina mlađa žena, bacila je vradžbine na njega, dve godine nije bio svoj.”

3. *Večernje novosti*, 2015, „Silovao mentalno zaostalu devojčiku”, 27. maj

Korektni tekst u kome se činjenično navode okolnosti događaja silovanja mentalno nerazvijene maloletne devojke iz hraniteljske porodice u selu kod Vršca. Navodi se da se razmatra premeštanje devojke iz te hraniteljske porodice u neku drugu, ali ne i razlozi, pa to deluje kao nekakva kazna i za nju i njene hranitelje. Naime, ne pominju se kao razlozi ni bezbednost žrtve, ni eventualna nedovoljna pažnja hranitelja, niti moguće stigmatizovanje porodice i devojke u seoskoj sredini koja zna za događaj. Skreće pažnju i deskripciju porodice osumnjičenog, za koju se navodi da je siromašna i da jedva sastavlja kraj s krajem, te je sagovornicima dodatno čudno da se tako nešto moglo dogoditi u takvoj sredini, čime se implicira da se seksualni delikti dešavaju možda u nekim imućnim, valjda već samim tim potencijalno nemoralnim i raskalašnim sredinama.

Primeri interpretativnih tekstova iz 2016. godine

1. *Informer*, 2016, „Preživila sa dva metka u grudima”, 8. septembar

Nadnaslov određuje događaj kao zločin iz ljubomore u naselju Cerak. Navedeno je puno ime i prezime i ubice i žene koju je pokušao da ubije, a koja je preživila s dva metka u grudima. U neetične momente svrstava se objavljinjanje fotografije žrtve, te navod da živi i radi u naselju Cerak, kao i uznemirujući prizor autentične fotografije krvave glave mrtvog samoubice pre nego što je policija uklonila njegovo telo. Navodi se i to da ženina desetogodišnja kćerka ne zna šta se majci desilo i misli da joj je pozlilo, pa je zato u bolnici i da u dogовору sa školom neće ići na nastavu par dana, što je sve previše identifikacionih detalja koji svakako svi zajedno krše privatnost maloletnog deteta. Bolji deo teksta jeste navođenje da je ubica progonio svoju bivšu partnerku, da joj je svakodnevno pretio ubistvom ako mu se ne vrati, što je od suštinskog značaja za razumevanje ove vrste femicida.

2. *Alo!*, 2016, „Sačekao da zaspi kako bi je zaklao!”, 29. mart

Ceo tekst intoniran je navodnom iznenadnošću pokušaja ubistva nožem dok je žena spavala. Navodno, on ne zna šta mu je bilo da pokuša da je ubije, ona nije prepostavila da će posle svade („sporečkali se”) doći do takvog napada, a komšije su u šoku jer su i žrtva i napadač važili za „fine” ljudi. Dnevni list *Alo!* navodi još i da je on penzionisani policajac, da je bio na ratištu gde je postao psihički labilan. Navodi se i to da je bilo ranijih incidenata (ne znamo koje vrste), kao i da nije bilo ranijih krivičnih prijava. Veći antrfile posvećen je trojici bivših policajaca koji su „obrukali” svoju profesiju ubistvom ili pokušajem ubistva svojih partnerki, venčanih ili nevenčanih supruga. Manji antrfile sadrži izjave šokiranih komšija koji su u neverici zbog pokušaja ubistva koje

po njima ništa nije nagoveštavalo. Ukratko, korektni tekst iako naslovjen u tabloidnom stilu, velikim naslovom zastrašujuće sadržine izražene predimenzioniranim, upadljivim žutim slovima.

3. Alo!, 2016, „Hrvatski oficir terao ženu na seks sa psima!”, 1. jul

Koriste se izrazi tipični za tabloidni stil izveštavanja, „horor”, „nesrećna žena”, kao i neetično navođenje nacionalnosti nasilnika, iako podatak nije ni u kakvoj vezi sa izvršenim nasiljem. Verovatno najnegativniji deo ovog članka jeste prateća fotografija oklopnih vojnih vozila pod hrvatskom zastavom, koja sadržinski nema nikakve veze sa izvršenim delom, osim što ima jasnu ulogu da implicira da hrvatska vojska psima siluje žene. Podatak o tome da se nasilje dogodilo u „hrvatskoj prestonici” takođe može da implicira da je to praksa u glavnom gradu te države. Suština događaja koja je potisnuta u drugi plan, isticanjem nacionalnosti nasilnika, ipak je na drugoj strani, pre svega, u permanentnim svakodnevnim pretnjama i nasilju koje je – budući da nije na vreme sprečeno – tokom vremena eskaliralo.

4. Alo!, 2016, „Silovao dete jer nije htelo da se uda”, 13. decembar

Nadnaslov ima možda najsnažniju poruku, da je nasilnik uhapšen posle pola godine, mada nigde u tekstu nema objašnjenja zašto je to toliko dugo trajalo. Do silovanja četrnaestogodišnje devojke došlo je na jednoj proslavi na kojoj se nasilnik uporno udvarao devojci, pa joj je čak nudio i brak, dok ga je ona uporno odbijala, na šta ju je silom odvukao sa zabave i silovao. Naslov ne odgovara sadržaju članka, jer je predlog za udaju bio samo jedan od nasilnikovih dodatnih načina da privoli devojku na seks, a do silovanja je došlo ne zbog njenog odbijanja da se uda, već zbog njegove namere da po svaku cenu ostvari seksualni odnos s njom.

U tekstu se ne poštuje prepostavka nevinosti iz čl. 73. Zakona o javnom informisanju i medijima, koji nalaže da se niko se u mediju ne sme označiti učiniocem kažnjivog dela, odnosno oglasiti krimi ili odgovornim pre pravnosnažnosti odluke suda. U tekstu se sve vreme uhapšeno lice naziva pedofilom i silovateljem, a delo o kome je reč nedvosmisleno naziva silovanjem, iako je postupak u fazi u kojoj je potencijalni okrivljeni tek identifikovan i uhapšen pod sumnjom da je izvršio silovanje. Dobra strana ovog teksta je da se u antrfileu nalazi informacija o visini zaprečene zatvorske kazne, što je ženski pokret više godina zahtevao, jer se time potencijalno ostvaruje generalno preventivno dejstvo na buduće počinioce sličnih dela.

7. Srpski telegraf, 2016, „Ubio sam je, mislio sam da me varu”, 5 oktobar

Izveštava se o istom događaju na vrlo sličan način, samo s više podataka (npr. da se žrtva „žilavo branila”, da ju je ubica „zverski izmasakrirao”, da po hapšenju ubica ni u jednom trenutku nije pokazivao nikakvu grižu savesti, da je pokušao da inscenira da su ubistvo izvršili nepoznati razbojnici). Nema pomena o prethodnom porodičnom nasilju, već samo navod da su nekada bili srećan par. Nedostaje sudski epilog ovog slučaja.

Analiza kratkih vesti o porodičnom nasilju – primeri informativnih tekstova

Nakon što su usvojene mere za borbu protiv porodičnog nasilja, od avgusta 2016. godine počinje još učestalije objavljivanje

vrlo kratkih novinskih vesti o privođenju, zadržavanju i pokretanju postupka za dela porodičnog nasilja nad ženama, objavljenih i u lokalnim i nacionalnim medijima, tabloidnog i polutabloidnog tipa. Ta pojava kratkih vesti koje čine preko 90 posto svih drugih informacija o nasilju nad ženama (koje se ne odnosi na femicid, rodno zasnovano nasilje u krugovima poznatih i seksualno nasilje) predstavlja novinu u poređenju s prethodnim posmatranim godinama, verovatno jer su dela nasilja u porodici izazvala reagovanje nadležnih institucija, policije i tužilaštva, shodno novousvojenoj praksi. Kako su pre toga takva privođenja, zadržavanja i određivanja pritvora bila vrlo retka, ni takve vesti nisu postojale u medijima.

Te kratke vesti gotovo uvek odnose se na privedene muškarce zbog prijave za porodično nasilje. Svi tekstovi te vrste korektno su informativni, čak tipiziranog sadržaja, samo sa najosnovnijim podacima, i bez bilo kakvih dodatnih ili podataka ili detalja – bilo o nasilju, bilo o akterima. Iako su možda u medijskom smislu u stvari neutaktivni, njihova generalno preventivna uloga je značajna, jer sadrže jasnú poruku upućenu javnosti da policija efikasno i redovno hapsi porodične nasilnike i da nadležna javna tužilaštva procesuiraju takva dela pokretanjem krivičnog postupka. Važno je napomenuti i to da zadržavanje nasilnika ima i momentalni efekat njegovog odstranjivanja iz porodice i samim tim štiti žrtve porodičnog nasilja, tako da i medijsko izveštavanje deluje upozoravajuće na nasilnike o sopstvenoj izloženosti hapšenju, pritvaranju i krivičnopravnim sankcijama.

„Uhapšen zbog nasilja u porodici“, 2016, *Reč naroda*, Požarevac, 2. avgust, Policijska uprava Požarevac

Pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova u Požarevcu, po nalogu tužilaštva, uhapsili su N.S. (1969) iz Velikog Gradišta, zbog osnovane sumnje da je izvršio krivično delo

nasilje u porodici. On je osumnjičen da je u porodičnog kući svojoj supruzi naneo povrede po glavi i telu udarajući je pesnicom. Policija je osumnjičenog, uz krivičnu prijavu, predala Osnovnom javnom tužilaštvu u Požarevcu.

„Ukućanima pretio smrću“, 2016, *Informer*, 19. avgust

Meštanin Mokrina R.S. (31) uhapšen je jer je ukućanima pretio da će ih sve pobiti. On je bio pijan, pa je nakon svađe s majkom zapretio smrću i njoj i ostalim članovima porodice. Oni su ga prijavili i policija je privela R.S., koji se tereti za nasilje u porodici.

Analiza analitičkih najboljih medijskih izveštaja o nasilju nad ženama u 2015. godini

Izbor nekoliko najboljih tekstova iz dvogodišnje medijske produkcije, pre svega, zasniva se na njihovom stručnom, korektnom i novinarski etičnom predstavljanju fenomena rodno zasnovanog nasilja. Oni su u sadržinskom smislu prava kriminološka škola koja daje lekcije razumevanja rodno zasnovanog nasilja iz oblasti Fenomenologije nasilja, ali i lekcije o tome kako treba pisati o ovoj temi, iz komunikoloških disciplina. Tu nema redovnih medijskih manjkavosti u vidu senzacionalizma, površnosti, nerazumevanja fenomena nasilja, implicitnog okrivljavanja žrtve, opravdavanja nasilja i/ili nasilnika, kršenja pravila profesionalne novinarske etike i tome sličnog, što predstavlja svojevrsnu argumentacionu osnovu koja dokazuje izlišnost i štetnost takvog medijskog pristupa. U njima su dobre namere uredništava i novinarki/novinara udružene sa angažovanjem stručnih, kompetentnih i profesionalno uglednih sagovornica i

sagovornika, uz upotrebu istraživačkih podataka, doprineli postizanju jednog višeg kvalitativnog nivoa od svakodnevne prosečnosti, delujući istovremeno i kritički, društveno odgovorno, edukativno i mobilizatorski. Paradigmatično je da su svi izabrani tekstovi ujedno i potpisani, dakle, uredništva/redakcije omogućili su vidljivo autorstvo i sami uvereni u kvalitet i važnost takvih tekstova. Grupisanje izabranih tekstova urađeno je prema medijima u kojima su objavljeni i godinama/datumima objavljivanja.

Prevashodno, pažnju je privukao projekat „Reci NE diskriminaciji i nasilju, reci DA toleranciji”, koji je list *Pančevac* realizovao, uz podršku Pokrajinskog sekretarijata za sport i omladinu. U okviru tog projekta, objavljena je serija dobrih tekstova, započeta 13. novembra 2014. godine, a završena 19. februara 2015. godine. U okviru projekta „Reci NE diskriminaciji i nasilju, reci DA toleranciji” u kontinuitetu objavljeno je ukupno dvanaest tekstova autorke Ivane Predić.²⁵ Objavljeni su tekstovi koji na pristupačan način izlažu teme značajne za podizanje svesti o neprihvatljivosti nasilja i diskriminacije, kojima se informišu i mobilišu i građani, ali i organizacije koje se bave tim problemima, da sarađuju s državnim organima, nacionalnim savetima, medijima, nezavisnim institucijama radi smanjenja pojava nasilja i diskriminacije u lokalnoj sredini. Sadržinski, serija obuhvata izlaganja o značaju Međunarodnog dana tolerancije i Međunarodnog dana ljudskih prava, o funkcionisanju sistema socijalne zaštite u Pančevu, zaštiti romske dece i dece sa invaliditetom od diskriminacije i nasilja, o negovanju svesti o različitosti, o smeštaju u

25 Poštovanje razlika neophodno, Saradnja institucija nedovoljno, Potrebno negovanje svesti o toleranciji, Svi smo jednaki i možemo zajedno, Prioriteti: edukacija i novi zakoni, Vredni i aktivni a diskiminisani, Nasilje sve brutalnije, počinioци sve mlađi, Diskriminacija veoma raširena, Promovisanje nenasilne komunikacije i kulture, Rodna ravnopravnost u praksi, Žene diskriminisane u svim oblastima života, Zakoni o diskriminaciji postoje, ali se malo primenjuju

Sigurnoj kući, o realizaciji aktivnosti projekta „Budi muško” u Pančevu, o egzistencijalnim problemima osoba sa invaliditetom – kao jednoj od najdiskriminiranijih grupa u društvu, o vršnjačkoj agresiji, uticaju medija i društvenih mreža na nasilje među mladima, o neophodnosti saradnje države i nevladinog sektora u suzbijanju diskriminacije i nasilja, o tome kako funkcioniše služba pančevačke zaštitnice prava građana i tako dalje.

„Promovisanje nenasilne komunikacije i kulture“ (Predić I., 2015, *Pančevac*, 4592, 15. januar)

Edukaciju mladih o nenasilnoj komunikaciji i kulturi prvenstveno treba da sprovode škole i obrazovni sistem, ali aktuelni programi ne obuhvataju takvu vrstu učenja koje mlade oslobođa predrasuda i uči toleranciji.

„I država siluje, zar ne?“, (Jovana Gligorijević, *Vreme*, 2015, 5. mart)

Srbija je ratifikovala Istanbulsku konvenciju koja zahteva izmenu definicije silovanja u Krivičnom zakonu. Do promena u Srbiji još nije došlo, a – do tada – žrtve silovanja prolaziće kroz torturu koja, između ostalog, podrazumeva i to da ih sudija pita „Što se niste branili?“, da bi presudio na osnovu (ne)zadovoljavajućeg dobijenog odgovora o intenzitetu, kontinuitetu i trajanju fizičkog otpora žrtve.

„Žene su instrument društva“ (razgovor Jovane Gligorijević s Magdom Janjić i Jelenom Višnjić, *Vreme*, 2015, 12. mart)

Žene na visokim funkcijama u svojim javnim nastupima često se ograđuju od feminističke politike, i ne pomišljajući da im je upravo taj položaj dala feministička borba i žene koje su ugnjetavane, marginalizovane i bile svesne koliko je još potlačenih žena. Porast nasilja, feminizacija siromaštva, obrazovni procesi koji žene loše pozicioniraju na tržištu rada, smanjena plaćenost žena, veliki uticaj crkve, samo su neki od faktora koji pozicioniraju žene u društvu. Ozbiljna

feministička borba tek predstoji. Feminizam nije jedan i feministkinje se bore na različite načine, sa idejom da naprave bolji svet u kojem će svi imati jednak prava. Zato, reći da je kraj feminističke borbe – ravno je skandalu.

„Ljudska prava nisu luksuz“ (intervju s Nevenom Petrušić, *N/N*, 2015, 7. maj) Profesorka Petrušić kao odgovore na postavljena pitanja navodi to da bi volela da instrumente koje imamo sve više koristimo i da se svest ljudi menja, ali i da se menja svest predstavnika organa vlasti. Ukazuje na to da ljudi obično pogrešno misle da su oni koji rade u institucijama sistema, recimo, sudske, ljudi koji se razlikuju po stavovima od običnih ljudi. To nije tačno. Oni su deo ovog društva, a naša istraživanja pokazuju da iste diskriminatorene stavove izražavaju i oni koji bi trebalo da odlučuju o nečijim pravima. Profesorka Petrušić upozorava na to da je to mnogo opasnije, jer građani i građanke svojim diskriminatorskim stavom mogu da nekoga povrede u privatnom prostoru, ali je mnogo opasnije kada to učini neko ko kreira ili sprovodi politiku ili odlučuje o nečijem pravu.

„Nasilje nad ženama. Ambis razorenog društva“ (Gala Bogunović, *Danas*, 2015, 29. maj)

Velika nezaposlenost, malobrojno obrazovano stanovništvo, sve glasnije propagiranje nasilja u medijima, doprinosi – prema mišljenju autorke – tome da svakog dana propustimo šansu da pomognemo onima koji su odavno odustali od traženja pomoći. Kao da spuštamo glavu i zatvaramo oči svaki put kada na dnevni red našeg života dođe stavka – nasilje.

Analiza analitičkih najboljih medijskih izveštaja o nasilju nad ženama u 2016. godini

Najbolji medijski izveštaji izdvajaju se po poštovanju profesionalne etičnosti, stručnosti i naročito, po unapređivanju opšteg javnog razumevanja fenomena nasilja nad ženama.

„Silovatelji se ne plaže naših zakona“ (Sandra Petrušić, 2016, 4. februar, *N/N*, str. 30)

Autorka ukazuje na to da je Krivični zakonik loš, te da su nadležna ministarstva nezainteresovana za to da se donesu posebni protokoli i organizuju prihvativni centri za žrtve, kao i da je uočljivo čak i otvoreno izrugivanje Istanbulskoj konvenciji, uprkos činjenici da ju je naša država ratifikovala. U tekstu se analiziraju propusti koji tipično prate prijavu silovanja, na primer, u slučaju serijskog silovatelja na Mostarskoj petlji, kada nijedna od silovanih žena nije dobila adekvatnu medicinsku pomoć, nisu urađeni testovi na polne bolesti i sidu, niti su dobine urgentnu kontraceptivnu pilulu, a niko im nije ni ponudio, niti obezbedio psihološku pomoć. Autorka posebno kritikuje udžbenik kriminalistike Branislava Simonovića, iz kog su učile generacije studenata, a gde se navodi doprinos žrtve silovanju koje su prethodno poznavale silovatelja i dale mu povod za to, ali i kada ga nisu poznavale, a „šetale su se mračnim livadama ili usamljenim ulicama u kasnim večernjim časovima“. Navedeno autorka teksta kritikuje kao nepravedno okrivljavanje žrtve. Žrtve su često od strane svoje okoline stigmatizovane ako prijave delo, pa se češće odlučuju da ćuteći trpe. Dobijanje medicinske dokumentacije koja, između ostalog, dosta košta, prate komplikovane procedure u kojima se snalaze samo one koje su dobine savete iz ženskih grupa. Autorka teksta navodi i to da na sudu

Kako protiv nasilja - uloga medija

Sadržaj

i dalje važi pravilo „njegova reč protiv njene reči”, s predvidljivim ishodom pobedničke strane. Zakon i dalje kao silovanje definije samo penetraciju, uz prisustvo fizičkog otpora žrtve. To autorka identificuje kao jedan od razloga što se samo 10 procenata odluči da prijavi silovanje, a i od toga čak 80 posto odustane tokom procesa koji ih godinama iznova traumatizuje. Uvođenje protokola postupanja u slučaju silovanja, kako bi se žrtvi pružila adekvatna pomoć na jednom mestu, smatra se neophodnim minimumom. A pošto do toga nikako ne dolazi već godinama, ne treba da čudi što su većina silovatelja povratnici, njih čak 70 posto, jer se oni očigledno ne plaše sistema – koji je takav kakav jeste.

„Sakaćenje ljudskih prava (Tamara Skrozza, 2016, 11. februar, *Vreme*, str. 16)

Prezentira se situacija u vezi s donošenjem novog zakona o rodnoj ravnopravnosti ili ravnopravnosti žena i muškaraca. Već i iz paralelne upotrebe ta dva moguća naslova, vidi se postojanje duboke podeljenosti između stručnjakinja i stručnjaka za rodnu ravnopravnost – s jedne strane, i nedefinisanih sivih eminencija – s druge strane. Njih autorka naziva anonimnim personama iz vladinih kancelarija i svrstava ih sve pod pojmom „vlastodršci”. Oni se suprotstavljaju i samoj upotrebi pojma „rodna ravnopravnost”, a o seksualnoj orientaciji i rodnom identitetu da se ne govori. U tekstu se navode i o Zakonu o rodnoj ravnopravnosti vrlo podržavajući, konstruktivni stavovi ministarke Zorane Mihajlović, predsednice Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost, koja ističe da će od takvog zakona koristi imati i muškarci i žene, te samim tim i društvo u celini. U tekstu se sve vreme kritikuje praksa da se tekstovi zakonskih nacrta pišu „negde u mraku”, van domaćaja i učešća javnosti, a kao ilustrativan primer za to navodi se nedavno usvojen set medijskih zakona, čije su razne verzije nestajale, pa se vraćale izmenjene

do neprepoznatljivosti. Zbog toga, autorka ističe da u slučaju ovog zakona nije reč samo o zaštiti i promociji vrednosti rodne ravnopravnosti, već i osnovnih demokratskih principa.

„Spaljivanje veštice“ (Tamara Skrozza, Jovana Gligorijević, 31. mart, 2016, *Vreme*, str. 30)

Tekst je kritika medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama. Istim se to da način na koji većina medija u Srbiji tretira žene žrtve porodičnog nasilja ukazuje na visok stepen neznanja ili pak na namerno kršenje pravila profesionalne etike, zarad senzacionalizma. Autorke polemišu sa izvrtanjem novinarskog pravila druge strane, koje važi kada postoji neki sukob ili spor oko kog je moguće zauzeti stavove, te je obaveza novinara da sasluša i prenese obe strane. Kada je žena mrtva, ne može se govoriti ni o prvoj, a kamoli o drugoj strani. Stvar je prosta: ona je ubijena, on je ubica. Za zlostavljanje ili ubistvo uvek je kriv zlostavljač ili ubica. Insinuiranje da je žrtva nećime izazvala njegov postupak, u medijskom izveštavanju je apsolutno nedopustivo. Isto važi i za medijsko preispitivanje morala žrtve. Profesionalna etika se najčeće krši u pogledu nepoštovanja privatnosti, nepoštovanje prava na dostojanstvo i integritet ljudi o kojima izveštava, obavezognog izbegavanja spekulacije i pokazivanja „duha saosećanja i diskrecije“. Autorke navode i to da se žrtvama uskraćuje svako pravo na privatnost, da im se urušava dostojanstvo, te da se njihovo ponašanje redovno stavlja pod lupu kako bi se „objasnilo zašto“ im se desilo to što se desilo. S druge strane, zvanični podaci vrlo često se obrću, okreću i „prepevavaju“, kako bi se realnost preokrenula i iz nečeg jezivog, transformisala u nešto zabavno za publiku. Važna poruka ovog teksta je da žrtva jednostavno ne sme i ne može biti kriva.

„Slučaj ubistva u medijima“ (Ivana Milanović Hrašovec, 2016, 5. maj, *Vreme*, str. 25)

Autorka kritički analizira tabloidno medijsko izveštavanje koje naziva „demonška medijska žed” za sumanutim protivurečnim informacijama”, kao što je bio slučaj ubistva estradne umetnice Jelene Marjanović. Od tragedije, napravljena je jeftina sapunica, od policijske istrage – komedijaapsurda, a u trci za šokantnim vestima, pregažen je novinarski kodeks, kako autorka navodi, u čak 98 tekstova. Na novinskim stupcima ređali su se osumnjičeni, čovek sa štapom, čovek s kapuljačom na biciklu, čovek iz žbuna, muž koji je kao dečak imao „astralne sposobnosti”. Anonimni policijski izvori dali su najveći doprinos onome što autorka naziva „pretvaranje zločina u poligon za sluđivanje javnosti”. Autorka naposletku upozoravajuće zaključuje da je od medijske do političke manipulacije kratak put.

„Pravda dolazi kasno” (Katarina Stevanović, 2016, 23. jun, *Vreme*, str. 32)

Autorka ukazuje na to da svakih deset dana u Srbiji smrtno strada po jedna žena – kao žrtva nasilja u porodici. Neretko, reč je o ženama koje su prijavljivale nasilje, ali zbog dužine trajanja postupka i komplikovanih procedura, nisu doživele njegovo okončanje i izricanje kazni nasilniku, pa su stradale upravo od nasilja koje su prijavljivale. Sagovornice koje je autorka intervjuisala naglašavaju to da nasilnici lažu, manipulišu, da predstavljaju sebe kao žrtve. Takođe, one se argumentovano zalažu za upotrebu termina žrtva – upravo zato da bi se označilo da ona ima pravo da bude bezbedna, da bude zaštićena, što onda implicira odgovornost države, te da se zakonima i praksom omogući da joj se ostvari pravo na život bez nasilja i pravo na osnaživanje i podršku.

Medijsko izveštavanje o femicidu

Kao što je rečeno u poglavlju o metodološkom postupku, najčeći medijski izveštaji o nasilju nad ženama posvećeni su nekoj vrsti femicida. To je paradoks svoje vrste, pošto ženoubistvo od strane muškog ubice mediji retko nazivaju femicidom i taj pojam im je još uvek stran. Femicid je ubistvo žena i devojaka zato što su žene, zbog njihove rodne pripadnosti i dešava se kao rezultat rodne nejednakosti, diskriminacije i ekonomске nemoc i žena.²⁶ Profesorka Dijana Rasel priznata je kao autorka termina „femicid” – koji označava ubistva žena koje su počinili muškarci, samo zato što su u pitanju bile – žene. Koautorke Džejn Kaputi i Dijana Rasel utvrdile su da taj termin najbolje opisuje ubistva žena koja su počinili muškarci motivisani mržnjom, prezirom, zadovoljstvom, ili osec ajem vlasništva nad ženama.²⁷ U svom izveštaju, specijalni izvestilac Ujedinjenih nacija o nasilju nad ženama²⁸ bavi se temom rodno motivisanih ubistava žena – bilo da se dešavaju u porodici ili zajednici, bilo da je za ubistva kriva država odnosno da ih ona toleriše. „Globalno, velika rasprostranjenost različitih manifestacija takvih ubistava je u porastu, dok je nedostatak odgovornosti za te zločine čest slučaj, gotovo pravilo.”²⁹ Između ostalog, za definisanje takvih ubistava žena od

26 Femicide in Armenia: A Silent Epidemic 2016, Coalition to stop violence against women, Open Fund Society.

27 Džejn Kaputi i Dajana Rasel, reagujući na masakr studentkinja u Montrealu 1989. godine, objavile su 1990. godine u časopisu Miz, tekst pod naslovom „Femicid: govoriti o neizgovorenom” te su u naučni, a ne samo medijski diskurs, uvele novi pojam – femicid, namerno ubistvo žena od strane muškaraca. One su femicid definisale kao jednu vrstu kontinuiranog rodno zasnovanog terora koji se kreće od fizičkog i psihičkog zlostavljanja do namernog ubijanja.

28 Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Rashida Manjoo, 2012. str. 4.

29 Globally, the prevalence of different manifestations of such killings is increasing, and a lack of accountability for such crimes is the norm.. Ibid.

strane muškaraca, osim femicida, koriste se i termini kao što su feminicid, ubistva zbog zaštite časti i zločini strasti.

Vrlo je važno, u pogledu medijskog izveštavanja o femicidu, to što mediji omogućuju javnosti da bude obaveštena o tim slučajevima, kao i da stekne uvid u broj slučajeva femicida, o kojima zasada ne postoje službeni podaci. Na taj način, mediji kontinuirano i redovno ostvaruju značajnu društvenu ulogu „duvača u pištaljku”, tj. društvenog aktera koji ukazuju na pojavu femicida. Pored toga, medijski izveštaji u posmatranom dvogodišnjem periodu (2015/16) sadrže sve fenomenološke elemente ženoubistava od strane muškaraca. Na osnovu toga, jasno se uočava da je femicid jedno od najpredvidljivijih ubistava, jer ubice neretko javno i privatno ispoljavaju mnoge elemente koji mogu da se ocene kao indikatori postojanja visokog rizika za moguće eskaliranje nasilja do letalnog ishoda, od kojih su pretnje ubistvom i samoubistvom najupadljivije. Takođe, mediji ukazuju na to da do partnerskog femicida najčešće dolazi posle višedecenijskog porodičnog nasilja, a često i posle višekratnog obraćanja žrtve institucijama, bezuspešnog u pogledu ostvarivanja sopstvene zaštite. Medijski izveštaji skreću pažnju i na to da su žrtve nepartnerskog femicida bespomoćne, stare ili vrlo mlade žrtve ubijene najčešće od strane višestrukih povratnika, a takođe i majke i bake ubica narkomana ili nelečenih psihopata.

Nažalost, u sadržinskom smislu, medijsko izveštavanje o femicidu neretko je manjkavo, počev od retke upotrebe samog termina „femicid” koji se u medijima javlja uglavnom u intervjuima sa aktivistkinjama ženskog pokreta. Medijski izveštaji o femicidima sadrže stalno traženje uzroka u alkoholizmu, ljubomori, neposrednoj svađi, i sličnim okolnostima, do čega dolazi usled potpunog previđanja hegemonističkog maskuliniteta, kao opšte karakteristike

počinilaca svih oblika rodno zasnovanog nasilja. A ako se čak i ne koristi pojma, redovno se „promašuju” njegovi uzroci, sve to, uz neretko kršenje odredaba profesionalne novinarske etike u pogledu zaštite dostojanstva, integriteta žrtve i identiteta članova porodice, zabrane iznošenja neproverenih spekulacija i diskriminativnog izveštavanja, jasno je da u tom pravcu ima dosta prostora za poboljšanja.

Hegemonistički maskulinitet u medijskom izveštavanju o nasilju nad ženama

U prethodnim analizama medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama u periodu od 2012. do 2014. godine, posebno su analizirani slučajevi medijskog izveštavanja u kojima se podstiču patrijarhalne predstave, po kojima se žena smatra „vlasništvom muškarca” i gde žena duguje mužu besprekorno poslušnost i poštovanje neprikosnovenosti njegovog dominantnog položaja. Takav medijski stil naglašava i podržava društvenu tradiciju podsticanja i tolerancije takvog funkcionisanja, predstavljanja i doživljavanja muškosti. U skladu s tim, izdvajaju se i analiziraju slučajevi ubica svrstani u tip hegemonističkog maskuliniteta, a koji su počinili sledeće femicide: ubistva kao kazne (za stvarno ili prepostavljeno neverstvo), ubistva kojima je prethodilo višedecenijsko nasilje i kriminalna karijera ubice, ubistva zbog neprihvatanja ženine odluke o napuštanju zajednice ili prekidu veze i ubistvo radi odbrane muških privilegija (npr. prava na potpunu kontrolu ženinog života i ponašanja).

Tekstovi u vezi s femicidom, objavljeni 2015. godine

Ubistva žena – femicidi – u 2015. godini javljaju se kao specifična muška „kazna“ za stvarno ili pretpostavljeno neverstvo, neprihvatanje ponuđene veze i/ili braka, kao reakcija neprihvatanja ženine odluke o napuštanju zajednice ili prekidu veze, odbrana muškog „prava“ na potpunu kontrolu ženinog života i ponašanja, kao produžetak kriminalne karijere ubice koji je nasilan i prema svojoj široj porodici, zajednici i društvu, kao i ishod višegodišnjeg brutalnog porodičnog nasilja. Svi ti neposredni motivi muških ubica deo su društvenog i kulturnog obrazca hegemonističkog maskuliniteta, koji neki autori još nazivaju i toksičnom verzijom muškosti, usmerene posebno na žene, decu i gej muškarce, čije su karakteristike nastojanje da se ostvari i održi dominacija nad drugima, seksualna agresija, nasilje i mizoginija.³⁰ Svi oni su međusobno često isprepletni, proizilazeći jedan iz drugog u zatvorenom krugu smrtonosnog nasilja. Da nije tragična, bila bi anegdotalna medijska rutina predstavljanja femicida zbog ženine odluke da izade iz nasilne veze ili da ne prihvati vezu, kao ubistvo zbog „neuzvraćene ljubavi“, koja neprihvatljivo daje prizvuk romanse ili melodrame jednoj ljudskoj, ličnoj i porodičnoj tragediji ubijene. Najčešće je ubistvo kao reakcija neprihvatanja ženine odluke o napuštanju zajednice ili prekidu veze, kada nasilje eskalira u brutalnosti, učestalosti i povećanje izvesnosti nastupanja smrtnog ishoda.

Kao dobra strana medijskog izveštavanja o femicidima, može da se navede sve češća medijska osuda neadekvatnog i neblagovremenog reagovanja institucija. U svim tim slučajevima femicida, ipak, mediji u vidu rutine predstavljaju motive ubica kao deo društvene „normalnosti“, bez distance, bez osude, bez dovođenja u pitanje i bez upotrebe ma kakve definicije, analize ili

makar deskripcije društvenog i kulturnog obrazca koji muškarcima omogućuje uverenje da imaju „pravo“ da vrše nasilje nad ženama.

Naselje Tabane, Jagodina, Stevan Kojić (29), tukao suprugu Žaklinu (26) do smrti, 4. april (Večernje novosti, 2015, Tukao ženu dva sata do smrti, 4. april)

Brutalno porodično ubistvo dogodilo se u četvrtak uveče u jagodinskom selu Tabane, gde je u naletu Ljubomore, Stevan Kojić (29) na smrt pretukao svoju suprugu Žaklinu (26). Prema prvim rezultatima istrage, on je ženu udarao rukama i nogama skoro dva sata, dok na kraju nije izdahnula od zadobijenih povreda. Za to vreme, njihovo dvoje male dece slušalo je bespomoćno zapomaganje majke iz susednesobe! Stevan je inspektorima priznao da mu je zbog Ljubomore „pala klapna“. Nasrnuo je na Žaklinu i počeo da je udara rukama i nogama. Oborio ju je na zemlju i nastavio da je besomučno šutira. Tvrdio je da nije bio svestan šta radi i da je imao potpuno pomračenje svesti.

Selo Županjevac kod Rekovca, Dragan Stevanović (47) ubio suprugu Draganu (43), pa se obesio, 28. septembar (Večernje novosti, 2015, Zaklao ženu, pa se obesio, 28. septembar)

Dragan Stevanović (47) iz Županjevca kod Rekovca nožem je zaklao suprugu Draganu (43) na spavanju, a potom se obesio. U drugoj sobi spavala je njihova najmlađa čerka Verica (17). Ovaj zločin dogodio se u noći između subote i nedelje u njihovoj porodičnoj kući. Niko od bližih rođaka ne zna tačan motiv ovog stravičnog zločina, ali u selu pričaju da je Dragan već neko vreme sumnjaо da ga Dragana vara. Njihova čerka Vesna je udata, a sin Vojislav i čerka Verica živeli su s majkom u Jagodini. Preko vikenda su dolazili u Županjevac.

³⁰ Daglas S., 2017, Toksična muževnost, Peščanik.net, 28.07.

Lozovik kod Velike Plane, Darko Bogosavljević zbog razvoda ubio suprugu Jelenu Bogosavljević (27) a potom i sebe, 19. maj (*Večernje novosti*, 2015, Trpela batine, dok je na kraju nije usmratio, 19. maj)

Jelena Bogosavljević (27), koju je bivši suprug ubio iz lovačke puške u Lozoviku, a onda i sebi presudio, pre nekoliko meseci završila je u bolnici zbog povreda koje joj je muž naneo. Ipak, ona je tada odbila da protiv njega podnese krivičnu prijavu. Naime, Jelena je supruga Darka napustila početkom ove godine, a nešto pre toga je zbog fizičkog maltretiranja zatražila lekarsku pomoć. Zbog povreda koje joj je naneo suprug, u januaru se javila u ambulantu u Lozoviku. Odatle je upućena na dodatne pregledе u bolnicu u Smederevskoj Palanci. Tamo je ispričala da je suprug tukao drškom od metle po leđima. Po službenoj dužnosti, lekari su o tome obavestili pripadnike MUP. Međutim, povređena žena je potpisala izjavu da protiv supruga ne želi da podnese krivičnu prijavu zbog nasilja (stoji u evidenciji policije). Supružnici su se ubrzo razveli, a Jelena se iz Darkove kuće u Saraorcima preselila kod roditelja u Lozovik. Rodbina kaže da Darko nije mogao da prihvati da ga je žena ostavila, te da je pokušavao da je vратi. Darko je, kako se veruje, u subotu uveče sačekao Jelenu kada se vraćala s posla. Poneo je lovačku pušku svog pokojnog oca, za koju inače nije imao dozvolu. Policija sumnja da je Darko, pod pretnjom, doveo Jelenu na fudbalski teren, u blizini kojeg nema kuća, niti osvetljenja. Prema nalazima obdukcije, ubica je bivšoj ženi pucao u glavu, a sebi je presudio prislonivši pušku uz bradu.

Tekstovi u vezi s femicidom, objavljeni 2016. godine

Novi Sad, Mihalj Skiviani (59) ubio čekićem Merimu Redžepov (29), 3. januar (*Večernje novosti*, 2016, Ubio je udarcima čekićem, 3. januar)

Mihalju Skivianiju (59), zvanom Šećer, iz Novog Sada, osumnjičenom da je u četvrtak

(31. decembar) udarcima čekićem u stanu u Ljermontovljevoj br. 2, u novosadskom naselju Grbavica, usmrtio duplo mlađu Merimu Redžepov, posle saslušanja u Višem javnom tužilaštvu u subotu određen je pritvor do 30 dana. Ovaj Novosađanin upravo je izdržao višegodišnju robiju zbog sličnog ubistva Jolike Lakatoš (33), 2000, s kojom je takođe bio „prijatelj“. Ubistvo Redžepove izvršio je čekićem tokom žučne svađe i međusobne tuče. U policiji, kako saznajemo, posle hapšenja, detaljno je ispričao šta se dešavalo u Meriminom iznajmljenom stanu. Prema njegovim rečima, njih dvoje su izvesno vreme bili u vezi.

Kruševac, Ljubiša Vasić (26) ubio nevenčanu suprugu Zlatu Nikolić (23) zbog ljubomore, 19. februar (*Večernje novosti*, 2016, Jastukom ugušio suprugu, 20. februar) Kruševljani Ljubiša Vasić (26) ubio je nevenčanu suprugu Zlatu Nikolić (23) u noći između 18. i 19. februara u njenoj porodičnoj kući u romskom naselju Marko Orlović na periferiji grada. Nesrećnu ženu Vasić je ugušio jastukom, a potom je, pričaju u njenoj porodici, karminom na zidu ispisao „Ubio sam kurvu . Majka pokojnice iznosi i da je osumnjičeni poznat kao lopov i vinovnik brojnih krivičnih dela. Rekao je da je ubio Zlaticu i otišao iza kuće do šupe s konopcem, probao je da se obesi.

Požarevac, Dejan Stojiljković (36) ubio bivšu devojku Jelenu Šindrić (29), 10. mart

(*Večernje novosti*, 2016, Ubio bivšu jer je zatrudnela sa novim dečkom, 10. mart) Saobraćajni policajac Dejan Stojiljković (36), iz Požarevca, u sredu rano ujutru ubio je službenim pištoljem bivšu devojku Jelenu Šindrić (29), ispred dvorišne kapije njenog partnera Branka Kovčića. On joj je u grudi ispalio tri hica iz svog službenog pištolja, usled čega je ona na licu mesta podlegla povredama. U sledećim izveštajima se navodi ljubomore kao motiv ubice.

Selo Vratarnica, kod Zaječara, Vladica Rajković (28) silovao i ubio trogodišnju Anđelinu Stefanović, 11. jul (*Blic*, 2016, Igrao se s decom i birao koje će da ubije, 11. jul) Vladica Rajković (28), koji je zverski ubio Anđelinu Stefanović, izabran je žrtvu na rođendanu punom dece na kojem se šalio sa svima i mališanima pravio balone. Na saslušanju je tvrdio da ga je dete volelo i da je on voleo nju, priznao je i da je ubio trogodišnju Anđelinu i ponudio da pokaže gde je to uradio. Policije je odveo do mesta u šumi oko 600 do 700 metara dalje od kuće gde je sa žrtvom bio na proslavi rođendana deteta njegovog brata.

Vladica Rajković (28) koji je ubio i silovao trogodišnju Anđelinu Stefanović, priznao da je ubio i Draganu Stanković (47), 12. jul (*Politika*, 2016, Ubica devojčice priznao još jedno ubistvo, 12. jul)

Vladica Rajković (28), osumnjičeni za silovanje i ubistvo trogodišnje u selu Vratarnica kod Zaječara, ubio je četrdesetsedmogodišnju ženu, čiji je nestanak 24. juna ove godine prijavio njen stric, saopštio je MUP Srbije. Osumnjičeni je policiju odveo do mesta gde se, u reci Timok, nalazilo telo nesrećne žene. Protiv Rajkovića je podneta krivična prijava za teško ubistvo.

Masovni femicid

Mediji o masovnim ubistvima najčešće izveštavaju nazivajući ih netačno, „serijskim“. Kriminologija, međutim, pod masovnim ubistvom³¹ podrazumeva umišljajno ubistvo (takođe i pokušaj ubistva), troje, četvoro, ili više ljudi u toku jednog događaja, bez pauze u vidu tzv. perioda hlađenja između ubistava. „Hlađenje (cooling off) jeste pauza između ubistava koja može da traje od par dana do par meseci ili čak godina, dok ubica ne otkrije i ne napadne sledeću pogodnu žrtvu. Žrtve serijskih ubica su po određenim kriterijumima ubice selekcionirani pojedinci odnosno pojedinke (npr. prostitutke,

scriptizete), a ne grupe kao što je slučaj kod masovnih ubica. U novoj istoriji u Srbiji se nisu dešavala serijska ubistva (ali jesu serijska silovanja), dok su masovna ubistva dosta često prisutna, čak jednom do dva puta godišnje i obično imaju elemente femicida. Motiv masovnog ubice je gotovo uvek snažna mržnja, iracionalna osveta, izvršenje „pravde, opomena „krivcima, „kazna pojedincima.³² U svojim ubilačkim pohodima uglavnom su im cilj konkretni ljudi za koje misle da su razlog njihove isključenosti/napuštenosti. Osveta je snažan motivator masovnih ubica.

Masovna ubistva 2015. godine

Masovna ubistva iz 2015. godine sva su izvršena na teritoriji Vojvodine. Javnost je najviše uznenirena masovnim ubistvima baš zbog toga što predstavljaju ispoljavanje ogromne, iracionalne mržnje koja nezadrživo dovodi do masovnog lišavanja života članova ubičine porodice. Takođe i zbog visokog nivoa destruktivnosti i nepopravljivosti posledica, te potpune izloženosti napadu bespomoćnih žrtava koje nisu imale nikakvih mogućnosti da spreče ubicu, pobegnu ili da se na drugi način zaštite ili odgovore na napad, zbog čega masovna ubistva najviše podsećaju na terorističke akte nasilja.

Martonoš kod Kanjiže, Rade Šefer (55) ubio je svoju snagu Nataliju Šefer (25), njene roditelje Šandora i Karolinu Bajtai, svoju suprugu Rozaliju Šefer i njene roditelje Jenea i Giselu Traćik, 19. maj (*Politika*, 2015, Hronika najavljenog masakra u Martonošu, 19. maj)

Neposredno pre izvršenog zločina, sin Vladimir je prijavio oca Radeta za nasilničko ponašanje i Šefer je bio uhapšen. U policiji je proveo četiri sata, nakon čega je pušten na slobodu. Odlukom tužilaštva protiv njega

³¹ Mršević, Z, 2014, Nasilje i mi – ka društvu bez nasilja, Institut društvenih nauka, Beograd, 2014. str. 273–274.

³² Kenig S, 2012, „Serijske ubice“, neobjavljeni seminarski rad, odbranjen 2012. u Novom Sadu, u okviru predmeta Fenomenologija nasilja.

je podneta prijava u redovnom postupku, što ne podrazumeva policijsko zadržavanje. Pre mesec dana, žena i sin Radeta Šefera tražili su od policije da mu oduzme oružje, četiri puške, jer je pretio da će ih sve pobiti. Vinovnik šestostrukog ubistva u Martonošu Rade Šefer u novembru 2011. godine vređao je i napao policajce, zbog čega je protiv njega podneta prekršajna prijava na osnovu koje su mu u martu 2012. godine oduzete sve četiri lovačke puške koje je posedovao. Međutim, Prekršajni sud u Senti dozvolio je da postupak protiv Šefera zastari i policija mu je 16. aprila prošle godine vratila oružje kojim je pre tri dana ubio šest članova porodice. Ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović je posle ovog događaja doneo odluku da zbog utvrđenih nepravilnosti u radu, smeni načelnike policijskih stanica u Senti i Kanjiži. Protiv njih je pokrenut disciplinski postupak.

Masovna ubistva 2016. godine

Mol, opština Ada, Preminula bivša nevenčana supruga Jelena Stojkov (29) koju je 20. marta upucao Bane Jovanović Safet (49), 25. mart (Večernje novosti, 2016, Uhapšeni Safetovi pomagači, 26. mart)
Nevenčanoj supruzi, koja ga je napustila i koja je bila njegova prva meta, ispalio je u nedelju u Molu hitac u usta, a potom je pucao i u Jože Imrea (70), njenog stanodavca u Bečeju, koji je pokušao da je odbrani od bivšeg muža. Zločinac je potom otisao u Mol, gde je u kući, dok su večerali, pucao i ubio svog prijatelja Matiju Petrovića (28) i ranio njegovu suprugu Renatu (31), njihovog jedanaestogodišnjeg sina Petra i snaju Natašu Sunomar (23). Imre je pušten na kućno lečenje. Troje ranjenih su u bolnici, ali нико nije životno ugrožen kažu lekari Kliničkog centra.

Žitište, kod Zrenjanina, Siniša Zlatić (38) zbog ljubomore ubio bivšu suprugu Dijanu

(30), njenu prijateljicu Jovanu Popović (21) i još tri osobe, i pritom ranio 20 ljudi, 3. jul (Blic, 2016, Lice zla, 3. jul)

Siniša Zlatić koji je sedeo u kafiću, videvši svoju suprugu, s kojom je imao pokrenutu brakorazvodnu parnicu, izašao je iz objekta. Ubrzo se vratio u kafić gde je u tom trenutku bilo stotinu ljudi i ispalio više hitaca iz „kalašnjikova“. Prvo je ubio svoju suprugu i još jednu žensku osobu, njenu prijateljicu Jovanu Popović. Nakon toga, nastavio je da puca po ljudima koji su se u tom trenutku nalazili u prepunom kafiću, jer se u Žitištu tog dana odvijao „Pile fest“. Ubio je i Vladimira Kosovića, Stevana Jojića i Vladimira Mijatovića.

Dominantno medijsko izveštavanje o ovim slučajevima uglavnom sadrži elemente senzacionalističkog izveštavanja, etički kodeks se olako narušava, možda u uverenju da tragične dimenzije događaja daju „zeleno svetlo“ za novinarsko „traganje za istinom“ svim sredstvima, pa i onim neetičnim, da je tema „in“ i da je treba maksimalno eksplorativati u smislu zadržavanja pažnje publike. Isti trend nastavlja se i u 2017. godini kada se desio novi slučaj masovnog porodičnog ubistva s femicidom u Bariču. Mediji ni u jednoj analiziranoj godini zapravo nisu problematizovali masovna ubistva u svetu mogućnosti da se ona spreče, saglašavajući se svesno ili nesvesno s redovnim stavom policije da se i u pojedinačnim i u masovnim femicidima radi o neočekivanim tragedijama koje niko nije mogao da predvidi a još manje spreči, niti su ispitivali saznanja institucija o događajima koji su prethodili ubistvima. Time mediji doprinose kreiranju javnog mnjenja koje i samo ima sklonost da takva ubistva smatra za nepredvidivi udar sudsbine. A neka masovna ubistva su bila predvidiva, npr. kada je ubica javno pretio, bio osuđivan zbog nasilnih dela i/ili poznat u svojoj okolini po svom „prekom“ karakteru i sklonosti ka porodičnom nasilju

i drugim oblicima nasilja. Osim u slučaju iz Kanjiže, mediji su retko objavljivali saznanja institucija o događajima koji su prethodili ubistvima. Medijski stil u ovim slučajevima masovnih ubistava mešavina je korektno informativnog u početnim trenucima kada u medijima i javnosti postoji šok, da bi se već sledećeg dana pokrenula mašinerija dominantno senzacionalističkog izveštavanja, koja se svakim narednim danom sve više zahuktava, „obogaćena“ raznim vidovima kršenja profesionalne etike.

Prilikom izveštavanja o masovnim ubistvima, pravila profesionalne medijske etike narušavana su na razne načine učestalije nego u slučajevima pojedinačnih femicida, od prava na privatnost i dostojanstvo oštećenih i porodica žrtava, do iznošenja spekulacija, nagađanja i nezasnovanih pretpostavki o razlozima, pozivanjem na zlu kob, nesrećnu sudbinu, porodično prokletstvo i slično, do kršenja pretpostavke nevinosti u pogledu osumnjičenog, identifikovanja i stigmatizovanja članova njegove porodice koji nemaju nikakve veze sa izvršenim zlodelom, što neretko dobija karakter svojevrsnog medijskog linča svih njih.

Medijsko izveštavanje o nepartnerskom femicidu

U Srbiji ne postoji zvaničan podatak o broju femicida. Postoji zvaničan podatak o broju ubijenih žena, ali ne i o broju žena koje su ubili muškarci. Jedini podatak se dobija prebrojavanjem slučajeva femicida po medijskim izveštajima iz presklipinga koji dobijaju Mreža žena protiv nasilja, i niz stručnjakinja odnosno stručnjaka iz oblasti Fenomenologije nasilja i Rodnih studija. U zavisnosti od toga ko i prema kojim kriterijumima prebrojava femicide, u javnosti se javljaju i različiti podaci. Ako se broje svi femicidi, što je stav autorke ove analize, u Srbiji prosečno godišnje ima oko pedeset femicida a ne oko

trideset, kako proizlazi iz analiza samo partnerskih femicida. Imajući u vidu nemoćne starice i devojčice, majke i žene „opasnih zanimanja (a reč je o nemoćnim staricama, devojčicama, majkama sinova neizlečenih narkomana i psihopata, bolničarkama, novinarkama, konobaricama, ili jednostavno, ženama koje su se našle u pogrešno vreme na pogrešnom mestu) nastao je nužno termin „nepartnerski femicid, kao domaća reakcija dela stručne javnosti i feminističke aktivističke scene u Srbiji na višegodišnje nepotpuno izveštavanje javnosti samo o slučajevima partnerskog femicida koji je medijski usvojen kao sinonim za femicid uopšte,³³ usled fokusiranja na samo jednu kategoriju femicida od strane koalicije ženskih organizacija pod nazivom Mreža žena protiv nasilja.³⁴

Tačno je da je tzv. partnerski femicid najčešći oblik femicida i da predstavlja sigurno jedan od najtežih oblika izneverenog poverenja, posebno zato što se dešava u ambijentu porodičnog doma, dakle, mestu koje treba da je zaštita svim članovima. Međutim, analiza samo i isključivo partnerskog femicida nije dovoljna, pogotovo ako se ne naglasi da se radi o jednoj, tek podvrsti femicida kao što je to dosta često slučaj, kada se npr. pod naslovima najnovijih studija „Femicid u Srbiji“ analizira samo partnerski

³³ Javna izlaganja o nepartnerskim femicidima započela je Zorica Mršević, krajem 2016. godine, reagujući na medijsko prioritizovanje partnerskog femicida, jer je u javnosti taj tip postao sinonim za femicide uopšte: 14. novembar. Posedovanje oružja i ljudska nebezbednost: uticaj na mlađe žene. Centar za istraživanje javnih politika. 25. novembar. Sveobuhvatni pristup nasilju nad ženama, Narodna skupština, Ženska parlamentarna mreža. Povodom 16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama. 5. decembar. Ženska parlamentarna mreža Skupština AP Vojvodine. Povodom 16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama. 16. decembar. Konferencija „Istanbulска конвенија – Одговорност и обавезе институција“. Pokrajinski ombudsman, Novi Sad.

³⁴ Mreža Žene protiv nasilja jeste koalicija specijalističkih nevladinih organizacija koje pružaju individualnu podršku ženama i menjaju društveni kontekst radi smanjenja nasilja nad ženama u Srbiji. <http://www.zeneprotivnasilja.net/> bilo bi bolje da link ide ka saopštenjima o femicidu

femicid.³⁵ Time se zanemaruje činjenica da postoje i drugi oblici femicida, tj. čitave brojne kategorije žena ubijenih od strane muškaraca, koje ne pripadaju partnerskom femicidu. Zahvaljujući striktnoj realizaciji projektnog zadatka koji se odnosi samo na partnerski femicid, predmet analize, kao ni informisanja javnosti nisu bile ubijene usamljene bake i devojčice, i jedna i druga kategorija često surovo seksualno i fizički zlostavljana pre ubistva. Kada je reč o analizi strogo selekcioniranog samo partnerskog femicida, van saznanja javnosti ostaje da postoje i kategorije žena u povиšenom riziku od femicida, kao što su žene starije životne dobi koje žive same, konobarice, novinarke, kafanske pevačice, seksualne radnice, učenice, medicinske sestre, zapravo sve one koje su bez ikakve svoje krivice, neki nasilni muškarci uočili kao moguće luke žrtve, makar kratkotrajno bez zaštite.

Ne postoji nijedan osnov različitog vrednovanja žrtava koje su u partnerskom odnosu sa ubicom od ubijenih starica, devojčica i drugih žena koje su se na neke druge načine „zamerile“ svojim muškim ubicama. Nije ni etički, ni ljudski, ni profesionalno, a još manje feministički praviti razliku između tih žrtava višegodišnjim upornim navođenjem i insistiranjem na samo jednoj kategoriji femicida u svojim analizama, uz totalno ignorisanje jedne trećine femicida čije žrtve nisu bile partnerke ubicama.

Rezultat takvog nedovršenog pristupa jeste pogrešno informisanje javnosti o broju i karakteru femicida u Srbiji, brutalno zanemarivanje onih najnemoćnijih i najslabijih žrtava femicida, starica i devojčica koje su ionako vrlo malo i retko u fokusu i medija i institucija, i konačno onemogućavanje analize svih femicida na način identifikovanja hegemonističkog maskuliniteta kao glavnog uzroka svih femicida.

35 Femicid u Srbiji: Saopštenje Mreže žena protiv nasilja, 31. juli 2016.

Mreža žena protiv nasilja, 2016, 1. januar – 31. juli.

Svinavedenislučajevinepartnerskog femicida, nemoćnih starica, devojčica, i posebno ubijenih majki, privlače pažnju i zbog očiglednog odstupanja od odredaba Istanbulske konvencije o obaveznoj dužnoj pažnji države u prevenciji i sprečavanju nasilja nad ženama. Naime, načelo dužne pažnje tiče se odgovornosti države za radnje nedržavnih aktera, jer ukoliko država garantuje osnovno ljudsko pravo na život, nije dovoljno da garancije ostanu na papiru i da država ne povređuje prava građana, već je neophodno da se država i faktički postara da građanin svoje pravo zaista i uživa. To načelo sadrži i Istanbulska konvencija u odredbama o prevenciji i suzbijanju nasilja koje se odnose na sistematsko suprotstavljanje nasilju ne samo putem represivnih mera, već i najšire shvaćenom prevencijom. Tako, u delu teksta pomenute konvencije, koji je posvećen prevenciji, u čl. 12. st. 1, predviđeno je da se države obavezuju da preduzmu neophodne mere u promociji promena društvenih i kulturnih obrazaca ponašanja žena i muškaraca s ciljem iskorenjivanja predrasuda, običaja, tradicije i drugih praksi, koje se zasnivaju na ideji inferiornosti žena, odnosno na stereotipnim ulogama žena i muškaraca. Delovanje državnih organa u tom smislu predstavlja udarac na same korene nasilja nad ženama i posledično proizašlim femicidima. Članom 13. st. 1 Konvencije države se obavezuju da – redovno i na svim nivoima – propagiraju, odnosno sprovode kampanje ili programe podizanja svesti u javnosti o različitim manifestacijama svih vidova nasilja prema ženama, u saradnji sa: državnim institucijama za ljudska prava i telima za ravnopravnost, civilnim društvom i nevladnim organizacijama, posebno ženskim, kad god je to potrebno, a sve s ciljem podizanja svesti i razumevanja šire javnosti. U pitanju su mere za edukovanje šire javnosti, pri čemu treba imati u vidu da učestalo i detaljno pisanje o nasilju i prikazivanje scena nasilja ne mora samo

po sebi blagotvorno uticati na podizanje nivoa svesti, posebno ukoliko je reč o senzacionalističkom pristupu usmerenom na postizanje što većih tiraža i rejtinga. Odredbe člana 51. Konvencije od ključnog su značaja upravo za sprečavanje femicida, jer predviđaju obavezu države da preduzme neophodne zakonodavne ili druge mere i obezbede da svi relevantni organi obave procenu rizika od smrtnosti, ozbiljnosti situacije i rizika od ponavljanja nasilja s ciljem upravljanja rizikom, i ukoliko je neophodno, obezbede koordiniranu zaštitu i podršku (čl. 51, st. 1).

Paradigmatični primer nepartnerskih femicida koji alarmantno zahteva da se toj kategoriji femicida pokloni puna pažnja jeste brutalno ubistvo Andže Azucki (88).

Andja Azucki (88) iz Novog Bečeja mučena je, silovana i brutalno ubijena u svojoj kući. Razbojnici su izvršili premetačinu, a potom su se seksualno iživljavali nad staricom dok nije preminula u najtežim mukama (*Kurir*, 2014, Zverski mučena: Seksualno se iživljavalii nad staricom do smrti! 25. novembar). Stanovala je u oronuloj kući, koja je u veoma lošem stanju. Pretpostavlja se da su bila najmanje dva napadača. Oni su je optopljačkali, a potom su je silovali i seksualno se iživljavalii nad Anđom, koja je jedva imala 40 kilograma. Bila je izložena strašnoj torturi. Silovana je i zverski mučena. Prizor na koji su policajci naišli bio je jeziv, videli su njeno unakaženo telo. Čak su i oni bili užasnuti, iako su navikli na razne prizore. Pre nego što je izdahnula, nesrećnoj ženi zlotvori su gurali štap u anus, pokidali jetru i niz unutrašnjih organa (*Alo*, 2014, Starica od 88 godina mučena, pa ubijena u Novom Bečeju!, 23. novembar).

Ubistva starijih žena gotovo svake godine, pa tako i u periodu od 2012. do 2016. godine, među najbrutalnijim su po načinu izvršenja, jeziva do besmisla – po okolnostima i motivima, najgora po svim kriterijumima humanosti. Žrtve su ubijene i silovane zato

što su stare i nemoćne žene, same i bespomoćne, zato što mogu jednostavno i lako da budu mučene i ubijene, i paradigma su svega onoga što kao neravnoteža moći predstavlja osnov za rodno zasnovano nasilje. Mediji nikada ne problematizuju ova ubistva kao rezultat hegemonističkog maskuliniteta, već se traga za elementima koristoljublja, zasnovanog ili mnogo češće nezasnovanog na stvarnim činjenicama, koje bi ukazivale na imovinske motive ubica. Time im se daje medijski prizvuk imovinskih krivičnih dela počinjenih zbog koristoljublja dok se uopšte ne analiziraju u svetlu demonstracije muške nadmoći. Silovanje koje u velikom broju slučajeva prati nasilje i ubistva starijih žena koje nedvosmisleno upućuje na rodnu zasnovanost tog nasilja jednostavno se previđa u tom specifičnom medijskom falsifikatu stvarnosti. Isti im je koren i uzrok kao i partnerskim femicidima u hegemonističkom maskulinitetu³⁶. Ni femicid starica nije neočekivano i nepredvidljivo delo. Obično se radi o višestrukim povratnicima, osuđivanim i ranije za svirepa ubistva i silovanja starica. Paradigmatičan je slučaj ubistva iz Sviljiga, koje se stavlja na teret višestrukom povratniku za krivično delo – teško ubistvo pri izvršenju razbojništva ili razbojničke krađe. Prema nezvaničnim saznanjima Južnih vesti, radi se o povratniku koji je januara 2000. godine na svirep način u svom selu ubio Ljubinku N. (66). Zbog tog ubistva je tada osuđen na 15 godina zatvora, a pušten je na slobodu nakon izdržanih 12 godina. Godinu dana nakon izlaska iz zatvora, M.M. je ponovo uhapšen marta 2013. godine zbog sumnje da je, takođe u svom selu, pokušao da siluje staricu K. Ž. (89) (Aleksandar Kostić, 2015, Uhapšen osumnjičeni za ubistvo starice u Sviljigu, Južne vesti, 3 mart).

36 Hegemonistički maskulinitet je model praktikovanja muške dominacije nad ženama. Termin „hegemonističko“ odnosi se na kontekstualno tolerisane načine na koji muškarci praktikuju muškost, što uključuje i nasilje radi potičinjavanja žena. Mršević Z., (2014), Nasilje i mi – ka društvu bez nasilja, Institut društvenih nauka, Beograd. str. 93.

Potrebno je da mediji i ove femicide analitički prezentiraju kao rezultat tradicionalnih rodnih odnosa u porodici i izvan nje, tipičnog patrijarhalnog modela hegemonističkog maskuliniteta koji se manifestuje nasiljem nad ženama. Mediji uglavnom činjenično korektno izveštavaju o ubistvima nemoćnih starica, ne posvećujući im zapravo mnogo pažnje, tek par rečenica, bez nastavaka osim ako je reč o poznatoj žrtvi. Mediji pritom nikada ne koriste termine hegemonistički maskulinitet i femicid, ali jasno izražavaju osudu takvih ubica i takvih zločina mnogo eksplicitnije nego u slučajevima partnerskih femicida, posebno ako je reč o sinovima ubicama majki, višestrukim povratnicima.

Primeri femicida starica u 2015. godini

Niš, Igor Useinović (32) do smrti tukao staricu Ružicu Talević (83), 15. decembar (*Večernje novosti*, 2015, Batinama ubio staricu, 15. decembar)

Starica Ružica Talević (83) glavom je platila nesmotrenost, kada je juče oko dva sata ujutro, posle zvonjave, otključala vrata stana u Ulici Dimitrija Tucovića 3/7. Tada je u njen dom upao razbojnik, višestruki povratnik Igor Useinović (32) iz okoline Žitorađe i staricu tukao do smrti.

Svrljig, višestruki povratnik Milovan Mišić (36) ubio staricu, pa je silovao, 5. mart (*Večernje novosti*, 2015, Udavio staricu, pa je silovao, 5. mart)

Milovan Mišić iz Svrljiga, u martu 2015. godine, silovao je i ubio staricu Milinku Jeftić (82) (*Blic*, 2015, „Monstrum – Silovao i ubio staricu!”, 06. maj). Prvo ju je tukao pesnicama, slomio joj rebra, silovao je, slomio vilicu i vratne pršljenove. U julu mu je suđeno. Mišić je već robijao zbog napada na starice. On je odležao dvanaest godina jer je 2000. godine ubio Ljubinku Nikodijević (66) iz sela Beloinje. Nakon puštanja na slobodu, napao

je Kosanku Živković (89) iz istog sela, ali je staricu spasila njena kćerka.

Osuđivani manjak i ubica Milovan Mišić (36), iz Beloinja, ponovo je uhapšen, ovog puta zbog sumnje da je ubio staricu Milinku Jeftić (82) iz Svrlijiga. Telo nesreće žene, s vidljivim povredama na vratu i usnama, pronađeno je u utorak ujutru u njenoj kući u Pastirskoj ulici, kod stadiona Fudbalskog kluba Svrlijig. Obdukcija je pokazala da je Milinka udavljena, a policija je vrlo brzo identifikovala izvršioca, inače povratnika u vršenju krivičnih dela. Mišić je 2000. godine u Beloinju pokušao da siluje, a zatim je ubio Ljubinku Nikodijević (66), zbog čega je u Okružnom sudu u Nišu osuđen na 13 godina zatvora. Po njegovom povratku s robije, celo je selo živilo u strahu jer su bili ubeđeni da će ponovo da učini neki zločin. Tokom izdržavanja zatvorske kazne u niškom zatvoru, Milovan Mišić je više puta tražio pomilovanje. Njegove molbe su odbijane sve do novembra 2012. godine, kada je ispunio uslove za puštanje iz zatvora na osnovu novog zakona o amnestiji.

Starčevo, silovao i zadavio staricu Slavku Stević (83), 26. mart (*Naše novine*, Uhapšen Rumun jer je silovao i zadavio staricu, 26. mart)

Požarevačka policija uhapsila je rumuns-kog državljanina V. U. (49) s prebivalištem u Dubočki kod Petrovca na Mlavi zbog sumnje da je 23. marta silovao i ubio staricu Slavku Stević (83), u njenoj kući u selu Starčevo. Ovaj zločin policiji je prijavio D. T., meštanin Dubočke, koji je pronašao beživotno telo žene. Nakon obavljenog uviđaja, policija je pokrenula potragu za počiniocem, kojeg je uhapsila već narednog dana. Obdukcijom tela utvrđeno je da je starica pretučena jer su joj bila polomljena rebra i povređeni ekstremiteti, a potom je silovana i zadavljena rukama. Kasnije u objavama medija pojavljuje se i ime: Rumun Vasil Uktu (49).

Primeri femicida starica u 2016. godini

Nasilnik iz Sigeta kod Novog Knjaževca, koji je je 2011. godine opljačkao i ubio staricu iz komšiluka Irenu Mesaroš, pre dve godine, zajedno s bratom, pretukao je **čoveka u susednom selu**, a sada je uhapšen jer je pretukao majku 13. januara 2016. godine i starijeg brata (*Večernje novosti*, 2016, Ubica pretukao majku i brata!, 13 januar).

Selo Knežice, kod Niša, Goran Ilić (41) ubio staricu Desku Mišić (82), ranio njenu unuku Milicu, pa se spalio, 8. april (*Blic*, 2016, Ubio staricu, ranio unuku, pa se spalio, 9. april)

Ubica je došao u kuću kćerke ubijene starice, majke ranjene devojke, gde je nastala rasprava, nakon čega je on ljutito otišao iz kuće, ali se ubrzo vratio naoružan i pucao. Deska Mišić je smrtno stradala, a njena unuka Milica teško je ranjena. Ubrzo zatim izbio je požar u brvnari. Posle dvosatne potrage za naoružanim ubicom, po gašenju požara u brvnari nađeno je telo. Vesti-Frankfurt navode da je Goran Ilić ubio zbog zabranjene ljubave jer roditelji ranjene Milice nisu pristali da se uda za njega, a planirao je i njih da ubije (*Vesti-Frankfurt*, 2016, Masakr zbog zabranjene ljubavi, 10. april).

Primeri drugih femicida nepartnerskih žena u 2016. godini

Vukašin Vilotić je 14. januara 2016. optužen da je u ordinaciji šabačkog Doma zdravlja nožem ubio medicinsku sestruru Ljubinku Popović (*Večernje novosti*, 2016, Zaklao medicinsku sestruru u domu zdravlja, pa seo na klupu: Došla mi „žuta minuta i uradio sam to!, 12. januar) Vilotić protiv kojeg je podneta krivična prijava za teško ubistvo na saslušanju je rekao da se ne seća tog čina, ali da se seća odluke da ode da kupi nož koji je doneo dok je čekao pred ordinacijom. Vukašin Vilotić proveo je nekoliko godina

u zatvoru zbog saobraćajne nesreće od pre desetak godina, u kojoj je usmrtilo dete i pobegao s mesta udesa. Vilotić je 2004. godine automobilom na pešačkom prelazu ubio devojčicu Katarinu Andrić, a njenu drugaricu teško povredio i pobegao s mesta nesreće. Zbog toga je osuđen na tri godine zatvora, ali je ranije pušten. U poslednje vreme je veoma teško živeo, nije imao stalni izvor prihoda, niti novca za život. Zbog toga je 8. januara otišao kod svog lekara psihijatra, gde se lečio od 2004. godine, tražeći da ga hospitalizuje kako bi imao toplu postelju i obrok. Lekar mu je preporučio da koristi redovnu terapiju, čega se, inače, on nije pridržavao. Dan kasnije otišao je u dom zdravlja i ubio medicinsku sestruru. Nezvanično, Vilotić nije imao nikakav mentalni ni duševni poremećaj, nigde nije zabeleženo da je imao sumanute ideje da nekoga ubije. On je prilično dobro procenjen, mnogo pregleda i kontrolnih pregleda je obavljen i to nikada nije izgovorio.

Sinovi ubice

Sinovi su ubijali svoje nemoćne majke jer su to mogli da urade u kulturi hegemonističkog maskuliniteta, pošto im ništa nije stajalo na putu ka tom femicidu, možda najstrašnjem grehu oduzimanja života onima koji su ih rodili i podizali, celog života štitili i do svog tragičnog kraja voleli. Sinovi ubice majki najčešće su narkomani, nelečeni psihijatrijski bolesnici, takođe i višegodišnji nasilnici kojima niko, ni privatne ni sa institucionalne strane, nije mogao da se suprotstavi. Revoltiranost javnosti ovim ubistvima, njihovom brutalnošću naspram nemoći njihovih majki kao žrtava, nije ništa manja od slične reakcije na ubistva supruga, nevenčanih i bivših supruga. Iako korektni u činjeničnom smislu, mediji u svim posmatranim godinama paradigmatično propuštaju da deluju više u mobilizujućem pravcu, jer je najčešće reč o višedecenjskom

nasilju, praćenom nereagovanjem institucija.

Mirijevo, majku Mariju Milivojević pretukao do smrti sin narkoman, 11. mart (2014, Stolicom majku pretukao na smrt, *Blic*, 11 mart)

Policija i cela okolina su bili potpuno svesni višegodišnje agonije kroz koju je prolazila ubijena majka zbog sinovljevog maltretiranja (*Večernje novosti*, 2014, Narkoman ubio majku nogarom od stolice, 11. mart). Marija se žalila da je sin maltretira, a prijavljivala ga je i policiji (*Kurir*, 2014, Heroinski zavisnik nogarom od stolice tukao majku do smrti. 11. mart). Istog dana kada je izvršeno ubistvo policija je intervenisala zbog njegovog nasilničkog ponašanja prema bivšoj devojci, koje je sprečila, ali ga nije uhapsila, posle čega je otišao svojoj kući i ubio majku (*Informer*, 2014, Majci smrskao glavom nogarom od stolice. 11. mart). Izbezumljen od besa, Nikola je nekoliko minuta šutirao vrata i pretio da će ubiti nekoga ako mu ne otvore. Neko od komšija je pozvao policiju i, kad je stigla patrola, zatekla ga je ispred vrata s psom. Posle razgovora, on se smirio, pa su ga policajci pustili da ode kući. Međutim, nekoliko sati kasnije, ubio je majku. Nikola Milivojević (50), dugogodišnji narkoman, nasmrt je stolicom premilatio majku Mariju (80) u porodičnoj kući u Mirijevu. Mediji navode da je ona bila divna žena, izuzetna majka. Nije smela da ode kući ako nema da dâ Nikoliju. Ona je živila od skromne penzije i sve joj je uzimao sin. Tortura je počela kad joj je umro suprug, a Nikola ostao teško povređen u udesu. Od tada je počeo da je maltretira. Marija se žalila policiji, ali oni ništa nisu preduzimali. Komšije je probudilo zapomaganje nesrećne žene koje je dopiralo iz kuće Milivojevića: – Čuli smo kako joj Nikola preti i kako urla na nju. Smenjivali su se tupi udarci i zvuci srče.

Višegodišnji nasilnik ubio majku i dve strine, 6. juli. (Janković N., Ubio majku, dve strine i obesio se, *Večernje novosti*, 06.07.2013, str. 10)

Mileta Sarić u krvavom piru macolom zatro poslednje tri kuće u zaseoku Visoke – Sarići. Majka Slobodanka i strine Milena i Kosara. Godinama su meštani sela Visoka kod Arilja strahovali od Miletice Sarića (55), nasilnog i problematičnog komšije. Sve žrtve Milete Sarića bile su starice, imale su između 75 i 83 godine i bile su nemoćne pred ubicom. U večeri pre zločina, očevici su oko 22 časa Miletu videli pijanog kako ide prema svojoj kući. Njegov krvavi pir trajao je dugo. Nasilnik se zaustavio tek kada se uverio da su nesrećne žene mrtve. Kada je brutalno, bez milosti, presudio svojim najbližima, Mileta se obesio u pomoćnom objektu nadomak svoje kuće. Znali su svi o kakvom je čoveku reč. Mileta je često tukao majku – tukao je i oca, sve dok ovaj nije umro pre godinu ili dve. Miletu su meštani znali kao alkoholičara, lečenog na odeljenju psihijatrije užičke opštine bolnice. Problematičnom čoveku, koji ne preza od nasilja, ništa nisu mogli učiniti svih ovih godina, osim da ga izbegavaju, svi su od Milete strahovali. Dolazila je i ranije policija zbog Miletinih ispada. Uvek se sve završavalo tako što bi on završio na lečenju, na psihijatriji. Ne postoji nijedna institucija koja će da ga prati i kontroliše. Na njega kao mentalno ometenu ličnost, kako kaže, trebalo je da paze centar za socijalni rad i policija: pacijenta često kontroliše porodica, što se podrazumeva, i centar za socijalni rad. U njegovom slučaju, pošto su u porodici stariji članovi, odgovornost je imao centar za socijalni rad, gde su pričali: „Ne možemo ništa dok on nešto ne uradi“.

Sinovi ubice majki u 2015. godini

Selo Izvor kod Paraćina, Mlađa Đurić (50) ubio majku, 21. april (*Informer*, 2015, „Krvnički pretukao majku na smrt!“, 21. april)

Mlađa Đurić (50) iz Izvora u subotu je na

smrt pretukao majku Milju T. (75), jer mu nije dala da piće. Zatim je mirno odšetao do policijske stanice, gde se prijavio. U trenutku hapšenja, ruke su mu bile krvave i modre od siline udaraca koje je zadao nesrećnoj ženi. *Informer* navodi i to da je popio pola litre rakije, pa kad ga je majka pozvala da dođe iz kafane kući, pošto je došao, tukao ju je do smrti pesnicama.

Sinovi ubice majki 2016.godini

Horgoš, Frideš Balint (41) usmratio majku Mariju (66) udarcima čekićem u glavu, 4. avgust (Blic, 2016, Smrskao majci glavu čekićem, 6. avgust)

Majka i sin su se posvađali, a medijima je motiv ostao nepoznat. Mrtvu Mariju zatekao suprug nakon što se vratio sa puta. Porodica je važila za imućniju, pa su sinu kupili kuću. Nakon što je ubio majku, pobegao je u njenom autu, ali je uhapšen nakon dan-dva.

Selo Rajčilovci, kod Bosilegrada, Čedomir Vasev (35) nakon bezazlene svađe, nožem usmratio majku Vericu (48), 12. septembar (Blic, 2016, Rudar iskasapio majku, 13. septembar)

Prema svedočenju očevideća, nezapamćeni zločindogodio se u naselju Laloš, uponedeljak oko 8 sati ujutru. Mada nisu poznati svi detalji porodične tragedije, osnovano se sumnja da je zločinu prethodila svađa majke i sina zbog neraščišćenih imovinskih odnosa. Većina meštana u Bosilegradu tvrdi da je Čedomir Vasev bio miran, tih i povučen i da nije bio sklon nasilničkom ponašanju, kavgama i narušavanju javnog reda i mira. Međutim, meštanin Rajčilovaca, koji je insistirao na anonimnosti, kaže da je i otac Čedomira Vaseva pre više od 20 godina robijao, jer je u Božići ubio izvesnog rođaka.

Mediji o sudskim postupcima u slučajevima rodno zasnovanog nasilja

Jedna od pozitivnih novina uočena u medijskom izveštavanju o nasilju nad ženama, u posmatranom periodu od 2015. do 2016. godine, jeste sve doslednije objavljuvanje izveštaja sa suđenja i presude izrečene izvršiocima rodno zasnovanog nasilja. Uglavnom, reč je o tri kategorije – presude izrečene u slučajevima javnosti poznatih osoba, presude ubicama za femicide i presude silovateljima. Ovi izveštaji ušli su u medijsku praksu i stvorili interes javnosti za takav sadržaj koji, inače, ranijih godina nije postojao. Stvoren je upravo zbog intenzivnog medijskog izveštavanja o nasilju u krugovima poznatih osoba, ali takođe i posle mnogo puta ponovljenih zahteva ženskog pokreta da se izveštaj o „zločinu i kazni” zaokruži. Naime, kako navodi medijski vodič Autonomnog ženskog centra (AŽC),³⁷ važno je da se priče o nasilju „isprate do kraja, kao i da se preispita odgovornost za izostanak zaštite žrtve”. Preporučuje se da se istakne i to koja je kazna izrečena nasilniku, kako bi se ovaj čin javno osudio i ukazalo na posledice. Kazna je pomenuta u polovini tekstova i to najčešće u časopisima *Politika*, *Večernje novosti*, *Blic* i *Kurir*.³⁸ Glavna karakteristika tih izveštaja jeste to što o njima izveštavaju novinari verzirani za praćenje pravosudnih tema, a ne uobičajeni novinari koji su izveštavali o prethodno izveštenim krivičnim delima nasilja. Oni se najčešće drže činjenica iznetih prilikom pretresa i izricanja presuda. Takođe, jasno se uočava i to da nema komparacija s kaznama izrečenim za slična dela, niti komentara visine izrečenih kazni,

³⁷ AŽC, 2008, Vodič za medije o izveštavanju o nasilju, Beograd: AŽC.

³⁸ Analiza izveštavanja dnevne štampe o nasilju u porodici (februar, mart, april 2015).

čime se zapravo poštije sudska nezavisnost, jer sudske presude nisu i ne smeju da budu tema medijskog validiranja, niti ma kakvog medijskog pokretanja diskusija u javnosti o visini i vrsti izrečenih kazni.

Jedna od karakteristika – na koju i mediji ukazuju – jeste da do donošenja prvostepenih presuda dolazi u istoj godini kada su ubistva izvršena, posle samo nekoliko meseci od zločina. Taj podatak već i sam za sebe govori o ažurnosti organa gonjenja i pravosuđa, tako da se bez odugovlačenja presuđuje u rasvetljenim slučajevima femicida.

Presude za partnerske femicide

Beograd, Viši sud, 12 godina za Jadrana Suljića (35) za ubistvo supruge Katarine (33), 25. jul (*Večernje novosti*, 2015, Za ubistvo žene 12 godina, 25. jul)

Prvostepenom presudom Višeg suda u Beogradu na 12 godina zatvora osuđen je Jadran Suljić (35) zbog ubistva supruge Katarine (33), krajem septembra 2013. godine, u porodičnoj kući u naselju Višnjička banja. Nesrećna žena je bila žrtva ljubomore. Utvrđeno je da ju je suprug više od 20 puta udario peharom po glavi. Katarinu je, kako se tvrdi, tukao sve dok joj nije polomio lobanju. Jadran je zatim pokušao da se ubije skočivši s prvog sprata kuće na betonsko stepenište.

Beograd, Viši sud, Radomiru Jeremiću (76), zbog ubistva iz avgusta 2014, supruge Mileve (76) 15 godina zatvora, 16. mart (*Politika*, 2016, Za ubistvo supruge 15 godina, 17. mart)

Viši sud u Beogradu osudio je na 15 godina zatvora Radomira Jeremića (76) zbog ubistva supruge Mileve (76). Sud je Jeremića oglasio krivim zbog ubistva i produžio mu pritvor do upućivanja na izdržavanje kazne. Mileva Jeremić nađena je mrtva 19. avgusta 2014.

godine u garaži u dvorištu porodične kuće na Banjici, s mnogobrojnim povredama glave. Njen suprug Radomir uhapšen je nekoliko dana kasnije u selu u okolini Niša.

Presude za ubistva starica

Niš, Viši sud, Milovanu Mišiću (36) 37 godina zatvora zbog silovanja i ubistva starice Milinke Jeftić (82), 9. decembar (*Alo!*, 2015, Za ubistvo i silovanje 37 godina robije, 9. decembar)

Milovan Mišić (36) iz Beloinja osuđen je u Višem суду u Nišu na 37 godina jer je 2. marta 2015. godine silovao i ubio Milinku Jeftić (82) iz Svrlijiga. **Niš, Apelacioni sud, Milovanu Mišiću (37) maksimalnih 40 godina za ubistvo Milinke Jeftić (82), 8. jul** (*Informer*, 2016, Svrliškom monstrumu maksimalnih 40 godina, 8. jul)

Apelacioni sud u Nišu pravosnažno je osudio Milovana Mišića (37) iz Svrlijiga na maksimalnih 40 godina zatvora, jer je 2. marta 2015. godine silovao i ubio sugrađanku Milinku Jeftić (82). Ovim je prvostepena presuda Višeg suda iz decembra povećana za tri godine.

Presude za ubistva majki

Jagodina, Viši sud, Mlađi Đuriću (50) iz Izvora 30 godina za ubistvo majke, 9. decembar (*Večernje novosti*, 2015, Usmrtio majku, osuđen na 30 godina)

Viši sud u Jagodini osudio je Mlađu Đurića (50) iz sela Izvor kod Paraćina na 30 godina zatvora zbog ubistva majke Milje Todorović (85). Tužilaštvo je zadovoljno prvostepenom presudom za teško ubistvo izvršeno na bezobziran način, pa se neće žaliti, saznajemo od zamenika višeg javnog tužioca Miomira Vasića. Zločin se dogodio 18. aprila 2015. godine, u porodičnoj kući, kada je Đurić, po povratku iz kafane, pesnicama nasmrt

pretukao majku. Zatim ju je ostavio u lokvi krvi i prespavao na drugom mestu. Sutradan je video da je majka mrtva i sam se prijavio policiji. Priznao je krivično delo i pokajao se, izjavivši da se ne seća tačno događaja jer popio litar rakije. Kako je ispričao kasnije, majku je ubio jer ga je „stalno jurila u kafani“.

Presude u kojima su izrečene niske kazne

Iako komentarisanje pojedinih sudskeh odluka od strane medija može da se smatra donekle narušavanjem sudske nezavisnosti, ipak su mediji izrazili čuđenje, pa i negodovanje u nekim slučajevima izricanja niskih kazni, ponajviše kada je reč o ubici Draganu Antiću i serijskom silovatelju Dejanu Gojkoviću.

Jagodina, Viši sud, Draganu Antiću (50) 5 godina robije za ubistvo supruge Marine (49) (*Informer*, 2015, Ubio ženu, dobio pet godina, 17. decembar)

Dragan Antic (50) iz Dragocveta kod Jagodine, koji je 24. maja 2014. na terasi porodične kuće pištoljem ubio suprugu Marinu (49), osuđen je juče u Višem суду u Jagodini na samo pet godina robije! Ovo ubistvo okarakterisano je kao ubistvo iz nehata. Izveštaji iz 2014. godine, međutim, jasno ukazuju na to da je ubica bio višedecenijski porodični nasilnik koji je terorisao suprugu, decu i svoje roditelje, pa se u tom kontekstu postavlja pitanje da li može biti reči o „nehatu“ ako je delo samo jedno u kontinuiranom nizu nasilničkog ponašanja ubice. Da li pijanstvo i bahato, nasilničko šenlučenje može da bude nehata? Prethodno saznajemo da je u Dragocvetu kod Jagodine „dobar domaćin“ ubio ženu Marinu Antić (*Informer*, 2014, Danima šenlučio, pa ubio suprugu, 26. maj), 24. maja. Okolina, srodnici i susedi bili su upoznati s postojanjem nasilja, a ubijena nije smela u takvoj situaciji da prijavi nasilje

o kome je okolina svedočila. Znalo se i to da poseduju više primeraka vatreng oružja. Činjenice u vezi sa oružjem i nasilništvom bile su takođe poznati i policiji, budući da su ubicu prijavljivali njegovi otac Ratko i majka Mila jer ih je maltretirao i tukao. Da li je relevantno u slučaju ove presude bilo to što je ubica bio dominantna figura u svojoj zajednici, predsednik mesne zajednice, imućan i uticajan čovek?

Silovatelju za trećinu smanjena kazna (*Blic*, 2016, 27. mart, str. 15)

Apelacioni sud u Beogradu smanjio je za šest godina kaznu bivšem vojnom policajcu Dejanu Gojkoviću (36) iz Bele Crkve i pravosnažno ga osudio na 12 godina zatvora zbog četiri silovanja i tri pokušaja silovanja na Mostarskoj petlji u Beogradu između 2010. i 2013. godine. Tom odlukom, objavljenom na sajtu suda, preinačena je presuda Višeg suda kojom je Gojković bio osuđen na 18 godina zatvora za ista dela.

Na smanjivanje kazne, s prvobitnih 18 na 6 godina posle priznatih 20 silovanja, ukazali su prvenstveno mediji s neodobravanjem. Na primer, u nedeljniku *N/N* nalazimo hronološke činjenice i kritički komentar tog slučaja (Petrušić S, 2016, Silovatelji se ne plaše naših zakona, *N/N*, 4 februar). Kada je pre dve godine uhapšen serijski silovatelj kod Mostarske petlje, mediji su ukazali na manjkavosti institucionalne zaštite kada je u pitanju ova vrsta zločina. Saznali smo da nijedna žena od svih koje su prijavile silovanje nije dobila adekvatnu medicinsku pomoć, već su sve tretirane kao objekat s kog je uzeta DNK osumnjičenog. Nisu im urađeni testovi na polne bolesti i sidu, nije im data urgentna kontracepcija i niko im nije ni ponudio, niti obezbedio psihološku podršku. Takođe, saznali smo da je Dejan Gojković priznao više od dvadeset silovanja i pokušaja silovanja, a da je policiji bilo prijavljeno samo devet napada, što jasno govori o poverenju žrtava u sistem.

Mediji izvešetavaju vrlo selektivno o presudama i nemaju praksu da pišu o svim presudama za slučajeve rodno zasnovanog nasilja. Generalno, ne postoje izveštaji o sudskim postupcima za opšte rodno zasnovano nasilje, već samo o (nekim) presudama za femicid, još ređe za silovatelje i to kada je reč o serijskim silovanjima. Tok sudskih postupaka za „obična“ dela rodno zasnovanog nasilja prati se jedino kada je reč o VIP osobama, dakle, o licima sa estrade, iz sveta sporta, televizijskih produkcija i tako dalje. U medijima izostaju ključni momenti krivičnog postupka, kao što su npr. odustanak žrtve od svedočenja i gonjenja, sekundarna viktimizacija žrtve višekratnim ponavljanjem nasilnog događaja, dugačak period u kome se postupci odvijaju za koje vreme žrtva obično nema nikakvu institucionalnu zaštitu od nasilnika, uočavanje manipulacija zakonima i institucijama od strane nasilnika, zloupotreba dece kao sredstva produžavanja kontrole i nasilja nad ženom žrtvom nasilja i posle razvoda, ukazivanje da razvod nije kraj nasilja, ukazivanje na relativnost „pomirenja“ nasilnika i žrtve, koje nikada nije i kraj nasilja i tome slično.

Presude u slučajevima koji su u prethodnom periodu privlačili medijsku pažnju i pažnju javnosti

Niš, Ivan Milovanović (37) osuđen je na trideset godina, 25. maj (Kurir.rs, 2015, Zadavio suprugu dobio 30 godina, 25. maj) Osuđen je na 30 godina zatvora zbog teškog ubistva, jer je 21. avgusta prošle godine u „ljubavnoj sobi“ niškog zatvora zadavio bivšu suprugu Bojanu Bačević (27).

Čačak, Viši sud, Mišo Drašković (64) zbog ubistva supruge dobio 20 godina, 4. jul (Politika, 2015, Zbog ubistva supruge dobio 20 godina zatvora, 4. jul)

Mišo Drašković (64), iz sela Šume kod Ivanjice, osuđen je na 20 godina zatvora zbog ubistva supruge Rosande. On je usmratio suprugu 4. septembra 2014. godine tako što ju je davio, udarao pesnicama i više puta ubio nožem. Tokom suđenja, utvrđeno je da je dan pre ubistva pretio ženi da će je zaklati, zbog čega je policija intervenisala. Sud je utvrdio da je Drašković u trenutku ubistva imao 3,4 promila alkohola u krvi.

Medijsko izveštavanje o seksualnom nasilju nad ženama u 2015. godine

Osnovna karakteristika medijskog izveštavanja o seksualnom nasilju nad ženama u posmatranom periodu jeste to što su svi izveštaji u vezi s već identifikovanim i uhapšenim osumnjičenim osobama, protiv kojih je policija službeno utvrdila da postoji makar minimum osnovane sumnje da su izvršili krivično delo silovanja ili protiv kojih se već vodi krivični postupak. Izvori svih objavljenih informacija jesu službeni i svi objavljeni tekstovi su korektni u činjeničnom pogledu, bez preterivanja, pristrasnosti, posrednog okrivljavanja žrtve i tome slično.

Uočen problem jeste, dakle, to što su potpuno nestali izveštaji o slučajevima koji se jesu dogodili, ali potencijalni učinioци nisu identifikovani, niti uhvaćeni (u posmatranom periodu 2015/2016). Ti izveštaji su se u medijima mogli naći ranijih godina. Njihovim nestankom, onemogućena je kontrola javnosti nad efikasnošću organa gonjenja, jer u medijskim izveštajima postoje samo rasvetljeni, a ne i nerazsvetljeni slučajevi, samo uhvaćeni, identifikovani učinioци, ali ne i oni s kojima to nije slučaj.

Na taj način, stvara se netačna predstava u javnosti da su svi slučajevi seksualnog nasilja rasvetljeni, da su svi osumnjičeni uhvaćeni i privедeni pravdi i da postoji potpuna, stopostotna efikasnost organa gonjenja.

Ranijih godina mogli smo da se pitamo da li je uhvaćen npr. silovatelj iz garaže u Makedonskoj ulici (P. K. 29, u noći između 1. i 2. januara, silovana je u javnoj garaži u centru Beograda; *Kurir*, 2013, Žrtva silovanja: Vrištala sam, ali нико ме nije čuo, *Kurir*, Crna hronika, 5. januar) i da konstatujemo da verovatno nije, kad do 2017. godine o tom slučaju u medijima nema pomena. Moguće je da su zbog interesa vođenja istrage koje u slučajevima seksualnog nasilja mogu da budu vrlo komplikovane, ali i zbog potencijalno negativnih reakcija javnosti na slične slučajeve kojih sigurno ima, nerazvjetljeni slučajevi prestali da budu tema medijskog izveštavanja o seksualnom nasilju nad ženama.

Jedan od najgorih navoda koji se odnosi na seksualno nasilje objavljen je u dnevnom listu *Kurir*, a to je izjava advokata Tome File: „Trećina silovanja je lažno prijavljena, što sudije prilikom izricanja presude imaju u vidu.“³⁹ Slično je štetan navod i to da presuda ne može da se bazira samo na iskazu navodno oštećene.⁴⁰ Time se negira činjenica da je silovanje zločin u kom je najteže doneti osuđujuću presudu, u kom se uvek iskazuje nepoverenje prema žrtvi i iznosi sumnja za lažnu prijavu. Sudije, a posebno branioci okrivljenih, ne samo da pitaju žrtvu da li se branila, nego i zašto nije, ili ako jeste, koliko snažno i koliko dugo, da li baš sve „do kraja“, sve vreme insinuirajući da taj otpor u stvari i nije bio iskren i da je silovatelj imao razloga da veruje u postojanje pristanka silovane žene.⁴¹

Sudski proces podrazumeva suočavanje žrtve i silovatelja, a tokom

jednog procesa, žrtva bar sedam-osam puta treba iznova da daje iskaz o onome što joj se desilo. Ako je žrtvi učinilac silovanja od ranije poznata osoba, ona sama mora da plati ginekološki pregled koji služi prikupljanju dokaza. Ako je počinilac nepoznat, prijava se vrši u jednom odeljenju MUP-a, a ako je reč o silovanju u braku – u drugom. To da se tokom trajanja postupka na žrtvu vrše pritisci raznih vrsta da odustane od svojih izjava – takođe je poznato, kao i to da mnoge od njih zaista odustaju pod pritiskom, iz straha ili zbog zamora, nepoverenja u efikasnost organa gonjenja, kao i zbog sumnje da sve to ima svrhe naposletku. Većina tih „lažnih“ prijava verovatno su upravo prijave te vrste.⁴² O tome mediji uglavnom ne objavljaju priloge, pa se mogu u pozitivnom smislu istaći tekstovi iz serijala nedeljnika *Vreme*, posebno izdvajamo odličan tekst „I država siluje, zar ne?“⁴³ u kome su navedene izjave stručnjakinja koje korektno osvetljavaju i analiziraju fenomen silovanja. Navodi se da je seksualno nasilje oduvek služilo kao sredstvo kontrole žena, čime je održavan društveni poredak zasnovan na neravnoteži moći, privilegijama i dominaciji muškaraca. Odgovornost države posebno je naglašena zbog postojanja prakse da se od žrtve tokom sudskega procesa traži bilo dokaz, bilo izjava da je pružala otpor. To se sa stanovišta feminističkog aktivizma, ali i fenomenologije nasilja, smatra nedopustivim jer njen „ne“ mora da bude kraj priče. Sve posle toga – jeste silovanje. Postojanje ili nepostojanje slobodno datog pristanka dovoljan je uslov da se razdvoji dobrovoljni seksualni odnos od seksualnog nasilja. Mediji verovatno nisu upoznati s presudom Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu iz prilično davne 2003. godine, protiv Bugarske. Naime, u slučaju M.C. protiv Bugarske (predstavka br. 39272/98)⁴⁴ konstatovano je

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Tekst presude u celini je preuzet sa [http://hudoc.echr.coe.int/eng#/"](http://hudoc.echr.coe.int/eng#/), pristupljeno 2. maja 2017. godine.

da „...s obzirom na savremene standarde i trendove, pozitivna obaveza država članica po članovima 3. i 8. Konvencije zahteva kažnjavanje i efikasno gonjenje bilo kog seksualnog čina bez pristanka, čak i kada se žrtva nije opirala fizički”.

Na osnovu tih članaka, utisak je da ne postoji njihovo generalno preventivno dejstvo na moguće buduće silovatelje da eventualno odustanu od izvršenja, uplašeni primerima eventualne efikasnosti policije. Jasno je da mediji pokazuju daleko veću simpatiju prema vrlo mladim i vrlo stariм žrtvama seksualnog nasilja, kao i prema žrtvama serijskih silovatelja, prečutno stvarajući sliku o tome da su samo one „jedine i prave“ žrtve, dok ostale možda to nisu ili barem za njih to ne može sa sigurnošću da se tvrdi.

Uhapšen serijski silovatelj Miljan Čolović (32)

Mediji su 15. januara objavili da je uhapšen serijski silovatelj Miljan Čolović (32), bivši igrač vaterpolo klubova *Zvezda* i *Partizan*, pa je tako *Informer* pisao pod naslovom „Bivši vaterpolista silovao dve žene“ (*Informer*, 2015, Bivši vaterpolista silovao dve žene, 15. januar), a *Alo!* je pisao pod naslovom „Pao serijski silovatelj“ (*Alo!*, 2015, Pao serijski silovatelj, 15. januar).

Oba pomenuta slučaja ilustrativni su za izveštavanje medija u situaciji kada je silovatelj u javnosti poznat, na primer, kao u konkretnom slučaju, sportista, vaterpolista vodećih klubova. Izveštavanje je detaljnije nego u slučajevima „običnih“, javnosti nepoznatih ljudi i uglavnom se navode razni momenti iz života obe strane, koji inače nisu medijski propraćeni kada su akteri javnosti nepoznate osobe. Kao da mediji balansiraju između nesumnjivog činjeničnog postojanja silovanja, ali i nastojanja da silovatelja ipak predstave kao „dobrog“ dečka, činjenice da je i žrtva možda „dobra“ devojka i nastojanja da udovolje prepostavljenim interesima publike da saznaju da li je žrtva provocirala,

da li je namerno prenaglasila ceo slučaj radi sticanja lične popularnosti, ucene poznatog čoveka i slično.

Sombor, Transženu Ivanu Kuharić (28) silovao vozač kamiona bugarskih tablica,

10. mart (*Informer*, 2015, Držao mi je nož pod vratom i silovao me, 10. mart)

Policija iz Sombora uhapsila je bugarskog državljanina V. Ž. (49), zbog sumnje da je u subotu, nešto iza ponoći, uz pretnju nožem, silovao transseksualca koji se predstavlja kao Ivana Kuharić (28). Bugarin je iste noći uhapšen i određen mu je pritvor.

U ekskluzivnoj ispovesti za *Informer*, Ivana nam je potvrdila da je silovana u kamionu bugarskih registarskih oznaka, na parkingu benzinske pumpe „Knez petrol“, na izlazu iz Sombora prema Staparu. *Dala sam oglas, u kom sam jasno navela da sam transseksualna prostitutka. Bugarin me je pozvao telefonom da dođem na parking kod „Knez petrola“. Kada sam ušla u kabinu, zahtevao je da ga oralno zadovoljam, što sam i učinila, ali mu to nije bilo dovoljno – priča Ivana.* Nakon toga, stavio joj je nož pod vrat, zaključao je vrata i naredio joj da se skine. Uplakana Ivana priča i dodaje da za četiri godine, koliko se bavi prostitucijom, nikada ništa slično nije doživela. – *Pre nego što sam izašla iz kamiona rekao mi je: „Ne podnosim trandže i volim da ih silujem. Nisi ti prva“* Ona kaže za sebe da je prava žena zarobljena u muškom telu, ali „ne još dugo“. – *Još sa 12 godina sam shvatila da sam drugaćija od ostalih dečaka. To su i oni primetili i bili su nemilosrdni prema meni. Zbog maltretiranja sam napustila i srednju poljoprivrednu školu. Posle toga nisam mogla nikako da nađem posao. Kad god bih ga tražila, doživljavala sam uvrede i poniženja zato što sam transseksualka. Od 7.000 dinara socijalne pomoći ne mogu da živim, te sam pre četiri godine počela da se bavim prostitucijom –* priča Ivana, i ponosno nam pokazuje svoje, kako kaže, prirodne grudi.

Inače, silovanja i nasilja nad prostitutkama uopšte ne postoje u medijima kao tema, verovatno zato što mediji prate službene izveštaje koji, opet sa svoje strane, seksualno nasilje možda smatraju delom „normalnog profesionalnog“ rizika prostitucije, kao da je obuhvaćeno prečutnim „pristankom“ žrtve. Ukratko, i teorija je uočila da prostituke kao da se svrstavaju u *not rapeable* kategoriju.⁴⁵ Naime, *not rapeable* su „loše žene“, a to su sve one koje se ne uklapaju u rodne konvencije – kao što su seksualna čistota, skromnost, uzdržanost – i one će lakše biti okrivljene da su same doprinele silovanju, nego žene koje poseduju „ženske vrline“. No, kako se većina savremenih žena po jednom ili drugom kriterijumu ne uklapa u stereotipan lik idealno „poštene dobre“ žene koja je po svim elementima ispunila očekivanja o tome kako poštena žena izgleda, kako se ponaša i slično, silovatelji često koriste te razloge da se opravdaju navodnim argumentima da je reč o „lošim ženama“. Nemoguće je porebiti izveštavanje o silovanju transžena i prostitutki, jer ma koji oblik nasilja nad prostitutkama jednostavno nije tema zastupljena u medijima. I ne samo kada je u pitanju nasilje, prostitucija i prostitutke su toliko retka medijska tema, da bi se mogao steći utisak da ta pojava uopšte i ne postoji u Srbiji.

Medijsko izveštavanje o seksualnom nasilju nad ženama u 2016. godini

Jagodina, Silovao bolesnu devojčicu, 23. januar (Večernje novosti, 2016, 23. januar) Muškarac R. V. (53), iz Jagodine, uhapšen je zbog sumnje da je silovao I. S. (16) 13. januara u svojoj kući. Nesrećna devojčica je čerka njegovih prijatelja, boluje od raka i zaostala je u razvoju. Kobnog dana I. S. je otišla kod

45 Anderson Kristine, 2015, Modern Misogyny: Anti-femism i a post feminist era, Oxford: Oxford University Press. str. 124.

R. V. da joj popravi laptop. Međutim, on ju je više puta silovao i pripretila da o tome nikome ne govori. Ona se ipak dan posle zločina poverila majci koja je odmah prijavila sve policiji. Pripadnici MUP-a dva dana kasnije pronašli su R.V. , koji je priznao šta je uradio. Određen mu je pritvor do 30 dana.

Bavanište, Napastvovao i treću staricu iz istog sela, 9 februar (Večernje novosti, Ilić. J. 2016, 9. februar, str. 13)

Posle višemesecne potrage, pančevačka policija stavila je konačno lisice na ruke Miodragu Đorđeviću (46), višestrukom silovatelju iz Bavaništa kod Kovina koji je, posle dve zatvorske kazne zbog istog dela, prošlog leta ponovo napao, pretukao i silovao osamdesetjednogodišnju staricu u tom selu. Deset godina odležanih u zatvoru zbog dva silovanja u Bavaništu, kada su mu žrtve bile takođe starice, nije obuzdalo bolesne pobude ovog čoveka. Dve i po godine nakon što je izašao iz zatvora, počinio je novo silovanje. Za žrtvu je ovaj put izabrao Lj. D., nemoćnu staricu koja nema porodicu, živi od socijalne pomoći sama u kući koju joj je na korišćenje ustupio Centar za socijalni rad u Kovinu. Upao je u njenu kuću avgusta 2015. godine dok je spavala i odmah počeo da je udara. Tukao ju je pesnicama po glavi sve dok starica nije prestala da mu pruža i najmanji otpor. Izmučenu ženu potom je primorao na oralni seks, nakon čega ju je silovao i nestao. Slučaj je odmah prijavljen pančevačkoj policiji. U kakvom je šoku bila žena i kakvo je zlostavljanje trpela, govori činjenica da silovatelja nije prepoznala, iako ga poznaje iz sela.

Novi Pazar, Pritvor petorici silovatelja devojke (Blic, 2016, 1. oktobar, str. 17)

Novopazarcima Hasibu M. (45), Edibu M. (43), Asmiru I.(20), Nuhiju B. (28) i Edisu D. (29) određen je pritvor do 30 dana zbog sumnje da su silovali S. P (27) , devojku s posebnim potrebama, potvrđeno za *Blic*, u Višem javnom tužilaštvu. Pritvor im je određen

kako ne bi uticali na svedoke i uznemiravali javnost. O istom slučaju izveštavali su i drugi mediji, na primer, *Happy TV* (2016, 30. septembar), te *Kurir* (*Kurir*, 2016, Horor u Novom Pazaru: Petorica muškaraca u kući silovala ženu ometenu u razvoju?! 29. septembar), gde se u naslovu ukazuje na to da se nedvosmisleno radi o izvršenom krivičnom delu. Epilog: obojica su osuđeni na po pet godina zatvora.⁴⁶

Presude za silovanje

Medijski izveštaji o seksualnom nasilju sadrže i neke od najboljih tekstova na nivou celih godina, u poređenju sa svim drugim medijskim prilozima. Takvi su, recimo, tekstovi objavljeni u nedeljniku *Vreme*, u okviru serije okruglih stolova i intervjuja sa stručnjakinjama o raznim oblicima rodno zasnovanog nasilja. Od 10 odsto žena koje se odluče da prijave silovanje, samo petina izdrži ceo sudski postupak do izricanja presude.⁴⁷ Oko 80 odsto odustane u nekom trenutku zbog sistema koji ih godinama provodi kroz istu traumu. One stalno moraju da ponavljaju istu priču: prvi put u policiji, onda na ginekološkom pregledu, sudskej medicini, kod tužioca, pa na pretresu što je svojevrsna sekundarna viktimizacija ionako već istraumatizovanih žrtava. Iako u teoriji imamo zakonske odredbe koje bi omogućile da se prvi iskaz tokom istražnog postupka snimi video-kamerom i koristi u kasnijem postupku, to se jednostavno ne primenjuje. Često, kad sve to prođu, iz spora izlaze kao gubitnice jer se silovatelj ili oslobađa usled nedostatka dokaza ili dobija kaznu na nivou zakonskog minimuma. Recimo, prosečna kazna u Srbiji je tri godine (mada nevladin sektor ima podatak da je to oko godinu dana, a da se višegodišnja kazna izriče u slučaju grupnih silovanja ili više krivičnih dela),

46 Beta, 2017, Silovali devojku sa posebnim potrebama – dobili pet godina, B92, 14. juli.

47 Petrušić S, 2016, Silovatelji se ne plaše naših zakona, NIN, 4 februar.

dok je na nivou Evropske unije oko osam godina. Zato i ne bi trebalo da nas čudi što bar 70 odsto silovanja izvrše povratnici, jer se očigledno ne plaše sistema takvog kakav jeste.⁴⁸ Iz teksta se ne uočavaju konkretni sagovornici, autorka Sandra Petrušić citira samo udžbenik Kriminalistike dr Branislava Simonovića, gde se navode situacije u kojima i žena koja nije ranije poznavala silovatelja može da se smatra odgovornom za svoje nepomišljeno ponašanje („šetanje po predgrađima i mračnim livadama“).

Beograd, Viši sud, Marjanu Petkovskom

40 meseci zatvora za silovanje (*Večernje novosti*, 2015, Silovatelju 40 meseci zatvora, 25. februar)

Marjan Petkovski (24) iz Smederevske Palanke osuđen je juče u Višem судu u Beogradu na tri godine i četiri meseca zatvora zbog silovanja M. P. (24), kojoj je tom prilikom naneo teške telesne povrede. Odlukom suda, do pravosnažnosti presude biće u kućnom pritvoru. Tokom silovanja, nožem joj je nanosio posekotine po telu. Devojci je polomio dva kičmena pršljena, a zatim joj i ukrao mobilni telefon. U jednom trenutku uspela je da iskoristi njegovu nepažnju i pobegne iz automobila. Petrovskom ovo nije prva optužba za bludne radnje. On je uhapšen i januara 2012. godine zbog sumnje da je obljubio maloletnicu, koju je upoznao preko „Fejsbuka“. Na prevaru ju je odveo u svoj stan, gde ju je prisilio na oralni seks, koji je snimio mobilnim telefonom. Maloletnica je o onome što se desilo u stanu čutala nekoliko dana i nije se poverila nikome, ali je Marijan uskoro ponovo pozvao insistirajući da opet dođe kod njega, preteći da će, ukoliko to ne uradi, snimak s mobilnog telefona poslati njenim roditeljima i staviti na „Fejsbuk“. Zbog ovoga, takođe pred Višim sudom u Beogradu, osuđen je na pet godina zatvora. Međutim, apelacioni sud ukinuo je ovu presudu i naložio novo suđenje, kad je pušten iz pritvora.

48 Ibid. U tekstu se navode izjave psihijatra dr Petra Ristovića i advokatkine ŽC-a Vanje Macanović.

Beograd, Osuđeni za silovanje i ubistvo slepe starice (*Informer*, 2016, 30. maj, str. 11) Apelacioni sud u Beogradu pravosnažno je osudio na po 18 godina zatvora Svetlanu Stanković i Dragišu Ristića, a Ratko Stankovića iz Glibovca na 16 i po godina zbog silovanja i svirepog ubistva nepokretne i slepe Zorke Stanković (90) u maju 2010. godine, u Smederevskoj Palanci. Za ovaj monstruozan zločin 2012. godine bio je osuđen na 17 godina zatvora samo Stanković, ali policija je u februaru prošle godine otkrila i uhapsila drugo dvoje zločinaca. Ratko je, inače, Svetlanin never i bio je zaljubljen u ženu svog brata. Kad je uhapšen, svu krivicu je preuzeo na sebe, želeći da zaštitи Svetlanu, a ona i Dragiša su narednih pet godina živeli kao da se ništa nije desilo. Međutim, Svetlanina deca, koja su joj u međuvremenu oduzeta i smeštена u hraniteljske porodice zbog zanemarivanja, pre godinu i po dana su ispričala starateljima o jednoj noći „kada je mama sa stricem i jednim čikom prala krv sa odeće!“ Staratelji su to prijavili policiji, počela je istraga i klupko oko celog zločina je počelo da se odmotava. Kako je utvrđeno tokom istrage, u Zorkinu kuću su 2010. godine upali Ratko, Dragiša i Svetlana, a moguće i Svetlanin tadašnji muž, koji je umro dve godine kasnije. Ratko i Dragiša najpre su silovali nesrećnu Zorku, a potom je iskasapili nožem i sekicom, u čemu im je pomagala i Svetlana. Da bi prikrili tragove, staricu su pokrili jorganom i zapalili joj kuću. Jedino što su iole vredno našli u staričinoj kući bio je stari kasetofon, koji su odneli! Meštani Glibovca kažu da su svi znali da Ratko nije sam ubio staricu. – *Svi su znali da se on u to vreme švalerisao sa snajkom Svetlanom. Dragiša je blago retardiran i u to vreme se nije odvajao od Ratka, Cece i njenog muža. Pili su i vukli se po selu. Ni Svetlaninog muža nije bilo briga što ona „švrlja“ sa svima redom i što mu je čak i brat sa ženom – kaže ovaj Glibovčanin.*

Kragujevac, Silovao staricu (76), pa dobio četiri godine robije (*Informer*, 2016, 7. jun, str. 11)

Živadin Živanović (21) iz Lozovika kod Jagodine pravosnažno je osuđen na četiri godine zatvora jer je u novembru 2014. godine zverski silovao Desanku Ilić (76) iz istog sela! Apelacioni sud iz Kragujevca je time usvojio žalbu Višeg tužilaštva iz Jagodine i preinačio presudu Višeg suda od 11. januara, kojom je Živanović bio osuđen na tri godine robije. Advokat Milovan Stojanović, punomoćnik silovane Desanke, kaže da se i on žalio na presudu Višeg suda jer je smatrao da je mala. – *Ova kazna je blaga, ali je povećanjem kazne pravda ipak zadovoljena. Živanović je tog dana bio pijan, a prema Desanki se ponašao kao zver. Ujedaju je i tukao, štipao po butinama, udarao po licu... –* priča advokat Stojanović. On dodaje da Živanović nije izrazio kajanje i da je negirao da je uopšte bio u njenoj kući, već da ga je Desanka lažno prijavila, što uopšte ne odgovara izvedenim dokazima. Inače, od posledica stresa nesrećna Desanka se donedavno lečila, a posle nemilog događaja, kada je Živanović na prevaru upao u njenu kuću i izjavljavao se nad njom dva sata, ona se plaši da boravi u svojoj kući, pa živi kod čerke.

Objavlјivanje punog imena i mesta odakle je žrtva u suprotnosti je s pravilima profesionalnog izveštavanja. Naime, Pravilnikom REM-a⁴⁹ predviđeno je: „prilikom informisanja o nasilju ili tragičnom događaju pružalač medijske usluge je dužan da to čini na način kojim se neće povrediti dostojanstvo ličnosti žrtve nasilja ili tragičnog događaja ili njoj bliskog lica, a naročito na način kojim se ona neće izložiti ponovnoj patnji.“ Takođe, u Kodeksu novinara Srbije,⁵⁰ navodi se obaveza

⁴⁹ Pravilnik o zaštiti ljudskih prava u oblasti pružanja medijskih usluga Saveta Regulatornog tela za elektronske medije iz 2015. godine

⁵⁰ Kodeks novinara Srbije – uputstva i smernice, Nino Brajović, 2008.

poštovanja privatnosti, dostojanstva i integriteta ljudi o kojima se piše, što je sve dovedeno u pitanje objavljivanjem punog imena žrtve, detaljnim opisom načina na koji je silovanje izvršeno, kao i upućivanjem na to gde trenutno žrtva boravi.

Izjave političara i funkcionera o nasilju nad ženama

Glavna medijska novina je ujedno i novi elemenat javnog političkog života u Srbiji u posmatranom periodu 2015–2016. Naime, reč je o pojavi javnih izjava najviših državnih funkcionera kojima se osuđuje nasilje nad ženama i obećava preduzimanje sistemskih mera za poboljšanje blagovremenosti i efikasnosti institucionalnog reagovanja na takve pojave, kao i njihovo doslednije i oštire sankcionisanje. Te izjave davane su povodom pojedinih slučajeva koji su svojom brutalnošću skrenuli pažnju javnosti, ali, interesantno, i prilikom raznih drugih javnih događaja. Te izjave imaju veliki značaj jer nikada ranije nisu s tog nivoa dolazile tako snažne, eksplicitne osude nasilja nad ženama. Na osnovu njih, jasno je da su donosioci odluka u Srbiji napravili zaokret u odnosu na prethodni period, jer sada jasno izražavaju postojanje političke volje da se na nasilje nad ženama reaguje efikasno. Time se stvara jedna drugačija klima, u kojoj rodno zasnovano nasilje neće biti smatrano privatnim problemom, tolerisano kao deo „kulture i mentaliteta” i neadekvatno sankcionisano. Iako izjave same po sebi još uvek ne znače veću bezbednost za žene, one sigurno jesu ohrabrujuće – kao prvi korak u preduzimanju korenitih poboljšanja u oblasti promene i primene zakonskih propisa, kao i organizovanja sinergičnog i blagovremenog delovanja institucija.

U pozitivnom smislu, ističu se izjave ministra policije Nebojše Stefanovića, i samog (tadašnjeg) premijera Aleksandra Vučića, predsednice Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost ministarke Zorane Mihajlović, kao i nezavisnih institucija. Značajno je pomenuti i to da, osim njihovih izjava koje su direktno u vezi s nasiljem nad ženama, postoji i niz izjava koje se odnose na rodnu ravnopravnost, a koje takođe doprinose kreiranju javnog diskursa u prilog poboljšanja opštег položaja žena u društvu i prevencije rodno zasnovanog nasilja.

Izjave osuda nasilja nad ženama

Izjave nosioca vodećih političkih funkcija upućuju na osudu nasilja nad ženama, njima se posredno podstiču žrtve da prijavljuju nasilje, apeluje se na povećanu efikasnost institucija u reagovanju u konkretnim slučajevima. Ponekada se konkretno govori i o politikama koje treba da doprinesu unapređivanju zaštite od nasilja. Kako svaka izjava može da se svrsta u nekoliko pomenutih kategorija, opredeljenje je da se navode po osobama koje su davale izjave, radije nego po vrstama i podvrstama izjava.

Aleksandar Vučić, premijer Republike Srbije

8. mart (B92.net, 2015, 8. mart)

„Uveren sam da ćemo u narednom periodu umeti da obezbedimo punu ravnopravnost i da se izborimo protiv onih koji misle da nasiljem nad ženama nešto mogu da dobiju i nešto mogu da postignu”.

7. avgust (Tanjug.rs, 2015, 7. avgust)

Premijer i Jankovićeva razgovarali su o najavljenim novim zakonskim rešenjima za sprečavanje nasilja nad ženama. Na

sastanku je konstatovano da je svako nasilje u porodici nedopustivo i da je neophodno još energičnije raditi na njegovom sprečavanju.

6. januar (*Tanjug.rs*, 2016, 6. januar)

Vučić je u Sigurnoj kući rekao: „Država će umeti da nasilnike nauči pameti.“ Premijer Srbije Aleksandar Vučić istakao je još i to da oseća prezir prema osobama koje čine nasilje u porodici, da za njih može da koristi samo reči „bitange i siledžije“ i poručio da niko od države nije jači, a to važi i za nasilnike.

Zorana Mihajlović, potpredsednica vladinog Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost i potpredsednica vlade

4. februar (*Blic.rs*, 2015, 4. februar)

Navodeći da je veliki broj žena u poslednjih nekoliko godina izgubio život u porodičnom nasilju, Mihajlovićeva je Tanjugu kazala da koordinaciono telo želi da se izbori s tim problemom koliko je to moguće, u saradnji sa svim resorima u Vladi RS. Kako je navela, to je apel svim ženama koje trpe porodično nasilje da ga prijave, jer samo tako sistem i država počinju na drugi način da se ponašaju i da funkcionišu.

8. februar (*Tanjug.rs*, 2016, 8. februar)

Potpredsednica Vlade Zorana Mihajlović, prilikom posete sigurnoj kući u Pančevu, izjavila je da je neophodno, posle boravka u sigurnoj kući, pomoći ženama da rade. Poručila je da je važno i to da društvo pomogne ženama da se – kada napuste tu instituciju – ekonomski osamostale. Mihajlovićeva je podsetila na to da je Vlada RS usvojila Predlog zakona o rodnoj ravnopravnosti, koji predviđa borbu protiv porodičnog i partnerskog nasilja nad ženama, kao i uvođenje nacionalnog SOS telefona i savetovališta. Posebnu pažnju posvetili su prevenciji tog nasilja. Moramo svi kao društvo da se potrudimo da pomognemo u ekonomskom osnaživanju žena kada izađu iz sigurne kuće, odnosno

da im se omogući da rade i izdržavaju svoju decu. Mihajlovićeva, koja je i predsednica vladinog Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost, kazala je da je Sigurna kuća u Pančevu jedna od najbolje organizovanih u Srbiji, s obzirom na to što radi 24 sata dnevno, te da može da bude primer ostalim sigurnim kućama. Mihajlovićeva je dodala da kad god obilazi neki grad, poseti i sigurnu kuću, ukoliko ona tu postoji.

Izjave podrške rodnoj ravnopravnosti

Zorana Mihajlović, predsednica vladinog Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost i potpredsednica vlade

13. februar (*Pressonline.rs*, 2015, 13. februar)

Doneće se akcioni plan za podršku ženskom preduzetništvu.

20. februar (*Blic.rs*, 2015, 20. februar)

Moramo svi zajedno da menjamo ono što je skoro postalo model ponašanja i da zaustavimo nasilje.

8. mart (*Rts.rs*, 2015, 8. mart)

Ekonomski snažna žena je sasvim sigurno i slobodna žena.

16. april (*B92.net*, 2015, 16. april)

Žene u javnom životu u Srbiji imaju odgovornost da promovišu sposobnost, efikasnost i ženstvenost u politici, treba da naprave bar jedan korak ka rušenju stereotipa, jer je to način da društvo povedemo napred.

2. februar (*Tanjug.rs*, 2016, 2. februar)

Srbija je prva van Evropske unije koja je uvela Indeks rodne ravnopravnosti. Rezultati su najbolji u oblasti moći, i ne samo kada je reč o ženama u parlamentu, već i zbog toga što imamo ženu na čelu NBS. Kada imate ženu na mestu guvernera, a to se smatra jednom od

najmoćnijih institucija, Srbija ima povoljnu poziciju. Žene moramo da zaposlimo, kada žene rade, jednakim kao muškarci, i primaju istu platu za isti posao, onda možemo da govorimo o rodnoj ravnopravnosti i osnovi privrednog razvoja.

Najgori medijski momenti u dvogodišnjem periodu (2015–2016)

Rasprostranjena je praksa tabloidnih medija da ne poštuju princip profesionalne etike koja se najčešće sastoji od kršenja prava na privatnost, kršenja prava na dostojanstvo žrtve, diskriminacije po osnovu roda, kršenja prava na pretpostavku nevinosti nasilnika i otkrivanja identiteta osumnjičenih, dece, žrtava i drugih aktera. Često je i objavljivanje uz nemirujućih sadržaja i objavljivanje podataka koji upućuju na identitet maloletnika (uglavnom dece nasilnika i žrtve), navođenje raznih tračeva i podataka koji nisu od javnog interesa. Ali to nepoštovanje principa profesionalne etike u nekim slučajevima je drastično, zbog čega su ti slučajevi izneti i pred Savet za štampu koji je odlučio uglavnom prihvatanjem žalbi, donošenjem odluke da je zaista reč o kršenju profesionalne etike.

Kvaziduhovitost dnevnih listova *Alo* („Ubio ženu jer je tražila seks“, objavljeno 29. novembra 2016) i *Informer* („Ženi presudio letvom posle svađe oko seksa“, objavljeno 29. novembra 2016)⁵¹

Kada se tragična situacija predstavlja kao smešna i traži odgovornost žrtve na zabavan način, to je u medijskoj komunikaciji nedozvoljena kvaziduhovitost. Gotovo je neverovatno da treba naglašavati to

kako prebijanje bilo koga nije smešno,⁵² u najmanju ruku je neprimereno, a zapravo je bezosećajno i degutantno.⁵³ Žalbu Autonomnog ženskog centra protiv oba teksta (u dnevnim listovima *Alo* i *Informer*) uvažio je Savet za štampu. Naime, na osnovu izjava neimenovanih svedoka, objavljeno je da je osumnjičeni muškarac „ubio ženu jer je tražila seks“. Prema oceni podnosioca žalbe, *Alo* je preneo prepostavke i glasine, pomoću kojih se žrtva u potpunosti izvrgava ruglu i čime se narušava njeno dostojanstvo, dok je ubistvo banalizovano do krajnjih granica. Umesto da se nasilno ponašanje i ubistvo osude, ovakvim tekstovima nasilnikova odgovornost je relativizovana, a uzroci za zločin su predstavljeni u navodnom ponašanju ubijene žene. Budući da partnersko nasilje nije problem ni samo ove žene, niti samo te porodice, već čitavog društva, potpuno je neprihvatljivo da se o tome izveštava svođenjem čitave priče na nagađanja o uzroku ubistva. Članovi Komisije za žalbe ocenili su da je način na koji je list izvestio o ubistvu neprihvatljiv sa etičkog stanovišta, jer ne samo da se tragičan događaj predstavlja kao farsa, već se i žrtva dodatno viktimizuje – označava kao krivac i time se praktično opravdava ubistvo.

Savet za štampu, u januaru 2017. godine, odlučio je da je dnevni list *Alo* tekstrom „Ubio ženu jer je tražila seks“, objavljenim 29. novembra 2016. godine, prekršio tačke 2 i 5 Odeljka I (Istinitost izveštavanja) Kodeksa novinara Srbije, o obavezi novinara i urednika da prave jasnu razliku između činjenica koje prenose, komentara, prepostavki i nagađanja, kao i da je s novinarstvom nespojivo objavljivanje neosnovanih optužbi, kleveta i glasina; prekršio je tačke 3 i 5 Odeljka IV (Odgovornost novinara), prema kojima je novinar dužan da poštuje pravilo prepostavke nevinosti, te da ne sme nikoga proglašiti krivim do izricanja sudske presude, kao i da je dužan da štiti prava i dostojanstvo žrtava zločina;

51 Savet za štampu, 2017, Zapisnici sa sednice Komisije za žalbe, 1. februar.

52 Iz obrazloženja Komisije za žalbe.

53 Skrozna T, 2016, Vreme, 31. mart

prekršio je i tačku 2 Poglavlja VII (Poštovanje privatnosti) o obavezi novinara da poštuje privatnost, dostojanstvo i integritet ljudi o kojima piše. Dnevnom listu *Alo* naloženo je da odluku pomenute komisije objavi u svom štampanom i on-lajn izdanju, najkasnije pet dana od dana prijema odluke.

Javna opomena sa istim obrazloženjem izrečena je i dnevnom lisu *Informer*, za tekst „Ženi presudio letvom posle svađe oko seksa”, koji je objavljen 29. novembra 2016.⁵⁴

Fotografije su često, takođe, bile senzacionalističke, a kada je bilo reči o javnim ličnostima, tekst je često neprimereno ilustrovan, a fotografija potpisana na krajnje neodgovarajući način.⁵⁵ Na primer, u februaru 2015, u listu *Kurir*, posle serije neprimerenih tekstova o nasilju Vlade Stanojevića nad suprugom, ispod fotografije Ana Marije Žujović (žrtve partnerskog nasilja) i muškarca pored nje, stoji potpis „Jao kako li tek ti biješ?”, kod njene fotografije i „Hoćeš da te odgurnem u predelu lica”, kod fotografije muškarca.

Blic o ženama ubicama

Savet za štampu, u februaru 2016. godine, doneo je odluku,⁵⁶ po žalbi Autonomnog ženskog centra,⁵⁷ protiv teksta „Žene ubice na Balkanu: ređe ubijaju od muškaraca, ali su njihovi zločini monstruozniji”, koji je objavljen 14. februara 2016. godine, u štampanom i on-lajn izdanju dnevnog lista *Blic*.

Odlučeno je da je *Blic* prekršio tačku 1 Odeljka I (Istinitost izveštavanja) Kodeksa novinara Srbije, prema kojoj je obaveza novinara da tačno, objektivno i blagovremeno izvesti o događajima od interesa za javnost, poštujući pravo javnosti

da zna istinu i držeći se osnovnih standarda novinarske profesije. *Blic* je takođe, po odluci Saveta za štampu, prekršio i tačku 3 Odeljka V (Novinarska pažnja), prema kojoj je prečutkivanje činjenica koje mogu bitno da utiču na stav javnosti o nekom događaju jednako njihovom namernom iskrivljivanju ili iznošenju laži. Listu *Blic* naloženo je da ovu odluku objavi u svom štampanom i on-lajn izdanju, u roku od pet dana od dana dostavljanja odluke.

Žalbom je ukazano na to da naslov ne odgovara sadržaju teksta, jer je i psiholog, sagovornik lista *Blic*, naveo da nema mnogo razlike između ubistava koje čine žene i onih kada su ubice muškarci. Tekst, ističe se, donosi pregled ubistava koje su počinile žene u poslednjih 11 godina, a da, pritom, ne daje nikakvo poređenje sa ubistvima koja su počinili muškarci, čime su i prečutane činjenice koje mogu bitno da utiču na stav javnosti. U žalbi je istaknuto i to da je jasna namera autorka teksta i uredništva lista *Blic* da se žene degradiraju i diskriminišu, te su prekršene i odredbe pomenutog kodeksa u vezi sa zabranom diskriminacije. Takođe, Kodeks je prekršen i upotreborom seksističkih fraza, poput „nežniji pol”.

Blic je osporio pravo nevladine organizacije koja se, kako tvdi, „sama deklariše kao feministička grupa žena”, da podnese žalbu, jer nema slobodu da govori u ime svih žena i ne može zastupati prava onih koje ne podržavaju feminističke teorije, ne shvatajući da se feminističke grupe upravo bave ženskim pravima, bez obzira na to da li je svaka žena pomenuta u tekstu pojedinačno feministkinja ili nije. Istaknuto je i to da novinari imaju pravo da – u skladu sa zakonom – objave svoje mišljenje i vrednosne sudove. Prema oceni članova navedene komisije, tekst nije napisan s dužnom novinarskom pažnjom, podaci su uglavnom iz neimenovanih izvora i – čini se – nasumično izabrani. Većina članova ove komisije ocenila je da teza iz naslova

54 Savet za štampu, 2016, Žalbeni postupci, 14. februar.

55 Lutovac M., 2015, Tabloidno izveštavanje o nasilju u porodici, Cenzolovka, 22. maj.

56 Savet za štampu, 2016, Žalbeni postupci, 14. februar.

57 Ibid.

nema potvrdu u tekstu, odnosno da se iz dostupnih podataka ne može zaključiti da žene ubijaju „ređe, a monstruoznije”, tim pre što u tekstu ne postoje nikakvi podaci o tome koliko često i na koji način ubijaju muškarci.

Mizoginija u Pečatu

Savet za štampu, u septembru 2016. godine, izrekao je javnu opomenu magazinu *Pečat*,⁵⁸ zbog teksta „Vaskrsli titoizam ili kako se obračunati sa neprijateljima”, koji je objavljen 9. septembra 2016. godine. Naime, magazin *Pečat* je tim tekstrom prekršio tačku 1 Odeljka IV (Odgovornost novinara) Kodeksa novinara Srbije, kada je reč o obavezi novinara da se suprotstavi svima koji krše ljudska prava ili se zalažu za bilo koju vrstu diskriminacije, govor mržnje ili podsticanje nasilja. Takođe, prekršio je i tačku 4 Odeljka V (Novinarska pažnja), prema kojoj novinar mora biti svestan opasnosti od diskriminacije koju mogu da šire mediji, te treba da učini sve da izbegne diskriminaciju zasnovanu, između ostalog, na rasu, polu, starosti, seksualnom opredeljenju, jeziku, veri, političkom i drugom mišljenju, nacionalnom ili društvenom poreklu.

Mreža Žene protiv nasilja podnela je žalbu zbog dela teksta, u kojem se, između ostalog, kaže da je većina naših kustoskinja „fizički neprivlačna”, „babastog stajlinga” i „muškobanjasta”, da „intelektualke, kao i feministkinje, žele da u prvi plan stave svoje umne sposobnosti, da se takmiče sa muškarcima, pa je njihova ženstvenost prva na udaru”, da „zatomnjuju ženu i majku u sebi i oko sebe”. U žalbi je naglašeno da je ovakav način izveštavanja u suprotnosti ne samo s tačkama pomenutog kodeksa koje zabranjuju diskriminaciju, već i s duhom tog dokumenta i profesionalnim standardima koji nalažu istinito i objektivno izveštavanje u

javnom interesu. „Predstavljanje u kontekstu njihove ‘ženstvenosti’ i objašnjavanje njihovih postupaka tezama o načinu na koji žive, oblače se i ponašaju, nije ni istinito, ni objektivno, a ovde je jedino u službi različitih političkih interesa,” navodi se u žalbi.

Komisija za žalbe ocenila je da je tekst uvredljiv za žene i da ih degradira, svodeći ih na „izgled” i isključivo na „tradicionalne” uloge, koje im autor teksta dodeljuje. Deo teksta na koji se podnoscac žalbe žalio, nesumnjivo je, prema mišljenju ove komisije, diskriminatoran, a posebno je sporan deo u kojem se – kao na negativnu pojavu – ukazuje na to da žene žele da se takmiče s muškarcima. Komisija podseća da Kodeks novinara Srbije zabranjuje svaku diskriminaciju, uključujući i rodnu, odnosno da je novinarska profesija nespojiva sa širenjem bilo koje vrste: polnih, rodnih, etičkih, rasnih, socijalnih ili verskih stereotipa. Kodeksom je precizirano i to da predrasude koje novinari privatno imaju ne smeju da budu objavljene ni u kakvom kontekstu, ni otvoreno, niti prikriveno. U ovom slučaju, autor teksta, prema oceni pomenute komisije, otvoreno je objavio svoje predrasude i izneo neprihvatljive diskriminatorene stavove. Zbog toga, jednoglasno je odlučeno da se izrekne javna opomena.

Slučaj o kome se najviše pisalo

Slično ogromnoj medijskoj prezentaciji slučaja ubistva Tijane Jurić u prethodnom analiziranom periodu, mediji su u 2016. godini najviše pažnje posvetili ubistvu pevačice *Grand produkcije* – Jelene Kršmanović Marjanović, čiji ubica u vreme završetka ove studije (avgust 2017) još nije bio pronađen. Slično predstavljanju slučaja Tijane Jurić, kvantitet objavljenog materijala daleko prevazilazi značaj događaja. Dok se u prethodnom slučaju možda može naći

⁵⁸ Savet za štampu, 2016, Žalbeni postupci, 9. septembar.

opravdanje jer je žrtva dete, što javnost uvek posebno mobilise, u ovom slučaju ključni momenat održavanja napetosti u javnosti jeste činjenica da ni posle svih napora policije i obećavajućih izjava zvaničnika, ubica još uvek nije pronađen. Slučaj su pratili mahom senzacionalistički tekstovi, s prizvukom medijske kampanje tipa moralne panike, širenjem straha da će biti još žrtava, da je neuhvaćeni ubica pretnja svima, ludak, patološki tip koji vreba na društvenim mrežama, pripadnik opasne sekte, da svima preti kao potencijalni serijski ubica. Žrtvi se, ponekad čak i uz najbolju namjeru, uskraćuje pravo na privatnost, oduzima dostojanstvo. S druge strane, zvanični podaci vrlo se često menjaju, kako bi se realnost preokrenula i iz nečeg strašnog transformisala u nešto „zabavno“ za publiku.

Čak je nacionalni *Dnevnik* 2 na RTS1 doneo vest o ovom slučaju (3. aprila u nacionalnom Dnevniku 2: „Pronađeno telo pevačice Jelene Krsmanović Marjanović – policija sumnja na ubistvo. Telo pevačice Jelene Marjanović pronađeno je u kanalu u naselju Crvenka u opštini Palilula potvrđio je ministar unutrašnjih poslova. Nestanak pevačice juče je prijavio njen suprug, policija veruje da je reč o ubistvu ali detalji zločina kao i potencijalni osumnjičeni još nisu poznati. Mediji su preneli da su na nasipu bili i njen suprug i kćerka. Na potezu od nasipa ka glavnom putu nekoliko metara od tela pronađeni su Jelenina patika i mobilni telefon. Policija sumnja na ubistvo jer su na telu uočene povrede oštrim predmetom. Detalji nisu saopšteni.“)

Tekstovi posvećeni ovoj temi su senzacionalistički i – slično kao i u slučaju ubijene Tijane Jurić – zadiru bez mnogo skrupula u privatnost svih aktera, iznoseći privatne detalje, gotovo neverovatne pretpostavke, najave hapšenja osobe iz okoline ubijene, uz traženje uzroka u sektama, s jasno identifikabilnim adresama, maloletnim licima i slično. Iako je cela serija medijskih izveštaja o ovom slučaju

motivisana time što je ubijena bila osoba sa estrade, iz drugog plana, ipak, između redova, dolazi do izražaja i građanska revoltiranost neefikasnošću policije da rasvetli ovaj slučaj.

Nedeljničnik *Vreme* upozorio je⁵⁹ na to da je od medijske do političke manipulacije, i obrnuto – kratko rastojanje, dok je od stvarne tragedije iz dana u dan pravljena jeftina sapunica, od policijske istrage komedija apsurda, a u trci za šokantnim naslovima i skandal-vestima zgažen je i iscepan novinarski kodeks. Ne zna se jedino zašto i kome to ide u prilog.

Reagovao je i Savet za štampu i upozorio je na to da je kršenje novinarskog kodeksa kulminiralo u slučaju ubistva Jelene Marjanović. Od 2. do 26. aprila, konstatovao je pomenuti savet, napisano je 98 tekstova o tom ubistvu, u kojima je prekršen novinarski kodeks, a oni u kojima je izveštavanje ispunilo standarde – mogu se nabrojati na prste. U većini tekstova ne poštuju se pretpostavka nevinosti i pravo na privatnost, upire se prstom u muža kao ubicu, previše se poziva na anonimne izvore.

59 Hrašovec Milanović I., 2016, Slučaj ubistva u medijima, *Vreme*, 5. maj, str. 25.

Kako protiv nasilja - uloga medija

Sadržaj

1. *Vesti_Frankfurt*, 2016, Pevačica Granda nađena mrtva, 4. april
2. *Vesti_Frankfurt*, 2016, Muž pod istragom?, 5. april
3. *Telegrad.rs*, 2016, Muž ubijene pevačice zadržavaju 30 dana u pritvoru, 5. april
4. *Blic.rs*, 2016, Muž Jelene Krsmanović i dalje u policiji, zadržavanje ističe u toku dana, 5. april
5. *Srbijadanas.com*, 2016, Kriminolog otkriva: Jelena je ubijena iz strasti, zbog velike količine mržnje!, 4. april.
6. *Pulsonline.rs*, 2016, Novi detalji: Pevačicu kasapili do smrti na nasipu, 4. april .
7. *Telegraf.rs*, 2016, Muž ubijene pevačice i dalje u pritvoru: Reči njegovog oca će vas ostaviti bez teksta!, 4. april.
8. *Telegraf.rs*, 2016, Pronađena tuđa krv na mestu ubijene Jelene?, Policija analizira DNK koji možda pripada ubici, 4. april.
9. *Alo!*, 2016, Porodice u zavadi posle ubistva zvezde „Granda „, 5. april
10. *Blic.rs*, 2016, Jelenin muž ostaje u policiji, Zoranov otac: Svi redom smo osumnjičeni, 4. april
11. *Večernje novosti*, 2016, Sumnjiva uloga muža u ubistvu pevačice, 5. april
12. *Blic*, 2016, Veče pre ubistva izmirila dug, 5. april
13. *Blic*, 2016, Muž i po drugi put prošao poligraf, 5. april
14. *Informer*, 2016, Nećemo da čujemo za Zorana dok se ne utvrdi da li je ubica!, 5. april
15. *Informer*, 2016, Šta krije muž, 5. april
16. *Politika*, 2016, Suprug ubijene pevačice prošao poligraf, ostao u pritvoru, 5. april
17. *Srpski telegraf*, 2016, Kolega se oprostio dirljivim pismom, 5. april
18. *Kurir*, 2016, Strina ubijene pevačice tvrdi da je predosetila tragediju: Rekla mi je da će ona sigurno umreti sledeća, 5. april
19. *Kurir*, 2016, Jelena se pred smrt posvađala sa mužem, 5. april
20. *Dnevnik*, 2016, Suprug ubijene pevačice i dalje u pritvoru, čeka se novi poligraf, 5. april
21. *Srpski telegraf*, 2016, Jadranka Barjaktarović o ubistvu: Ne verujem da je Jecu mogao da ubije Zoran, 5. april
22. *Srpski telegraf*, 2016, Hladan kao špricer na pitanja o ubistvu!, 5. april
23. *Telegraf.rs*, 2016, Rođaka muža ubijene Jelene Marjanović otkrila odakle krv na Zoranovim rukama, 5. april
24. *Telegraf.rs*, 2016, Policija traži čekić kojim je ubijena Jelena: Zatvoren prilaz mestu na kom je stradala pevačica, 5. april
25. *Kurir.rs*, 2016, Video hitovi koje godinama slušamo, Da li ste znali da su Jelena i Zoran napisali Tanjin Zlatnik, 5. april
26. *Blic.rs*, 2016, Ubistvo pevačice, Zoranov otac: Da je moj sin ubica, ja bih ga se odrekao, 5. april
27. *Informer*, 2016, Jelenu je usmratio Fejsbuk manjak!, 6. april
28. *Informer*, 2016, ZORAN UHVAĆEN U SILNIM LAŽIMA Ipak, nema dokaza da je umešan u zločin, 6. april
29. *Alo!*, 2016, Ubica pevačici smrskao glavu drvenom palicom!, 6. april
30. *Blic*, 2016, Strele odnete iz porodične kuće, 6. april
31. *Kurir*, 2016, Jeca i ja smo često maštale kako ćemo postati zvezde!, 6. april
32. *Blic.rs*, 2016, MUK U DOMU UBIJENE PEVAČICE Policija okružila kuću, Zoran otišao kod Jelenine majke, 6. april
33. *Blic*, 2016, Policijska istraga usmerena na DNK, 7. April
34. *Kurir.rs*, 2016,(KURIR TV) TUGA U KUĆI UBIJENE JELENE: Policija dežura od sinoć, Zoran izašao da vidi crku, 6. april
35. *Telegraf.rs*, 2016, Način na koji je Jelena Marjanovic ubijena otkriva KO JE UBICA!, 6. april
36. *Večernje novosti*, 2016, Ključan dan pre ubistva, 7. april

Kako protiv nasilja - uloga medija

Sadržaj

37. *Alo!*, Jelenu ubio manjak sa Fejsbuka, 7. april
38. *Dnevnik*, 2016, Jelena je poznavala ubicu, monstrum imao pomagača, 7. april
39. *Informer*, 2016, Ćerka pitala Zorana: Tata, da li si našao mamu, 7. april
40. *Kurir*, 2016, Izgubio sam sve na svetu, 7. april
41. *Blic Puls*, 2016, Mučila se celog života, mučki su je i ubili, 7. april
42. *Kurir*, 2016, Boli me što misle da sam ja ubica, 8. april
43. *Informer*, 2016, Zorane, ne možeš ti to da razumeš, pred smrt poručila pevačica mužu, 8. april
44. *Alo!*, 2016, Jelenin ubica došao na sahranu, 8. april
45. *Blic*, 2016, Naša ljubav bila je prejaka za ovaj svet, 8. april
46. *Kurir*, 2016, Nada Topčagić: Šokiraće vas ko je ubica, 8. april
47. *Kurir*, 2016, Majčin vapaj, ne zatravavajte mi dete!, 8. april
48. *Dnevnik*, 2016, Jelenu ubio manjak s Fejsbuka?, 10. april
49. *Blic*, 2016, Jelenina majka: Progovoriću čim uhvate monstruma, 10. april
50. *Informer*, 2016, Savršen zločin, 10. April
51. *Scandal*, 2016, Ne osećam krivicu zbog Jecinog ubistva, 10. april
52. *Blic*, 2016, Sve Jelenine slike sam sklonio zbog čerkice, 12. april
53. *Večernje novosti*, 2016, Ključ Jeleninog ubistva staje u „pola sata”, 12. april
54. *Politika*, 2016, Vihor na saslušanju u policiji, 12. april
55. *Kurir*, 2016, Mala Jana rekla policiji: „Dogodilo se nešto strašno”, 12. april
56. *Telegraf.rs*, 2016, Pronađen novi dokaz na mestu gde je ubijena Jelena Marjanović, 12. april.
57. *Alo!*, 2016, Zoran pobegao, plašeći se: „Nismo sektaši i ubice”, 13. april.
58. *Informer*, 2016, Zoran u vreme zločina isključio telefon, 13. april.
59. *Blic*, 2016, Policajci: Znamo ko je ubio Jelenu, 13. april.
60. *Politika*, 2016, Crvenka kao Tvin Piks, 13. april.

Presude u slučajevima nasilja u krugovima javnosti poznatih osoba

Najviše medijskog prostora poklonjeno je detaljnem praćenju nekoliko slučajeva, veoma medijski zastupljenih i u prethodnom periodu, a koji se odnose na osobe poznate kao Čume, Sindi, Adil.⁶⁰ U posmatranom periodu (2015–2016), pojavljuju se i serije medijskih izveštaja o nasilju TV voditelja Vladimira Stanojevića prema njegovo verenici fitnes-instruktorki Ana Mariji Žujović, kao i o nasilju baletana Gorana Stanića prema supruzi glumici Mini Lazarević.

Karakteristika izveštavanja o ovim slučajevima jeste to što je – po pravilu – reč o višemesečnim izdanjima serijskih nastavaka. Iako uglavnom nije reč o najtežim delima femicida ili silovanja, odsustvo najtežih posledica ne opravdava stil tih izveštaja na način „lakih nota“. Oni se obično objavljaju u rubrikama namenjenim zabavi i estradnim vestima i predstavljaju priloge istog nivoa kao „vest“, gde je par sa estrade proveo zimovanje ili letovanje, nabavio novi automobil ili se uselio u novu kuću, dobio dete ili angažman u novoj seriji. Sve to relativizuje i normalizuje nasilje, čija bi poruka mogla da bude da je to deo „normalne“ svakodnevice svih ljudi kada „toga“ ima i među poznatima i imućnima.

**Beograd, Treći osnovni sud,
Ljubiša Buha Čume (50) sklopio je
nagodbu s Trećim osnovnim tužilaštvom,
2. april (Informer, 2015, 2. april)**

Svedok-saradnik, koji je u pritvoru

⁶⁰ Kurir, 2015, Adilu preti tri godine zatvora, 16. mart; Blic, 2015, Adil bez kazne za prebijanje žene, 17. mart; Kurir, 2015, Džejova čerka oduzima Adilu dete, 4. april; Informer, 2015, Pomerili se Ana i Adil, 20. maj; Informer, 2015, Ana oprostila batine, 1. jun; Blic, 2015, Moja čerka neće da se pomiri sa Adilom nikada, 22. jun; Blic, 2015, Adil će učiniti sve da izbegne krivični dosije, 26. jun; Blic.rs, 2015, Džejova čerka neće da tereti muža, 24. septembar.

od 15. novembra, priznao da je napao policajce i suprugu – u zamenu za godinu kućnog zatvora. U slučaju presude Čumetu za porodično nasilje, mediji prate ročišta od januara do aprila, s raznim detaljima, izveštavajući o prethodnim postupcima koji se vode od 2011. godine protiv Čumeta zbog nasilja u porodici, o odeći oštećene Ivane Buha, prenose njihove izjave o odlaganju ročišta, optužbe za krađu, ispitivanje porekla Čumetovih „miliona“, i slično. Buha se optužnim predlogom tereti i da je 8. novembra izvršio krivično delo nasilja u porodici, odnosno prema svojoj supruzi, nakon čega je napao istu dvojicu članova obezbeđenja i time izvršio i treće krivično delo – napad na službeno lice.

Mediji i dalje izveštavaju o nasilju nad bivšom modelsicom Sindi

Suđenje za porodično nasilje Nikoli Pavloviću, bivšem mužu modelsice Sindi – Ivane Stamenković (Đorđević V, Katić D, 2015, Večernje novosti, 12. mart)

Sindi besna: Zakon štiti nasilnike, 17. april (Jokić, V., 2015, Blic on-lajn, 17. april) Sled događaja je ovakav: Ivana je tužila Nikolu za porodično nasilje, potom je on na sudu dobio starateljstvo. Revoltirana presudom, Ivana mu je svašta rekla i on je podigao privatnu tužbu za uvrede. Iako je izgubila starateljstvo, Ivana ne odustaje od te borbe, koju sada vodi na društvenim mrežama. – *Da čovek protiv koga je podignut optužni predlog za krivično delo nasilje u porodici dobije starateljstvo i da takvog čoveka sudski veštaci proglose podobnjim starateljem... To može samo u Srbiji! Sramota!* – napisala je Ivana na Fejsbuku. Nekadašnja „modelsica revoltirana je još jednim odlaganjem ročišta u postupku koji vodi protiv bivšeg muža, koga je optužila da ju je tukao. Bivši supružnici Ivana Stamenković Sindi (36) i Nikola Pavlović (33) već duže vreme su u pravom ratu. Nakon izgubljene borbe za starateljstvo nad kćerkom Petrom (4), Sindi je obelodanila da je trpela nasilje u

porodici. Zbog toga je podneta tužbu protiv bivšeg muža. Još jedno u nizu ročića u ovom gorkom slučaju trebalo je da se održi juče u Trećem opštinskom sudu u Beogradu u 10 sati, ali je odloženo zato što se Pavlović, kao i prethodnog puta, nije pojavio. Ivana je u sud stigla sa svojim advokatom, ali je već nakon nekoliko minuta izašla vidno iznervirana.

Godinu 2015. u medijima obeležilo je nasilje voditelja Vladimira Stanojevića prema njegovoj verenici, fitnes-instruktorki Ana Mariji Žujović. Vest je objavljena prvi put 2015. godine, u on-lajn izdanju *Kurir* 3. februara. O ovom slučaju nasilja mediji su pisali kontinuirano, uglavnom *Kurir*, *Alo*, *Informer*. Objavljeno je preko sto „nastavaka ovog serijala, od kojih je većina bila senzacionalističkog karaktera, čime je moglo da se proizvede mišljenje o relativizaciji ozbiljnosti i značaja nasilja. Izdvaja se ipak *Politika*, tekstom Katarine Đorđević, „Zašto građanska Srbija čuti o Ani Mariji Žujović“ 10. februara, koji navodi reakcije povodom ovog slučaja Mreže žena protiv nasilja, AŽC-a, Aleksandre Nestorov, Gordane Čomić, Jelene Karleuše i drugih. Svi pomenuti selekcionirani komentari zadiru u suštinu nasilja, na primer, postavljajući pitanja okrivljavanja žrtve, licemerja javnosti, pogrešnog predstavljanja nasilja i o nekažnjavanju nasilnika.

Pozitivni uticaji medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama u krugovima javnosti poznatih ličnosti

Pozitivni uticaji masovnog izveštavanja o nasilju u krugovima poznatih retki su, jer je ta tematska oblast najčešće primer senzacionalističkog, tabloidnog pristupa medija problemu nasilja. Ipak, s vremenom na vreme, mogu se naći i sadržaji koji predstavljaju pravu i važnu osudu nasilja,

razmatranje društvenih posledica tolerisanog nasilja, promišljanje dinamike nasilja, poruke o pravoj prirodi nasilja i nasilnika i slično. Kako izveštaji o nasilju u krugovima poznatih privlače pažnju, tim su vredniji ti pozitivni sadržaji, kao i vrlo jednostavne poruke koje oni mogu da sadrže, na primer – da žene ne smeju da trpe nasilje.

Starleta Milica Živanović – Mimi Oro doživljavala nasilje od makroa Mihajla Maksimovića, ispovest za *Kurir*, 8. januar (*Kurir*, 2015, Brutalno me tukao jer nisam htela da spavam sa trojicom, 8. januar) O ovom slučaju i fenomenu otkrivenе elitne prostitucije veoma dobro piše Ivana Milanović Hrašovec u tekstu „Oro i Sup“, objavljenom u nedeljniku *Vreme*, 8. januara. (*Vreme*, 2015, Oro i Sup, 8. januar). U tekstu se ona kritički osvrće na izjavu funkcionera SPS-a Branka Ružića, u kojoj on kaže da prostituciju treba legalizovati. Ona poredi nemački i holandski model sa švedskim modelom, gde švedski model koji kažnjava trgovce i korisnike, donosi mnogo bolje rezultate koji se u tekstu pominju. Takođe, kritikuje izveštavanje gde se otkrivaju imena devojaka, a makroi se štite, pa se tako u ovom slučaju lice makroa moglo videti samo u *Kuriru* i to zamagljeno, dok su se novine punile silikonskim selfijima Mimi Oro. Izvod iz teksta: „Da je švedski model ovde primenjiv, devojke koje žive od prostitucije bile bi ‘zatamnjene’ u medijima. Umesto o njima, izveštavalо bi se o imenima makroa, političара, fudbalera i direktora. Tek tad bi to postala i afera i slučaj sa pokrićem, a ovako samo dim i ništa.“

Porodično nasilje dečka Bebe Balašević, 19. decembar (*Blic*, 2015, Šamarao me je, a ja sam čutala zbog sramote, 19. decembar) Ovako počinje svoju ispovest za *Blic* Jelena – Beba Balašević, rediteljka i funkcionerka Demokratske stranke, koja je pre tri godine bila žrtva partnerskog nasilja. Njena veza je u početku bila jedna od onih lepih, kao i sve druge veze. Nikada nije ni pomislila da je s

nekim ko bi mogao da je povredi i da bude nasilan prema njoj. Ipak... – *Prvo je počelo sa psihičkom torturom. Vređanjem. Što sam duže bila s njim, svađe su prerastale u gurkanja, odgurivanja. Sve dok nije pao prvi šamar* priseća se Jelena, koja je s nasilnikom bila u vezi skoro dve godine. Nakon prvog šamara, i njoj je, kao i većini žena koje dožive nasilje od partnera, pripredjen isti scenario. Plakanje, kukanje, izvinjavanje i obećanje da se to nikada više neće ponoviti. – *E, u tome je caka. To je ta rečenica na koju većina žena popusti i oprosti. Ali nasilje se uvek ponovi.* Ako se to jednom desi, desiće se i drugi put. I tako unedogled ukoliko čutite. Imala sam veliku sreću, pa sve što sam doživljavala nije trajalo dugo. Naredna dva šamara bila su mi dovoljna da pokupim svoje stvari i odem iz te veze – priča Jelena, inače mlađa kćerka našeg poznatog kantautora Đorđa Balaševića. Iako je problem ovakvog nasilja tabu tema i žrtve mahom osećaju sramotu zbog onoga što im se dešava, sve je više žena koje traže pomoći odgovarajućih socijalnih institucija i savetovališta. Ipak, vrlo mali broj njih je spremjan da podeli svoja iskustva s javnošću, strahujući da će time izazvati još veći gnev nasilnika. – *Sramota. To je jedino što sam osećala nakon svega. I to baš dugo. Međutim, o tome mora otvoreno da se priča jer to je nešto što danas povezuje mnogo žena. I, naravno, svakome to može da se desi, nema to veze sa obrazovanjem ili profesijom* – priča Jelena. Obično se iz takvih veza ne izlazi lako, jer ona druga strana ne pušta. U većini slučajeva, nasilni partneri su sebični i misle samo na sebe. Jelena ipak nije bila u takvoj situaciji. – *Kada sam ga ostavila, pojedini prijatelji su znali moj problem. U tom trenutku sam imala njihovu podršku. Sve je stvar odluke i niko vas u tome ne može sprečiti. Njega od tada više nisam videla, niti znam da li se isto ponaša prema novoj partnerki ukoliko je ima. Nisam ga prijavila, jer zbog sramote nisam to htela da radim* – iskrena je Jelena.

Zaključne napomene: kuda i kako

Osnovna karakteristika medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama, u 2015. i 2016. godini, jeste to što nema značajnih razlika u poređenju s prethodnim analiziranim periodom od 2012. do 2014. godine, ni u pogledu medijskog stila izveštavanja, niti u kriminološko/fenomenološkoj slici izvršenih dela nasilja, posebno femicida.

Ipak, poređenja s prethodno analiziranim periodom ukazuju na pojavu niza vrlo pozitivnih novina. Na primer, može se uočiti porast izveštaja o procesuiranim nasilnicima, suđenjima i izrečenim sankcijama, za koje se smatra da imaju važno generalno preventivno dejstvo. Vrlo pozitivna novina jesu i eksplisitne izjave najviših državnih zvaničnika, premijera i resornih ministara, kojim se osuđuje nasilje nad ženama i obećavaju energične akcije za suzbijanje tog fenomena, kažnjavanje nasilnika, efikasnija zaštita žrtava nasilja i pre svega adekvatnije postupanje nadležnih institucija. Poređenje s prethodno posmatranim periodom otkriva da se ovaj kvalitativni pomak unapred bazira na znanju i dobroj informisanosti kako političkih aktera, tako i medija.⁶¹

Ranijih godina često se kritički ukazivalo na odsustvo savezništva žena političarki, ekspertkinja i aktivistkinja. Navodilo se da ukoliko bi žene na visokim funkcijama u svojim javnim nastupima prestale da se ograđuju od feminističke politike i kada bi razumele da im je upravo taj položaj dala feministička borba i žene koje su ugnjetavane, marginalizovane i da su svesne koliko je još potlačenih žena, bile bi angažovanije u pogledu nasilja nad ženama.⁶² U posmatranom periodu, ta

61 Mršević Z., (2015), Mediji u Srbiji 2014. godine o rodno zasnovanom nasilju: Između stereotipa i zabave. str. 13.

62 Stevanović K, 2015, Zumiranje: Žene su instrument društva, Vreme, 10. mart.

Kako protiv nasilja - uloga medija

Sadržaj

praksaje potpuno izmenjena, te su, na primer, najistaknutije upravo izjave potpredsednice Vlade Republike Srbije Zorane Mihajlović⁶³ protiv nasilja nad ženama, ali i o rodnoj ravnopravnosti, što svakako treba pozdraviti. Iako su neophodna sistemska rešenja, a ne obećanja bilo kog političara da će se angažovati u konkretnom slučaju, čitava ta serija izjava o kojima je reč, može da se smatra za uverljiva obećanja i najavu baš takvih, sistemskih rešenja.⁶⁴ Njima se, u najmanju ruku, izražavaju empatija, razumevanje fenomena nasilja nad ženama i prihvatanje obaveze države da deluje i preventivno i sankcijama u pogledu suzbijanja nasilja nad ženama. Time je omogućeno i javnosti da zahteva ispunjenje obećanja.

U pozitivnom smislu, takođe bi trebalo istaći pojavu serijskog vrlo stručnog izveštavanja o nasilju nad ženama, koje obuhvata intervjuje, tribine, javne diskusione panele i autorske tekstove, koji su u posmatranom periodu bili objavljuvani ponajviše u nedeljniku *Vreme*, ali i u časopisima *NIN*, *Danas*, *Politika*, kao i u nekim lokalnim glasilima (npr. *Pančevac* i list *Grad Kruševac*). Dok je u ranije posmatranim periodima kvalitetan, stručan medijski prilog bio prava retkost, u periodu 2015–2016. godine takvi prilozi postaju pravilo i ima ih pet–šest mesečno. Ostao je isti uspešan model za dobijanje korektnog i stručnog teksta o nasilju nad ženama, a to jeste forma intervjeta ili drugog načina prenosa stavova i argumenata stručnjakinja i stručnjaka iz oblasti nasilja nad ženama. Izbor dobrih sagovornika ujedno se pokazuje kao preduslov dobijanja dobrog priloga. Može se očekivati da ponuda obilja kvalitetnih informativno-edukativnih medijskih priloga uzrokuje formiranje sve zahtevnije publike koja se opredeljuje za njih, radije nego za tabloidnu verziju događaja.

Tereza Forkades,⁶⁵ na predavanju

63 Zorana Mihajlović – ministarka građevine, saobraćaja i infrastrukture i predsednica Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost Vlade Republike Srbije.

64 Jorgačević J, 2016, Dok država čuti, *Vreme*, 21.april.

65 Tereza Forkades, „ikona evropske levice“ i „najradikalnija

održanom 10. aprila 2017. godine u Beogradu, ukazala je na to da žene žrtve nasilja uvek i svuda (vrlo tipično) izražavaju svoj osećaj krivice, a da nasilni muškarci, oni koji su počinili dela rodno zasnovanog nasilja, uvek izražavaju bes i gnev izazvan društvom, okolinom, a najviše žrtvom i njenim ponašanjem. Pitala se zar ne bi bilo logično i zar ne bi trebalo da bude upravo suprotno, dakle, da žrtva bude ljuta i ogorčena zbog preživljenog nasilja, a nasilnik da oseća stid i krivicu zbog počinjenog nasilja.

Analiza medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama daje osnova za uverenje da su mediji, između ostalih, takođe ti koji svakodnevno doprinose stvaranju takve podele uloga, jer se nasilni čin na mnogo načina opravdava, žrtva je manje ili više podrazumevano „okrivljena“, dok se samo nasilje „normalizuje“ kao redovan i gotovo prihvatljiv vid međuljudske komunikacije, sve dok ne eskalira do gubitka života.

Izveštavanje medija o muškom nasilju nad ženama⁶⁶ i o njegovom najbrutalnijem obliku – ubistvu, iz godine u godinu postaje sve tabloidnije, a sve manje istraživačko. Umesto poštovanja

časna sestra Europe“, kako je mediji često nazivaju, održala je predavanje Nepravde savremenog kapitalizma, 10. aprila, na sceni „Raša Plaović“ Narodnog pozorišta u Beogradu, u okviru programa Filozofskog teatra. Sestra Tereza pripada redu katalonskih benediktanki, magistrirala je teologiju na Harvardu i doktorirala javno zdravstvo na Univerzitetu u Barseloni. U svojim predavanjima, ona oštro kritikuje kapitalizam i patrijarhalnost katoličke crkve, boreći se za prava žena u crkvenoj i javnoj sferi. Objavila je nekoliko studija na temu teologije i feminizma, a među njima i knjigu Feministička teologija kroz istoriju. Zbog svog aktivizma, stava prema katoličkoj crkvi koju je proglašila „mizoginom i patrijarhalnom“ i javnog podržavanja prava žena na abortus, dobila je oštре kritike Vatikana. Osim toga, jedna je od najoštrijih kritičarki farmaceutske industrije i autorka knjige Zločini velikih farmaceutskih kompanija. Zagovornica je katalonske nezavisnosti i aktivistkinja španskog pokreta „Indignados“ (Ogorčeni). Suprotstavljajući se najvećim autoritetima današnjice, stekla je epitet kontroverzne časne sestre, a mnogi je smatrali jednom od najuticajnijih intelektualki evropske i svetske leve. Živi povučeno sa svojim sestrama u samostanu u hodočasničkom redu Monserat („Najradikalnija časna sestra Evrope stiže u Beograd“, 2017, *Vesti on-lajn*, 29. mart).

66 KonTAKTa, 2015, Analiza izveštavanja dnevne štampe o nasilju u porodici (februar, mart, april 2015), May 20.

Kako protiv nasilja - uloga medija

Sadržaj

i empatije, žrtve često dobijaju osudu, etikete, ponižavanja. Članci se manje bave istorijom nasilja, a više zadiranjem u intimu žene, u potrazi za kompromitujućim informacijama. Ovakvi tekstovi podstiču održavanje predrasude o tome da su žene ako ne baš krive, ali sigurno makar delimično odgovorne za nasilje koje su preživele i da je muško nasilje prema ženama baš zbog toga opravdano. Opravdavanje i relativizacija nasilja često se ogledaju u izjavama različitih svedoka koji govore o nasilniku kao o dobroj osobi, mirnoj i povučenoj, domaćinu, dobrom radniku, sinu koji je voleo svoju majku, dobričini, koji „ne bi mrava zgazio”.⁶⁷ Ove konstatacije ponekad su istaknute i u antrfileu ili naslovu teksta. Uprkos svim tim pomenutim nedostacima koji opstaju iz godine u godinu, ne treba zaboraviti ključnu činjenicu: mediji su jedini redovni izvor informacija o femicidima i – kao takvi – neophodni su i dragoceni, „duvači u pištaljku”, kako je konstatovano i u našim prethodnim analizama.⁶⁸ Praćenje medijskih izveštaja, na osnovu sistematski vođenog presklipinga, omogućava akcionalno orijentisani analitiku i na njoj baziranu kritiku medijskog stila izvešavanja o nasilju nad ženama, čime se umanjuju negativni efekti tabloidizacije tog oblika nasilja i mobilišu inicijative za promene, kao što je i u našim prethodnim analizama više puta istaknuto.⁶⁹

U većini obrađenih tekstova, autori sami ili putem izjava sagovornika, nagađaju motiv nasilja ili ubistva (najčešće, reč o je ljubomori, alkoholizmu, zloupotrebi psihoaktivnih supstanci, teškom životu, nervozu). Postojeći vodiči za izveštavanje o nasilju skreću pažnju na to da je važno da se istakne krivica nasilnika, te da se ni na koji način ne relativizuje težina nasilja, niti da se teret odgovornosti stavlja na žrtvu. „Zašto mediji skoro uvek za nasilje nad

67 Ibid.

68 Mršević Z., (2013) Kvalitativna analiza medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama u Srbiji, Beograd: Program Ujedinjenih nacija za razvoj, str. 25–27.

69 Mršević, op.cit. str. 23–25.

ženama traže razloge u ljubomori, alkoholu, višim silama? Ako pogledate ovakve vesti saznaćete sve, samo ne to da je jedini krivac ubica.”⁷⁰ Kada govorimo o lošoj ekonomskoj situaciji, neverstvu, porocima, oni mogu biti neka vrsta okidača, ali svakako nisu uzroci nasilja. Neophodno je da se medijska struka ponaša odgovorno i da se ukaže na pravi uzrok nasilja, jer svi pomenuti uzroci koji se redovno navode pokazuju da mediji još uvek ne percepiraju razliku u moći, što abolira nasilnika.⁷¹

Pozitivno je i to što su se u posmatranom periodu pojavile različite kritičke analize medijskih sadržaja, jer je to možda prava prilika i pravi način da se protestuje, da se izrazi nezadovoljstvo medijskim stilom prezentiranja nasilja nad ženama. Jer, samo u takvim analizama postavlja se jedno u stvari vrlo logično i istovremeno vrlo jednostavno pitanje: zašto i kako to da je žena uvek kriva. Na jednostavno pitanje može da se dâ jednostavan odgovor koji verovatno leži u činjenici sve tabloidnijeg stila izveštavanja o nasilju nad ženama. Naime, skoro polovina ovih tekstova (47 odsto) jesu tekstovi tzv. tabloidnog tipa, čija je karakteristika osvetljena u uvodu ove analize.

Znatan broj tekstova o ženama žrtvama nasilja objavljen je u rubrikama VIP, Poznati, Showtime i tako dalje. Na taj način najviše je pisano u listovima *Kurir*, *Informer* i *Alo*, a nijedan tabloidni tekst nije zabeležen u dnevnim listovima *Politika* i *Danas*. Takav medijski stil redovno obuhvata stereotipe o „ženskim“ ulogama i osobinama, navode se partnerska istorija žrtve, ocenjuje njen majčinstvo, prenose se izjave laičkog psihologiziranja (navođenjem ljubomore kao kvaziuzroka nasilja), sociologiziranja (smeštanje nasilja u kvazidruštvene okvire krize, nezaposlenosti, balkanskog mentaliteta), politikologiziranja (nalaženje kvazipoličkih odgovora na nasilje u

70 Lutovac M., 2016, Srpski mediji i femicid, Cenzolovka, 9. april.

71 Jorgačević J., 2016, Dok država čuti, Vreme, 21. april.

vidu zahteva da se donesu novi propisi, povećaju sankcije i slično). I kontinuirano, nasilje se opravdava, a prijavljivanje nasilja predstavlja se kao nešto čemu teže žene, zbog materijalne ili druge koristi, iz osvete, prikrivanja sopstvenog bračnog neverstva, ili publiciteta. „U većini tekstova ne poštuju se pretpostavka nevinosti i pravo na privatnost, previše se pominju anonimni izvori, koji bi trebalo da budu izuzetak, navode se detalji istrage koji nemaju veze s javnim interesom. Relativizacijom učinjenog nasilja od tragedije se pravi jeftina sapunica, od policijske istrage komedija apsurda, a u trci za šokantnim vestima zanemaruje se novinarski kodeks, dok je zločin pretvoren u poligon za sluđivanje javnosti!“⁷²

Tako, manje-više, izgleda redovan medijski stil izveštavanja o nasilju nad ženama, kao da postaje gotovo nemoguće napisati i objaviti jednostavne činjenice, na primer: „U slučajevima zloupotrebe vatrenog oružja u porodici, muškarci su bili počinoci 32 puta

72 Hrašovec Ivana Milanović, 2016, Slučaj ubistva u medijima, *Vreme*, 5. maj.

češće nego žene, i to se uglavnom završava smrtnim ishodom;“⁷³ ili „Ozbiljan problem je međusobna nepovezanost institucija, što čini da se reaguje sporo i neefikasno,“⁷⁴ a posebno, „Svakih deset dana u Srbiji jedna žena strada u nasilju u porodici. Neretko je reč o ženama koje su nasilje prijavljivale, ali zbog dužine trajanja postupka i komplikovane procedure, nisu doživele njegovo okončanje i izricanje kazne nasilniku. Stradale su baš od tog nasilja koje su prijavljivale.“⁷⁵

Ukoliko mediji odluče da prihvate to da svoju komunikacionu moć usmere u pravcu stava da je nasilje nedopustivo, da mora biti kažnjeno i da žrtva mora da bude zaštićena – možemo se nadati zrelijem društvu koje ovakve stavove iskreno deli.⁷⁶

73 Gligorjević J., 2016, Intervju: Ivana Buš Jović: Manje oružja, manje mrtvih žena, *Vreme*, 8. decembar

74 orgačević, op.cit.

75 Katarina Stevanović, 2016, Pravda dolazi kasno, *Vreme*, 23. juni.

76 KontaktA, 2015, Analiza izveštavanja dnevne štampe o nasilju u porodici (februar, mart, april 2015).

Preporuke

Preporuke medijima

Izjave političkih ličnosti i državnih funkcionera u vezi s rodno zasnovanim nasiljem treba objavljivati redovno. Potrebno ih je posle nekog vremena „proveriti”, dakle, obavestiti javnost o tome da li su data obećanja ispunjena, koliko je ostalo do donošenja predloženog novog zakona ili kako izgleda primena novousvojenih propisa.

Praćenje sudskih epiloga poznatih slučajeva koji su bili predstavljeni javnosti jeste poželjno i potrebno je da ta praksa bude nastavljena.

Potrebna je redovna i doslednja medijska upotreba termina „femicid”, jer je on međunarodno usvojen termin. Ovaj termin dobro odražava sve kompleksne specifičnosti ubistva koje je počinio muškarac nad ženom.

Mediji, kao i svi koji analiziraju medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama i koji se bave fenomenološkom analizom tog nasilja, treba da imaju obavezu da ne prave razliku između žrtava i da ne poklanjaju svu pažnju islučivo partnerskim femicidima, upravo zbog vrlo ozbiljne kriminološke slike i društvene opasnosti nepartnerskih femicida.

Potrebna je upotreba termina hegemonistički maskulinitet kao svetski

priznatog pojma u okviru kriminološke discipline Fenomenologije nasilja, koji sadrži adekvatan uzrok femicida, silovanja i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja. Preporučuje se baziranje analize na tim osnovama umesto isticanja laički konstruisanih kvazipsiholoških uzroka (kao što su, na primer, medijski vrlo popularni ljubomora, neuvraćena ljubav, strast, turbulentna ljubav, dramatični ljubavni život).

Potrebno je nastaviti s dobrim medijskim praksama, pogotovo onim koje su analizirane u ovom izveštaju, a koje obuhvataju intervjue, javne događaje, serijsko objavljivanje stavova, rezultata istraživanja i argumenata stručnjakinja i stručnjaka za nasilje, kako iz ženskog pokreta tako i iz oblasti relevantnih nauka. To se posebno odnosi na praksi nedeljnika *Vreme*, koju je svakako potrebno nastaviti. Tabloidni stil izveštavanja o nasilju nad ženama se dosad nije promenio, i verovatno i neće, ali upravo zato, ravnoteže radi, potrebno je imati i druge medijske stilove i pristupe.

Potrebno je u svakom pojedinačnom slučaju uredničko, redakcijsko i novinarsko uverenje da je urađeno sve što se moglo da izveštavanje o nasilju u porodici štiti pravo žrtve na dostojanstvo. Potrebno je izbegavati smeštanje nasilja nad ženama u kontekst ekonomske krize ili balkanskog mentaliteta, čime se skida deo odgovornosti sa učinjoca i smešta se u domen „objektivnih” ili čak „neizbežnih” uzroka nasilja.

Preporuke Savetu za štampu i Regulatornom telu za elektronske medije

Savet za štampu i Regulatorno telo za elektronske medije treba da poklone punu pažnju slučajevima u kojima su prekršene etičke norme novinarskog kodeksa u medijskom izveštavanju o nasilju nad ženama.

Kao protivnu novinarskoj etici, potrebno je prepoznati i sankcionisati praksu objavljivanja detalja koji bi mogli dovesti preživele u dalji rizik. Imena, fotografije lica i kuća ili druge identifikacione podatke preživelih, članova njihovih porodica, njihovih kuća ili ulica stanovanja, mediji ne treba da koriste. Težnja da se dokumentuje rodno zasnovano nasilje za potrebe izveštavanja medija mora prvo da ima kao prioritet bezbednost preživelih i njihove najbolje interese.

Takođe, kao protivnu novinarskoj etici, potrebno je prepoznati i kažnjavati praksu navođenja detalja o napadačevoj i žrtvinoj porodici, daljim srodnicima, kolegama s posla, deci i unucima, roditeljima i daljim precima, sem ukoliko direktno nisu umešani u sam slučaj. Takve informacije ne bi smeće uopšte da se nalaze ni u jednom medijskom izveštaju.

Preporuke međunarodnim organizacijama i domaćim organizacijama civilnog društva

Neophodno je i to da se u kontinuitetu nastave analize medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama, jer se samo tako stiče prava slika o ulozi medija u (ne)smanjivanju tog nasilja, artikulišu predlozi pravaca poboljšanja i mobilise javnost da ih zahteva.

Potrebne su edukacije urednika i novinara nacionalnih medija o senzitivnijem izveštavanju o nasilju nad ženama.

Potrebno je uvođenje posebnih tematskih pogлавља o senzitivnom izveštavanju u postojeće priručnike za urednike i novinare, radi poboljšanja medijskih praksi i stila u toj oblasti.

ANEX 1

Summary and Recommendations

Summary

The main characteristic of media reporting on violence against women in the period covering the 2015 and 2016 calendar years is the lack of significant differences compared to the previously analyzed periods of 2012 and 2014, both in terms of media coverage style and the criminological/phenomenological image of acts of violence, in particular femicide.

However, comparisons with the previously analyzed periods of 2012 and 2014 indicate the emergence of a series of very positive breakthroughs – for example, there is an increased reporting of the prosecution of perpetrators, their trials, and the sentences passed, which is considered to have an important general preventive effect. Another strong positive is the explicit public statements of government officials, the Prime Minister, and relevant ministers, denouncing violence against women and promising vigorous action to prevent this phenomenon, including the punishment of perpetrators, more effective protection of victims and adequate addressal by relevant institutions. The positive is less hard anti-crime talk and less demands to increase penalties as instant “solution” of the problem of violence against women. Thus, the punitive media discourse has been replaced by a more detailed presentation of different, more sensitive measures of public policy and the need for synergistic action of the institutions.

In previous years, an absence of alliances of women politicians, experts and activists has often been a focus of criticism. If women in senior positions ceased to distance themselves from the feminist movement in public appearances,

and if they understood that they achieved their positions in a large part due to the feminist struggle and efforts of women who are oppressed and marginalized, and if they became more aware of oppressed women, they probably would become more involved in the fight against violence against women.⁷⁷ In the reporting period, this practice has completely changed, and the most prominent statement against violence against women and also on gender equality came from minister Zorana Mihajlović, which is certainly to be welcomed. Although systemic solutions are what is critically required, and not promises of any politician that they will be engaged in any particular case, this whole series of statements may be considered as having reached critical mass, and therefore as a credible promise of a path toward such systemic solutions. At the very least, political figures have expressed empathy, understanding of the phenomenon of violence against women, and a commitment to the obligation of the state to act preventively and with sanctions in combating violence against women. This allows the public to demand the fulfillment of this promise.

The phenomenon of serial and highly professional reporting on violence against women, including interviews, panel discussions, public lectures and paper presentations, that were mostly published by the weekly *Vreme*, but also in *NIN*, *Danas* and *Politika*, as well as in some local media, notably *Pančevac* and *Grad Krusevac*, should also be highlighted as a positive development. While in earlier observed periods high quality, professional media contributions were a rare occurrence, in the period 2015–2016 the publishing of such contributions became the norm, with 5 or 6 such reports occurring every month. The same successful model is used for obtaining a correct and professional text on violence

77 Stevanović K, 2015, Zumiranje: Žene su instrument društva, *Vreme*, 10. mart.

against women: in a form of interviews or other ways of presentations the experts' opinions, attitudes and arguments in the field of violence against women. The selection of good interlocutors also appears to have been a prerequisite for the creation of a good text. As a result of this, it can be argued, that the abundance of high-quality informational and educational media coverage caters to a more demanding audience, which opts to follow their coverage, rather than the tabloid "truth".

Tereza Forkades, during her lecture which was held on the 10th April 2017 in Belgrade, pointed out that women victims of violence always and everywhere express feelings of guilt, while violent men, those who have committed acts of gender-based violence, always express rage and anger allegedly provoked by a victim and her behavior. She wondered, would it not be logical to be just the opposite, with the victim being angry and bitter about the violence and abuse experienced, with feelings of shame and guilt belonging to those who committed such violence?

Analysis of media coverage of violence against women gives footing to the belief that, among other things, the media also daily contributes to the creation of such a division of roles, justifying violent acts in many ways, by expressing an air of 'understanding' of victims feeling more or less by default the 'responsible' ones, normalizing in many ways violence as a regular and almost acceptable form of interpersonal communication, right up to the point of loss of life.

Media coverage of male violence against women and its most brutal form – murder, is becoming more tabloid in its style, and relying on less and less journalistic research every year. Instead of respect for victims, there is often condemnation, libel and humiliation to be found. Articles are less concerned with a history of violence,

but more with intruding into the private life of a woman in search of discrediting information. These texts encourage the maintenance of prejudices about women, who are, if not entirely guilty, surely at least partially responsible for the violence they have suffered; in this way, male violence against women becomes almost justified. Justification and relativization of violence often occurs through the statements of various witnesses who speak of the abuser as a good person, quiet and withdrawn, a pleasant person, a good worker, a son who loved his mother, or someone kind-hearted who 'wouldn't harm a fly'. Such statements were often highlighted, and sometimes placed in text boxes or included in the headline.

In most texts analyzed, the authors speculated themselves, or through the statements of interviewees, on a motive for the violence or murder, with predominant themes being jealousy, alcoholism, substance abuse, difficult life, nervousness. Existing guidelines for reporting on violence drew attention to the fact that it is important to highlight the fault of the perpetrator, and in no way to relativize the weight of violence, nor place the burden of responsibility upon the victim. *Why do the media almost always in its search for a reason for violence against women find one in jealousy, alcohol, or even higher powers? If you look at this news, you will learn everything apart from the fact that the culprit is the killer.*⁷⁸ When we talk about the bad economic situation, infidelity, vices, they might be some kind of trigger, but certainly not the real causes of violence. It is essential that the journalistic profession behaves responsibly and identifies the real causes of violence, because all of the above that are regularly cited show that they still do not perceive the imbalance in power, which absolves perpetrators.⁷⁹

78 Cenzolovka, 2016, Srpski mediji i femicid, Cenzolovka, 9. april.

79 Jorgačević J, 2016, Dok država čuti, Vreme, 21 april.

Kako protiv nasilja - uloga medija

Sadržaj

It is good that in the observed period various critical analyses of media content can be encountered, because it might be the right opportunity and the right way to protest, to express people's dissatisfaction with the media's style of presentation of violence against women. Only via such analyses might a very logical, but at the same time very simple, question be raised: *Why and how is it the woman who is always blamed?* To this question, it is easy to give an answer relating to the fact that probably lies

in the ever-present tabloid style of reporting on violence against women. In fact, almost half of the articles analyzed (47 percent) are texts of such tabloid type. This style is most enthusiastically employed by *Kurir*, *Informer* and *Alo*, while not a single tabloid text is recorded in the dailies *Politika* and *Danas*. A considerable number of articles on women victims of violence were published in sections dedicated to showbiz, gossip, and similar.

Recommendations

Recommendations to media

The statements of political leaders and public officials should be published regularly. In addition, they have to be 'checked' from time to time, i.e. by informing the public whether promises have been fulfilled, the progress on the adoption of proposed new laws, and how implementation of newly adopted regulations is undertaken.

Monitoring court summaries of cases that have been reported to the public is both desirable and necessary, and this practice should be continued.

The media should adopt the use of the term 'femicide' as a regular and more consistent practice because it is an internationally-accepted term, which is employed in the latest UN reports on violence against women, and there is no reason to avoid it. The term 'femicide' reflects all the specifics of a murder committed by a man against a woman.

It is necessary to keep track of all instances of femicide, and not only those that took place in partnership relations. Non-partner femicide is of exact same brutality as the partner murders, if not even more brutal.

The use of the term 'hegemonic masculinity' is required to be employed, as it is a globally recognized term within the criminological discipline of phenomenology of violence. It comprises adequate causes of femicide, rape and other forms of gender-based violence. It is recommended to be employed instead of lay person constructed quasi-psychological media-speculated causes, such as jealousy, unrequited love, passion, turbulent love, a dramatic love life, etc.

It is necessary to continue with good media practices, especially those that are identified in this report, which includes interviews, public events, serial publication of opinions, research results and arguments of experts on violence, both from the

women's movement and from the area of the relevant scientific discipline. This particularly refers to the good practice of weekly *Vreme*, which should definitely be continued. Tabloid style reporting on violence against women has not changed and probably will not, but this is precisely the reason that other media styles and approaches are needed.

A fair reporting style is required, and it is recommended that journalists be sure to report in the most balanced way possible, without sensationalism, without causing moral panic, exaggeration, quasi-scientific structures, quasi-criminalistic speculation or a quasi-humorous approach to the tragic events. It is necessary in each case of reporting about domestic violence, that firm editorial and journalistic belief exist in regard that everything was done to report on the facts of family violence, considering the victim's right to dignity that should be advocated and protected.

It is necessary to avoid placing violence against women in the context of a socio-economic crisis or the 'Balkan mentality', which removes part of responsibility from the offender and places it in the domain of 'objective' or even 'inevitable' causes of violence.

*Recommendations to the Press Council/
Regulatory Authority for Electronic Media*

The Press Council & the Regulatory Authority for Electronic Media should pay full attention to cases where ethical standards of the journalistic code are violated in the media reporting on violence against women.

It is necessary to recognize as contrary to journalistic ethics and to sanction practice of releasing details that might bring further risk to survivors. Names, photographs or other identifying information of survivors, their families, their homes (or streets) should not be used. Efforts to document gender-based violence for the purposes of reporting must first give priority to the safety and security of the survivors and their best interests.

It is necessary to recognize as contrary to journalistic ethics and to sanction practice of specifying the details of the attacker's family, distant relatives, co-workers, children and grandchildren, parents and distant ancestors, unless they were directly involved in the case itself, and such information should not be presented in any media report.

*Recommendations to international
organizations and domestic NGOs*

Education for editors and journalists from the national media about sensitive reporting on violence against women is necessary.

Based on the years of analysis of media reporting on violence against women it is necessary to write a manual with instructions on sensitive reporting for editors and journalists with intention to improve media practices and reporting style in this area.

Continuity in analysis of media coverage of violence against women is essential because it is the only way of acquiring the real image of the media's role in (not) reducing violence, articulating proposals of ways of improvement, and mobilizing the public to demand more consistent struggle against violence against women.

Švedska
Sverige

Vlada Republike Srbije

United Nations
SERBIA